

ความคิดเห็นของชาวไทยภูเขานบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน
ในจังหวัดตาก

ปริญญานิพนธ์
ของ
สุนันท์ มาตรโคกสูง

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่
กันยายน 2543
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน
ในจังหวัดตาก

บทคัดย่อ
ของ
สุนันท์ มาตรโคกสูง

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่
กันยายน 2543

145138

สุนันท์ มาตรโคกสูง. (2543). *ความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรม
การศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก*. ปริญญาโท กศ.ม. (การศึกษาผู้ใหญ่).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
คณะกรรมการควบคุม : รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลีย์,
รองศาสตราจารย์สุวัฒน์ วัฒนวงศ์.

การวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อ
กิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก ใน 3 ด้าน คือ ด้านความรู้พื้นฐาน
ด้านข่าวสารข้อมูลและด้านทักษะอาชีพ และเปรียบเทียบความคิดเห็นของชาวไทยภูเขา
บนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก โดยจำแนกตามเพศ อายุ
ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อปี ตลอดจนรวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกิจกรรม
การศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก

กลุ่มตัวอย่างเป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดตากซึ่งอยู่ในหมู่บ้านโครงการ
ศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศช.) จำนวน 340 คน ได้มาจากการสุ่ม
ตามสัดส่วนของประชากรในแต่ละอำเภอ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น
แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ความถี่ ร้อยละ
ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที ($t - test$) และการทดสอบค่าเอฟ
($F - test$)

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน
ในจังหวัดตาก โดยรวมเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณา
เป็นรายด้านพบว่า ด้านความรู้พื้นฐานมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ด้านข่าวสารข้อมูลและ
ด้านทักษะอาชีพมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษา
นอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก โดยจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้
ต่อปี ปรากฏผลดังนี้

2.1 ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกิจกรรม
การศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก โดยรวมและด้านข่าวสารข้อมูล ด้านทักษะอาชีพ
แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนความคิดเห็นด้านความรู้พื้นฐานแตกต่างกัน
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกิจกรรม การศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ ทางสถิติ

2.3 ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ กิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่าง ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2.4 ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกิจกรรม การศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ ทางสถิติ

2.5 ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีรายได้ต่อปีต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกิจกรรม การศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ ทางสถิติ

3. ข้อเสนอแนะของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตากคือ ศูนย์ฯ ควรเพิ่มครูผู้สอนในแต่ละหมู่บ้านอย่างน้อย 2 คน และควรจัด การเรียนการสอนเพื่ออ่านออกเขียนได้ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่

THE OPINIONS OF THE UPPER LAND HILL TRIBES ON
NONFORMAL EDUCATION IN
CHANGWAT TAK.

AN ABSTRACT
BY
SUNUN MATKOKSUNG

Presented in partial fulfillment of the requirements for the
Master of Education degree in Adult Education
at Srinakharinvirot University
September 2000

Sunun Matkoksung. (2000). The Opinions of the Upper Land Hill Tribes on Nonformal Education In Changwat Tak. Thesis M.Ed. (Adult Education). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University.
Advisor Committee : Assoc. Prof. Dr. Sauwanee Lewan,
Assoc. Prof. Suwat Watanawong.

The purposes of this study were to examine opinions of upper land hill tribes on non-formal education activities in Changwat Tak, according to fundamental knowledge, information and occupational skill and to compare those opinions according to their sex, age, education, career and income per year, including suggestions concerning these activities.

The subjects comprised 340 hill tribes living in the village of Community Education Center in Mountain Area in Changwat Tak through proportional random sampling. Rating-scale questionnaire was administered. Then data were analyzed by frequency, mean, standard deviation, t-test and F-test

The results revealed that :

1. The opinions of upper land hill tribes on non-formal education activities were at a moderate level as a whole, when considered in each aspect it was found that the fundamental knowledge was at a high level while to information and occupational skill were at a moderate level.
2. The comparison of those of opinions according to their sex, age, education, career and income per year were as followed ;
 - 2.1 There was no significant difference among upper land hill tribes with different sex as a whole and on information and occupational skill, whereas there was a significant difference on fundamental knowledge at .05 level.
 - 2.2 There was no significant difference among upper land hill tribes with different age as a whole and in each aspect.
 - 2.3 There was no significant difference among upper land hill tribes with different education as a whole and in each aspect.
 - 2.4 There was no significant difference among upper land hill tribes with different career as a whole and in each aspect.

2.5 There was no significant difference among upper land hill tribes with different income/year as a whole and in each aspect.

3. The suggestions of the upper land hill tribes on non-formal education activities were ; the Center should provided at least 2 teachers in each village and the Center should provide general education throughout the area.

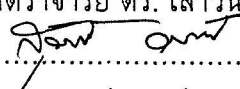
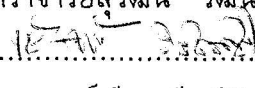
ปริญญานิพนธ์
เรื่อง
ความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน
ในจังหวัดตาก

ของ
นางสุนันท์ มาตรโคกสูง

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)
วันที่ 16 เดือนกันยายน พ.ศ. 2543

คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร. เสาวนีย์ เลวลย์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์สุวัฒน์ วัฒนวงศ์)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(รองศาสตราจารย์ไชยศรี วิวิธศิริ)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(อาจารย์ ดร. เพ็ญแข ประจวบจั่น)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่ง จาครองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลีย์ ประธานกรรมการที่ปรึกษา และรองศาสตราจารย์สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ กรรมการที่ปรึกษา ที่ได้ให้คำแนะนำและควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิดทุกขั้นตอน ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

กราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์เชียรศรี วิวิธศิริ และอาจารย์ ดร.เพ็ญแข ประจวบจันทึก ที่ได้กรุณาเป็นกรรมการสอบปากเปล่า ซึ่งได้ให้คำปรึกษาแนะนำแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ทำให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณ ผู้อำนวยการปรีชา มณีรัตน์ อาจารย์สุดใจ บุตรอากาศ และอาจารย์กนิษฐา อินทวัชร ที่ให้ความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและแนะนำแก้ไขปรับปรุงแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น เพื่อใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณพระครูบวร ธรรมคุณ คุณวินัย เชื้อเพชร คุณพิกุล บุญกาญจน์ คุณสรินทร์ ดุษดิษฐ์ คุณแม่เรือนมุล ทรสิทธิ์ คุณรัตนา ทรสิทธิ์ ที่ได้ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือด้วยดี

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณ เพื่อนชาวการศึกษาผู้ใหญ่ รุ่น 18 ที่คอยช่วยเหลือและได้ให้กำลังใจจนกระทั่งปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงด้วยดี

ท้ายสุดนี้ ผู้วิจัยขอเทิดพระคุณคุณแม่นกน้อย คิตฤก และพี่น้องทุกคนที่ได้ให้กำลังใจและสนับสนุนทุกสิ่งทุกอย่างมาโดยตลอด

สุนันท์ มาตรโคกสูง

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	4
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	4
ขอบเขตของการวิจัย	4
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	4
ตัวแปรที่ศึกษา.....	5
คำนิยามศัพท์เฉพาะ	6
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
การศึกษานอกโรงเรียนในประเทศไทย	8
โครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศช.).....	27
ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง.....	35
ข้อมูลจังหวัดตาก	51
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	53
งานวิจัยที่เกี่ยวกับชนกลุ่มน้อย.....	53
งานวิจัยเกี่ยวกับกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน 3 ด้าน	55
งานวิจัยเกี่ยวกับโครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา.....	58
สมมติฐานในการวิจัย	60
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	61
การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	61
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	62
การเก็บรวบรวมข้อมูล	63
การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	64
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	66
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	66

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4(ต่อ) ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	66
ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนตัวเกี่ยวกับลักษณะของผู้ตอบ	
แบบสอบถาม.....	67
ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง	
ต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก	69
ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง	
ต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก	76
ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษา	
นอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก	83
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	86
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	86
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	86
สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า	87
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	87
เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล.....	88
วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล	88
การวิเคราะห์ข้อมูล	89
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า	89
อภิปรายผล	91
ข้อเสนอแนะ.....	98
บรรณานุกรม.....	99
ภาคผนวก	105
ภาคผนวก ก. รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ.....	106
ภาคผนวก ข. หนังสือติดต่อขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญ	108
ภาคผนวก ค. หนังสือติดต่อขอความร่วมมือเพื่อการวิจัย	111
ภาคผนวก ง. ข้อมูลเพิ่มเติมของตาราง F.....	114
ภาคผนวก จ. แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย	119

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ประวัติย่อผู้วิจัย	128

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างในแต่ละอำเภอในจังหวัดตาก.....	62
2 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	67
3 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นของชาวไทยภูเขา บนพื้นที่สูง ต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก โดยรวมและรายด้าน.....	69
4 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นของชาวไทยภูเขา บนพื้นที่สูง ต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก ด้านความรู้พื้นฐาน.....	70
5 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นของชาวไทยภูเขา บนพื้นที่สูง ต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก ด้านข่าวสารข้อมูล.....	72
6 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นของชาวไทยภูเขา บนพื้นที่สูง ต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก ด้านทักษะอาชีพ.....	74
7 เปรียบเทียบความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง ต่อกิจกรรมการศึกษา นอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก จำแนกตามเพศ โดยรวมและรายด้าน.....	76
8 เปรียบเทียบความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง ที่มีเพศต่างกัน ต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก จำแนกตามเพศ ด้านความรู้พื้นฐาน.....	77
9 เปรียบเทียบความแปรปรวน ความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง ต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก จำแนกตามอายุ โดยรวมและรายด้าน.....	79
10 เปรียบเทียบความแปรปรวน ความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง ต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก จำแนกตามระดับการศึกษา โดยรวมและรายด้าน.....	80
11 เปรียบเทียบความแปรปรวน ความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง ต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก จำแนกตามอาชีพ โดยรวมและรายด้าน.....	81

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
12	เปรียบเทียบความแปรปรวน ความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง ต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก จำแนกตามรายได้ต่อปี โดยรวมและรายด้าน.....	82
13	ข้อเสนอแนะของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง ต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก ด้านความรู้พื้นฐาน.....	83
14	ข้อเสนอแนะของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง ต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก ด้านข่าวสารข้อมูล.....	84
15	ข้อเสนอแนะของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง ต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก ด้านทักษะอาชีพ.....	85
16	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง ต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก จำแนกตามอายุ โดยรวมและรายด้าน.....	115
17	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง ต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก จำแนกตามระดับการศึกษา โดยรวมและรายด้าน.....	116
18	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง ต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก จำแนกตามอาชีพ โดยรวมและรายด้าน.....	117
19	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง ต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก จำแนกตามรายได้ต่อปี.....	118

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การศึกษาเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับมนุษย์ เพราะการศึกษาเป็นสิ่งที่จะช่วยพัฒนาให้มนุษย์เกิดความรู้ ความสามารถที่จะปรับตัวเองให้อยู่ในสังคมและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ได้แก่ การศึกษาที่จำกัดขอบเขตอยู่เฉพาะแต่ในระบบโรงเรียนนั้นยังไม่เป็นการเพียงพอที่จะเตรียมบุคคลให้เผชิญกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรมและเทคโนโลยีได้ เมื่อการศึกษาในระบบโรงเรียนมีข้อจำกัด จึงเริ่มมีการนำเอาหลักการและกระบวนการทางการศึกษานอกโรงเรียนมาใช้ เพื่อช่วยให้มนุษย์ได้พัฒนาการเรียนรู้ทางด้านพื้นฐานในการแสวงหาข้อมูลในการดำรงชีวิตในสังคม มีทักษะในการประกอบอาชีพเพื่อยกระดับความเป็นอยู่และส่งเสริมให้ประชาชนชนบทมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องเกี่ยวกับชีวิตของเขาเอง (สุนทร สุนันท์ชัย. 2523 : 42)

ในปัจจุบันแวดวงการศึกษาของชาติกำลังตื่นตัวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับปี 2540) และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่ดำเนินการร่างโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะเป็นรัฐธรรมนูญของชาติฉบับแรกที่กำหนดสาระหรือให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาของชาติมากที่สุดนับตั้งแต่เรื่องนโยบายของการให้สิทธิเสรีภาพ การกระจายอำนาจทางการศึกษาการสนับสนุนผู้ด้อยโอกาส การจัดการศึกษาที่มุ่งหวังทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ การจัดรูปแบบการศึกษาที่หลากหลาย ยืดหยุ่นและต่อเนื่อง ตลอดจนการคำนึงถึงด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูการจัดการศึกษาของไทย ในภาพรวมเป็นอย่างมาก (กล้า สมตระกูล. 2541 : 62)

กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ นับเป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีภาระหน้าที่ในการจัดการศึกษาทุกระดับ ทั้งด้านการอ่านออกเขียนได้ การศึกษาต่อเนื่อง การฝึกอาชีพและบริการข่าวสารข้อมูล ที่จำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้แก่กลุ่มเป้าหมาย ผู้ซึ่งอยู่นอกระบบโรงเรียนที่มีจำนวนมากกว่า 40 ล้านคน ซึ่งมีทั้งเด็กเล็ก เยาวชน ผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุอยู่นอกระบบโรงเรียน และอาจจะแยกออกเป็นกลุ่มเป้าหมายพิเศษ ได้อีกหลายกลุ่มย่อย เช่น คนพิการ ชาวไทยภูเขา คนไทย ในต่างประเทศ ผู้ต้องขัง ทหารประจำการและอื่น ๆ อีกมากมาย ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ได้เปิดโอกาสให้ได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้น กรมการศึกษานอกโรงเรียนจะต้องจัดบริการให้แก่คนไทยทุกคนอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยเฉพาะผู้อยู่นอกระบบโรงเรียนปกติ

การจัดการศึกษานอกโรงเรียนในปัจจุบัน มิใช่เป็นการจัดการศึกษาเพียงเพื่อให้ประชาชนอ่านออกเขียนได้อย่างที่หลายคนเข้าใจ แต่เป็นการให้บริการและให้โอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนที่อยู่นอกโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างให้เขามีความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิต มีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ ทราบข้อมูลข่าวสารที่ทันต่อเหตุการณ์ มีเครื่องมือและรู้จักแสวงหาข้อมูลมาประกอบการคิดและตัดสินใจ เพื่อจะได้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขตามควรแก่สภาพ เป็นการจัดการศึกษาที่ช่วยให้ประชาชนรู้จักแสวงหาและเลือกสรรสิ่งที่ดีงามนำไปปรับปรุงความเป็นอยู่ของตนเองและชุมชนให้ดีขึ้น การศึกษานอกโรงเรียนจึงเป็นวิธีการให้การศึกษที่ต้องการส่งเสริมให้ประชาชนดีขึ้นด้วยตนเอง ให้ประชาชนและชุมชนพึ่งตนเอง ทั้งนี้เพราะความจริงแล้วการศึกษามิใช่เป็นการให้ความรู้ ทักษะ หรือการเปลี่ยนแปลงเจตคติของผู้เรียนให้เข้ากับแบบแผนตามที่ครูอาจารย์ได้เล่าเรียนมาจากตำราวิชา แต่เป็นการแสวงหาทางเลือกที่เหมาะสมแก่มนุษย์ ซึ่งทางเลือกนี้ย่อมจะเปลี่ยนแปลงไปตามภาวะการณ์ของสังคม สิ่งแวดล้อม และกาลสมัย (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2529 : 2 – 5)

กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนไว้ 3 ลักษณะ คือ

1. การจัดการศึกษาเพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต เป็นการจัดบริการการศึกษาพื้นฐานให้ประชาชนสามารถอ่านออกเขียนได้ แก้ปัญหาเป็น พึ่งพาตนเองได้ และเพื่อเป็นเครื่องมือในการแสวงหาข้อมูลมาพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ซึ่งมีวิธีการเรียน 3 วิธี คือ การเรียนแบบชั้นเรียน การเรียนทางไกล และการเรียนด้วยตนเอง

2. การจัดบริการข่าวสารข้อมูล เป็นการจัดบริการทางการศึกษา เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองและพัฒนาตนเองให้มีความรู้ทันต่อเหตุการณ์ของสังคมเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการดำเนินชีวิตประจำวัน ในอันที่จะปรับปรุงชีวิตของตนเองให้ดีขึ้น

3. การจัดการเรียนเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ เป็นการจัดบริการทางการศึกษา เพื่อส่งเสริมงานอาชีพ ให้เห็นช่องทางการประกอบอาชีพ ฝึกทักษะที่จำเป็นให้สามารถทำงานและประกอบอาชีพได้ทั้งการประกอบอาชีพอิสระและรับจ้างแรงงาน โดยจัดบริการในหลายรูปแบบ เช่น กลุ่มสนใจ การฝึกวิชาชีพระยะสั้น การฝึกอบรมต่าง ๆ และการส่งเสริมอาชีพในท้องถิ่น

การจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนในแต่ละจังหวัด จะมีศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบ ทำหน้าที่ทั้งในการวางแผน ประสานงาน ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนระดับจังหวัด เพื่อที่จะจัดกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ให้เข้าถึงประชาชนในชนบทให้มากที่สุดซึ่งในการจัดกิจกรรมนั้น ส่วนหนึ่งศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดจะเป็นผู้ดำเนินการเองและอีกส่วนหนึ่งจะทำหน้าที่ประสานงานร่วมมือกับ

องค์กรท้องถิ่น และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อที่จะขยายบริการการศึกษาออกโรงเรียนให้กว้างขวางและครอบคลุมทุกพื้นที่ในชนบท ขณะเดียวกันมีศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคทำหน้าที่ในการศึกษาค้นคว้าวิจัย ประเมินผลฝึกอบรมบุคลากร และพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน เพื่อให้ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดนำไปเป็นรูปแบบที่จะให้บริการแก่ประชาชน

นโยบายด้านการศึกษาสำหรับชาวเขาเริ่มเกิดขึ้นในปี 2506 ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการชาวเขาสาขาการศึกษาขึ้น ซึ่งมีหน้าที่เก็บรวบรวมข้อเท็จจริงและวางแผนจัดการศึกษาให้แก่ชาวเขาปัจจุบันมีหน่วยงานรับผิดชอบจัดการศึกษาให้ชาวเขา 10 หน่วยงานด้วยกัน เช่น กรมประชาสงเคราะห์ กรมป่าไม้ กระทรวงศึกษาธิการ เป็นต้น สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช.) เป็นอีกหน่วยงานหนึ่งสังกัดกระทรวงศึกษาธิการที่รับผิดชอบจัดการศึกษาให้แก่ชาวเขา ตามนโยบายขยายการจัดการศึกษาภาคบังคับให้ทั่วถึงทั่วประเทศ เนื่องจากนโยบายเฉพาะของสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติเกี่ยวกับการจัดการศึกษาแก่ชาวเขาไม่มีจึงจัดการศึกษาเช่นเดียวกับรูปแบบโรงเรียนประถมศึกษาโดยทั่วไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. ม.ป.ป. ก : 42)

จังหวัดตากเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีชาวเขาอาศัยกระจายอยู่ตามเทือกเขาสูง ส่วนใหญ่อยู่ตามแนวชายแดนด้านตะวันตกของจังหวัด อยู่ในถิ่นทุรกันดารห่างไกลการคมนาคม ประชากร 465 หมู่บ้าน / กลุ่มบ้าน 17,747 หลังคาเรือน 96,979 คน ประกอบด้วยชาวเขา 6 เผ่าหลัก ได้แก่ เผ่ากระเหรี่ยง แม่เฒ่า มูเซอ ลีซอ และอีก้อ โดยส่วนใหญ่คือร้อยละ 69.80 เป็นชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยง รองลงไป คือชาวเขาเผ่าแม่เฒ่า คือร้อยละ 21.10 น้อยที่สุดคือชาวเขาเผ่ามูเซอมีร้อยละ 0.40 หากพิจารณาถึงท้องที่ที่ชาวเขาอาศัยอยู่ก็พบว่าส่วนใหญ่คือร้อยละ 31.50 จะอาศัยอยู่ในท้องที่อำเภอท่าสองยาง รองลงไปคือร้อยละ 24.20 จะอาศัยอยู่ในท้องที่อำเภอพบพระ และน้อยที่สุดคือร้อยละ 0.80 ที่อำเภอสามเงา โดยทั่วไปแล้วชาวเขาเหล่านี้มักแยกตัวอยู่อย่างโดดเดี่ยวจากชุมชนชาวไทยพื้นราบ มีสภาพความเป็นอยู่ ทัศนคติ ความเชื่อถือและขนบธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างไปจากคนไทยส่วนใหญ่อย่างชัดเจน สภาพเศรษฐกิจมีลักษณะที่ยึดติดกับการเกษตรแบบดั้งเดิม คือใช้ที่ดินและแรงงานเป็นหลัก ขาดเทคโนโลยีในการเกษตร ทำให้ผลผลิตต่ำสภาพความเป็นอยู่ยากจน และทำการเกษตรแบบเลื่อนลอยที่ทำความเสียหายให้แก่ป่าไม้ ต้นน้ำลำธารและสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูงเป็นอย่างมาก นอกจากนั้นชาวเขาเหล่านี้ยังก่อให้เกิดปัญหาการปลูกพืชเสพติด การผลิต และการค้าสิ่งเสพติด ปัญหาการเมืองการปกครองซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติในที่สุด

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา ความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษาออกโรงเรียน ในจังหวัดตาก เพื่อศึกษาว่าชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับกิจกรรมการศึกษาออกโรงเรียน เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลใน

การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดตาก และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก ทั้ง 3 ด้าน คือ ความรู้พื้นฐาน ข่าวสารข้อมูล และทักษะอาชีพ
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนในจังหวัดตาก ทั้ง 3 ด้าน โดยจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อปี
3. เพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้านี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ ดังต่อไปนี้

1. ทำให้ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดตาก ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนในจังหวัดตาก ได้ทราบข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงในจังหวัดตาก
2. ผลของการศึกษาค้นคว้านี้สามารถนำไปใช้ในการพิจารณากำหนดแนวทางการวางแผนการดำเนินงาน การจัดกิจกรรม บริการให้การศึกษาในระยะต่อไปของจังหวัดตากอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
3. ได้ข้อเสนอแนะเพื่อที่จะนำไปใช้เป็นข้อมูลในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สำหรับศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดตาก ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดตาก ซึ่งอยู่ในหมู่บ้านโครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศช.) จาก 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอแม่สอด อำเภอแม่ระมาด อำเภอท่าสองยาง อำเภอพบพระ และอำเภออุ้มผาง รวมทั้งสิ้นจำนวน 2,776 หลังคาเรือน จำนวน 15,158 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดตาก ซึ่งอยู่ในหมู่บ้านโครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศช.) จาก 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอแม่สอด อำเภอแม่ระมาด อำเภอท่าสองยาง อำเภอพบพระ และอำเภออุ้มผาง โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sampling size) ตามตารางของเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan. 1970 : 608) ได้กลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้นจำนวน 338 หลังคาเรือน แต่ปรับให้เป็นจำนวนเต็มได้ 340 หลังคาเรือน และใช้การสุ่มในแต่ละอำเภอให้เป็นสัดส่วนกัน ตามอัตราส่วน 1 : 8

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ แบ่งเป็นดังนี้

1.1 เพศ

1.1.1 ชาย

1.1.2 หญิง

1.2 อายุ

1.2.1 ต่ำกว่า 20 ปี

1.2.2 อายุ 20 - 30 ปี

1.2.3 สูงกว่า 30 ปี

1.3 ระดับการศึกษา

1.3.1 ต่ำกว่าประถมศึกษา

1.3.2 ประถมศึกษา

1.3.3 มัธยมศึกษา

1.4 อาชีพ

1.4.1 เกษตรกร (ทำนา,ทำไร่,ทำสวน)

1.4.2 ค้าขาย

1.4.3 รับจ้าง

1.5 รายได้ต่อปี

1.5.1 ต่ำกว่า 5,000 บาท

1.5.2 5,000 - 10,000 บาท

1.5.3 สูงกว่า 10,000 บาท

2. ตัวแปรตาม ได้แก่ความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงในหมู่บ้าน
โครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขาต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน แบ่งออกเป็น
3 ด้านได้แก่

2.1 ด้านความรู้พื้นฐาน

2.2 ด้านข่าวสารข้อมูล

2.3 ด้านทักษะอาชีพ

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1. **ความคิดเห็นต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน** หมายถึง ความรู้สึกนึกคิด
แนวคิด อันเกิดจากประสบการณ์บนพื้นฐานที่มีต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนที่จัดขึ้นโดย
ศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขาซึ่งเป็นหน่วยงานของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจัดให้แก่
ประชาชนทุกเพศทุกวัยที่อยู่นอกระบบโรงเรียน เป็นการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อให้ประชาชนเป็น
ผู้ที่มีความรู้ ตลอดจนการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข กิจกรรมทางการศึกษานอก
โรงเรียนทั้ง 3 ด้าน คือ

1.1 **ด้านความรู้พื้นฐาน** หมายถึง การจัดการบริการการศึกษาปูพื้นฐานให้
ประชาชนสามารถอ่านออกเขียนได้ แก้ปัญหาเป็น ฟังพาดตนเองได้ และเพื่อเป็นเครื่องมือใน
การแสวงหาข้อมูลมาพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ซึ่งมีวิธีการเรียน 3 วิธี คือ การเรียน
แบบชั้นเรียน การเรียนทางไกล และการเรียนด้วยตนเอง

1.2 **ด้านข่าวสารข้อมูล** หมายถึง การจัดการบริการทางการศึกษาเพื่อให้ประชาชน
รู้จักศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองและพัฒนาตนเองให้มีความรู้ทันต่อเหตุการณ์ของสังคมเพื่อเป็น
ข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการดำรงชีวิตประจำวัน ในอันที่จะปรับปรุงชีวิตของตนเองให้ดีขึ้น
กิจกรรมประเภทนี้ได้แก่ การจัดการบริการห้องสมุดประชาชน การจัดการบริการที่อ่านหนังสือ
พิมพ์ประจำหมู่บ้าน การจัดการบริการแหล่งความรู้ การจัดวิทยากรโดยผ่านสื่อมวลชน
การจัดการบริการห้องสมุดเคลื่อนที่ การเผยแพร่ข่าวสารข้อมูล การจัดการบริการโสตทัศนศึกษา
และนิทรรศการ

1.3 **ด้านทักษะอาชีพ** หมายถึง การจัดการบริการทางการศึกษาเพื่อส่งเสริมงาน
อาชีพ ให้เห็นช่องทางการประกอบอาชีพ ฝึกทักษะที่จำเป็นให้สามารถทำงานและประกอบ
อาชีพได้ทั้งการประกอบอาชีพอิสระและรับจ้างแรงงาน กิจกรรมประเภทนี้ได้แก่ การศึกษา
สายอาชีพหลักสูตรระยะสั้น การจัดกลุ่มสนใจ การฝึกอบรมประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ
ในท้องถิ่น

2. ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง หมายถึง ชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ในจังหวัดตาก ซึ่งอยู่ในหมู่บ้านโครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขาใน 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอแม่สอด อำเภอแม่ระมาด อำเภอสองยาง อำเภอพบพระ และอำเภออุ้มผาง

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. การศึกษานอกโรงเรียนในประเทศไทย
2. โครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศช.)
3. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับชาวเขาไทยภูเขาบนพื้นที่สูง
4. ข้อมูลจังหวัดตาก
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษานอกโรงเรียนในประเทศไทย

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2522 เป็นกรมหนึ่งในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการโดยมีรากฐานมั่นคงมาจาก “การศึกษาผู้ใหญ่” ซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่ช่วงปลายทศวรรษของปี 2473 เป็นต้นไป เมื่อรัฐบาลได้ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องจัดการศึกษาในรูปแบบอื่นเพื่อยกระดับอัตราการรู้หนังสือ ซึ่งขณะนั้นอัตราการรู้หนังสือของประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป มีเพียง 32 เปอร์เซ็นต์

ในปี 2483 รัฐบาลจึงได้จัดตั้งกองการศึกษาผู้ใหญ่ขึ้นในสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อรับผิดชอบงานการศึกษาผู้ใหญ่โดยตรง และได้ริเริ่มโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือทั่วประเทศ พร้อมกับประกาศใช้กฎหมายบังคับให้ประชาชนผู้ไม่รู้หนังสือที่มีอายุระหว่าง 20 – 45 ปี เสียค่าเล่าเรียนเป็นรายปีจนกว่าจะผ่านการทดสอบว่าเป็นผู้รู้หนังสือแล้ว โครงการรณรงค์ ดังกล่าวประสบความสำเร็จพอสมควรแต่ต้องหยุดชะงักไปเนื่องจากภาวะสงครามโลกครั้งที่ 2

ทศวรรษที่เฟื่องฟูที่สุดของการจัดการศึกษาผู้ใหญ่คือ ช่วงระหว่างปี 2513 – 2523 ซึ่งได้มีการขยายกิจกรรมการศึกษาผู้ใหญ่อย่างมากมาย จนได้มีการจัดตั้งกรมการศึกษานอกโรงเรียนขึ้น เพื่อจัดการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับประชาชนผู้ด้อยโอกาส นอกจากนี้มีการจัดตั้งศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด และในช่วงต่อมาได้มีการจัดตั้งศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอทั่วประเทศและศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนเขตในกรุงเทพมหานครตามลำดับ เพื่อจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน การฝึกอบรมทักษะอาชีพ และบริการความรู้ด้านข่าวสารข้อมูลให้แก่ประชาชนนอกระบบโรงเรียนทั่วประเทศ

แนวทางการจัดการศึกษานอกโรงเรียน

การศึกษานอกโรงเรียนเป็นการจัดการศึกษา เพื่อให้โอกาสแก่บุคคลที่พลาดโอกาสในการศึกษาด้วยสาเหตุต่าง ๆ และให้การศึกษาเพิ่มเติมหรือเสริมสร้างความรู้ และประสบการณ์แก่ประชาชน เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตและสังคมให้ดีขึ้น จึงมีผู้ให้ความหมายของการศึกษานอกโรงเรียนต่าง ๆ กัน ดังนี้

ทองปลิว ชมชื่น (2529 : 14) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกโรงเรียน ว่าการศึกษานอกโรงเรียน คือ กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อขยายบริการการศึกษาให้แก่ประชาชนของประเทศ ที่ไม่ได้อยู่ในระบบโรงเรียน ได้มีโอกาสเข้ารับการศึกษามากขึ้น

สุนทร สุนันท์ชัย (2529 : 84) กล่าวว่า การศึกษานอกโรงเรียน หมายถึง การศึกษาที่จัดนอกระบบโรงเรียน ไม่เน้นหนักในระเบียบแบบแผน มีลักษณะยืดหยุ่นมากกว่า มุ่งสนองวัตถุประสงค์ โดยเฉพาะเจาะจงมากกว่าการศึกษาในโรงเรียน เช่น การฝึกอาชีพ ระยะสั้น การฝึกอบรมวิชาต่าง ๆ ระยะสั้น การเผยแพร่ด้วยสื่อต่าง ๆ รวมทั้งมวลชน ฯลฯ ลักษณะของการศึกษานอกโรงเรียนที่สำคัญคือ ไม่เป็นการบังคับ

สำหรับกรมการศึกษานอกโรงเรียน (ม.ป.ป. ก : 11) ได้อธิบายความหมายของการศึกษานอกโรงเรียน หมายถึง กิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้นนอกระบบโรงเรียนโดยมีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ และวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนกิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้นนี้ อาจเป็นเอกเทศหรือเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมอื่น ๆ สำหรับหน่วยงานที่จัดการศึกษานอกโรงเรียนนั้น อาจเป็นหน่วยงานทางการศึกษาโดยตรงหรือเป็นหน่วยงานที่อาศัยเป็นเครื่องมือไปสู่วัตถุประสงค์ในการพัฒนาอื่น ๆ การศึกษานอกโรงเรียนมีลักษณะผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบโรงเรียน และกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ในวิถีชีวิตของประชาชน หรือการศึกษาตามอัธยาศัย กล่าวคือ อาจมีการจัดกิจกรรมในรูปกลุ่มผู้เรียนหรือชั้นเรียน แต่เป็นการจัดที่มีความคล่องตัว ยืดหยุ่นกว่าการศึกษาในระบบโรงเรียนขณะเดียวกันก็ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติในสังคม ในรูปของแหล่งวิชาหรือเครือข่ายแหล่งวิชา เพื่อสนับสนุนให้เกิด การเรียนรู้ที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จากความหมายต่าง ๆ พอจะสรุปได้ว่า การศึกษานอกโรงเรียน เป็นการศึกษาที่มีระบบ แต่เป็นระบบที่อยู่นอกโรงเรียนภาคปกติ เป็นการศึกษาที่มีแบบแผน มีกฎเกณฑ์ มีหลักสูตร และมีวัตถุประสงค์แน่นอน มีผู้จัดและสามารถบอกได้ว่าเรียนแล้วได้อะไร จะรู้อะไร จะจบเมื่อไร จะมีความรู้และทักษะเพิ่มขึ้นอย่างไร เป็นต้น (สุนทร โคตรบรรเทา. 2524 : 15)

ความจำเป็นของงานการศึกษานอกโรงเรียน

งานการศึกษานอกโรงเรียน เป็นที่ยอมรับกันว่า จุดมุ่งหมายของการศึกษา คือ การพัฒนาศักยภาพของประชากร ให้มีความสามารถในการพัฒนาตนเองและชุมชน ในสังคมดั้งเดิมมนุษย์เรียนรู้ตามสมรรถภาพที่จำเป็นเหล่านี้ จากครอบครัวและชุมชน ต่อมาเมื่อสังคมมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น จึงได้มีการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน เพื่อเสริมการเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติให้สมบูรณ์ และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การศึกษานอกโรงเรียนได้ขยายตัวอย่างกว้างขวาง และส่งผลที่เด่นชัดต่อการพัฒนาคุณภาพประชากร แต่ถึงกระนั้นก็ยัง พบว่า มีข้อจำกัดที่สำคัญบางประการ คือ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2536 : 2 - 3)

1. ความไม่เสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา การศึกษาในระบบโรงเรียนที่ดำเนินการอยู่ ยังไม่สามารถกระจายโอกาสให้แก่ประชาชนทุกคนได้อย่างทั่วถึง และเป็นธรรม ข้อมูลจากองค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ แสดงให้เห็นว่าประชากรโลกกว่า 800 ล้านคน ยังดำรงสภาพเป็นผู้ไม่รู้หนังสือ ไม่สามารถอ่านออกในภาษาแม่ของตนได้ เด็กและเยาวชนในวัยเรียนกว่า 100 ล้านคนทั่วโลกยังอยู่นอกระบบโรงเรียน ในประเทศไทยยังมีประชาชนที่ไม่สามารถอ่านในระดับที่ใช้การได้ในชีวิตประจำวันกว่า 3 ล้านคน และแรงงานของประเทศกว่าร้อยละ 58 ได้รับการศึกษาเพียง 4 ปี หรือน้อยกว่า

2. ความด้อยคุณภาพทางการศึกษาควบคู่ไปกับความพยายามที่จะประกันโอกาสทางการศึกษาได้มีการคำนึงถึง คุณภาพของการศึกษา ทั้งในแง่การพัฒนาความรู้ ความสามารถ และสติปัญญา การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม การสร้างความสนใจใฝ่รู้ และลักษณะนิสัยที่ดี ความสอดคล้องระหว่างการศึกษา และชีวิตของผู้เรียน ตลอดจนการเตรียมประชาชนสำหรับอนาคตซึ่งเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ข้อมูลที่สะท้อนให้เห็นถึงอัตราการล้มเหลวในหมู่ผู้สำเร็จการศึกษาระดับต่าง ๆ สัดส่วนของนักเรียนที่ไม่สามารถสอบผ่านข้อสอบมาตรฐานในหลายวิชา การขาดแคลนนักวิทยาศาสตร์ นักเทคโนโลยีและแรงงานที่มีฝีมือความเสียเปรียบในการทำงาน และการดำรงชีวิตของกลุ่มประชากรที่ด้อยโอกาส ตลอดจนปัญหาที่รุมเร้าทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองล้วนบ่งบอกให้เห็นถึงช่องว่างในระบบการศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพของประชากร

3. ความไม่ต่อเนื่องในโอกาสทางการศึกษา ในช่วงเวลาทศวรรษที่ผ่านมา ได้เกิดการตระหนักในความจำเป็น ที่ประชาชนทุกคนควรมีโอกาสพัฒนาความรู้ ความสามารถของตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อรองรับบทบาทหน้าที่ในสังคม และความต้องการทางการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงชีวิต อีกทั้งเพื่อก้าวให้ทันการพัฒนาทางวิทยาการ และความผันแปรของสภาพสังคม สถิติการขยายตัวของสื่อมวลชน ทั้งวิทยุ โทรทัศน์และหนังสือพิมพ์สัดส่วนของผู้เข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาผู้ใหญ่ซึ่งสูงถึง 1 ใน 5 ของประชากรในประเทศที่พัฒนาแล้วบางประเทศ อายุเฉลี่ยของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยต่างประเทศสูงขึ้นตามลำดับ

ตลอดจนการขยายตัวของสถานศึกษาเอกชนที่จัดการศึกษานอกโรงเรียน ล้วนพิสูจน์ให้เห็นถึงความต้องการของประชาชนที่จะแสวงหาความรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง

ประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศหนึ่งที่ยอมรับในความจำเป็นของการศึกษานอกโรงเรียน จึงได้กำหนดเป็นนโยบายไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ให้การศึกษานอกโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษา ที่จะประสานสัมพันธ์กับการศึกษาในโรงเรียนให้เกิดการศึกษาตลอดชีวิต ดังนั้นในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) กรมการศึกษานอกโรงเรียนจึงได้กำหนดนโยบาย เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้มีโอกาสเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและสมดุลดังนี้ คือ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2539 ข : 31 – 32).

นโยบายที่ 1 ขยายบริการการศึกษานอกโรงเรียนอย่างกว้างขวางและทั่วถึง โดยการจัดการศึกษาสายสามัญ สายอาชีพ และการศึกษาตามอัธยาศัย ให้กับประชาชนกลุ่มเป้าหมายที่อยู่นอกระบบโรงเรียน เสริมการศึกษาในระบบโรงเรียนและประชาชนทั่วไป เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพและเสมอภาคเท่าเทียมกัน

นโยบายที่ 2 เร่งพัฒนาคุณภาพงานการศึกษานอกโรงเรียน ให้มีมาตรฐานรวมทั้งเป็นที่พึงพอใจของผู้รับบริการ และเป็นที่ยอมรับของสังคม

นโยบายที่ 3 เร่งปรับปรุงประสิทธิภาพกระบวนการเรียนการสอน การศึกษานอกโรงเรียน โดยมุ่งพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของบุคคล เพื่อให้สามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และมีกระบวนการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย สภาพพื้นที่ รวมทั้งการพัฒนาในอนาคต

นโยบายที่ 4 เร่งพัฒนาระบบบริหาร และการจัดการให้มีประสิทธิภาพ โดยมุ่งปรับระบบบริหารและการจัดการของหน่วยงาน ในสังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียนทุกแห่งให้มีความทันสมัย และมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงานที่มีคุณภาพ โดยการกระจายอำนาจ รวมทั้งนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้สามารถจัดการศึกษานอกโรงเรียนแก่ประชาชนอย่างมีคุณภาพ โดยได้กำหนดมาตรการดำเนินงานในแต่ละนโยบาย

หลักในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน

การจัดการศึกษานอกโรงเรียน เป็นการจัดการศึกษาเพื่อปัจจุบันมิใช่เพื่ออนาคต ดังนั้นรูปแบบ เนื้อหา ตลอดจนวิธีการจัดการศึกษาจึงต้องสอดคล้อง เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของผู้เรียนจึงจะเกิดประโยชน์ และสามารถนำไปใช้จริง ดังที่ ทองจุล ชันขาว (2535 : 46 – 47) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษานอกโรงเรียน ควรมีหลักการดังนี้

1. การจัดการศึกษาให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต อาจจะกล่าวได้ว่า การศึกษานอกโรงเรียน ต้องจัดให้แก่คน ตั้งแต่เริ่มปฏิสนธิในครรภ์มารดาทีเดียว โดยการให้การศึกษาแก่พ่อแม่ในการปฏิบัติตน ดูแลสุขภาพของตนเอง ซึ่งจะส่งผลไปยังบุตร

ที่อยู่ในครรภ์ เมื่อลูกมีโอกาสลืมตาดูโลกแล้ว ก็ต้องให้การศึกษาต่อไปอีก จะปล่อยให้ศึกษาเองตามธรรมชาติไม่ได้ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้รวดเร็วขึ้น ไม่ต้องไปลองผิดลองถูกอีกต่อไป คนเกิดการเรียนรู้ตลอดเวลา การจัดการศึกษาก็ต้องเป็นไปอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงอายุคน ตั้งแต่วัยเด็กวัยผู้ใหญ่ วัยชรา ซึ่งต้องการปรับตัวทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ชีวิต ความเป็นอยู่ การศึกษานอกโรงเรียนจึงต้องจัดให้สอดคล้อง และช่วยให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา

2. จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของบุคคล ชุมชน และสังคม
เนื้อหา หลักสูตรของการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนมักจะถูกกำหนดเอาไว้ล่วงหน้า โดยสังคมจะกำหนดว่านักเรียนน่าจะต้องรู้เรื่องนั้น จะต้องรู้เรื่องนี้ โดยคำนึงถึงความต้องการของสังคมเป็นส่วนใหญ่ แต่ในการจัดการศึกษานอกระบบ จะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีทางเลือกที่เป็นตัวของตัวเองมีอิสระที่จะเรียนไม่เหมือนใคร เพื่อให้ตรงกับความต้องการ และสามารถนำไปใช้ในวิถีชีวิตประจำวันของตนได้จริง การศึกษาความต้องการที่แท้จริงของบุคคล ชุมชน และสังคม จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องใช้เป็นพื้นฐานในการจัดโครงการต่าง ๆ ของการศึกษานอกโรงเรียน

3. จัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ผู้เรียนไม่ใช่ภาชนะเปล่าที่ครูมีหน้าที่หยิบย่นสิ่งต่าง ๆ ให้ หากผู้เรียนเป็นผู้มีประสบการณ์ จึงมีความจำเป็นต้องให้ผู้เรียนนำสิ่งที่เขามีอยู่ที่แตกต่างกัน มาแลกเปลี่ยนก็จะช่วยให้แตกฉานมากยิ่งขึ้น นอกจากนั้น การมีส่วนร่วมยังทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของอยากที่จะพัฒนาต่อสาเหตุที่โครงการหลายโครงการต้องเลิกล้มไปทันทีเมื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐถอนตัวออกจากหมู่บ้าน ก็เพราะชาวบ้านไม่มีส่วนร่วมทั้งทางร่างกาย และจิตใจ ไม่เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ และมองไม่เห็นประโยชน์ที่จะดำรงกิจกรรมนั้น ๆ

4. จัดการศึกษาให้สามารถพึ่งพาตนเองได้การทำเทคโนโลยีราคาแพงต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาสูง เข้าไปในหมู่บ้านชนบท ไม่ช่วยให้กลุ่มเป้าหมายสามารถยืนอยู่บนขาตนเองได้ ในทางตรงกันข้าม การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การสอนทักษะพื้นฐานในการหาความรู้เพิ่มเติม ตลอดจนการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถยืนอยู่บนขาของตนเอง การศึกษามีใช้การหยิบย่นให้ แต่จะต้องเป็นการแสวงหาด้วยตนเอง โดยมีการจัดระบบโครงสร้าง รูปแบบ องค์กร เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองด้วยตนเอง ไปสู่จุดหมายที่ตั้งเอาไว้

5. จัดการศึกษาโดยการประสานงาน และระดมกำลังที่มีอยู่ในท้องถิ่น
ปัญหาเร่งด่วนของกลุ่มเป้าหมายมิใช่ต้องการศึกษา ปัญหาส่วนใหญ่ในชนบทจะเกี่ยวข้องกับเรื่องปากท้องการศึกษาเพียงอย่างเดียวจึงไม่สามารถแก้ปัญหาได้ จำเป็นต้องจัดให้มีเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ สัมพันธ์กับชีวิตจริง จึงจำเป็นจะต้องร่วมมือกันหลาย ๆ ฝ่าย เช่น

เกษตร สาธารณสุข มหาไไทย เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้กิจกรรมที่จัดมีความหมายและมีคุณค่าตอบสนองปัญหาของกลุ่มเป้าหมายอย่างแท้จริง

✓นอกจากนั้นตามแนวนโยบายของแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ได้กำหนดหลักการจัดการศึกษานอกโรงเรียนไว้ ดังนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2537 ก : 4)

1. ความกว้างขวาง การจัดการศึกษานอกโรงเรียนจะต้องกว้างขวางทั่วถึง และเป็นธรรมเพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายที่มีความแตกต่างกันในด้านเพศ วัย ความพร้อมของร่างกาย และสติปัญญา ฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคม ทั้งที่ภูมิลำเนาในเมืองและชนบทที่ห่างไกล ให้ได้รับบริการการศึกษานอกโรงเรียนอย่างทั่วถึง

2. คุณภาพการจัดการศึกษานอกโรงเรียนจะต้องมีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับและส่งผลต่อการพัฒนาความรู้ ความสามารถของกลุ่มเป้าหมายตลอดจนการพัฒนาศักยภาพของชุมชนอย่างแท้จริง

3. ความหลากหลาย ยืดหยุ่น และสอดคล้อง งานการศึกษานอกโรงเรียนจะต้องมีลักษณะยืดหยุ่น และหลากหลายในรูปแบบ เนื้อหาและวิธีการ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการและเหมาะสมกับความถนัด ความสนใจ รวมทั้งสภาพที่แตกต่างกันของกลุ่มเป้าหมาย

4. บูรณาการการศึกษานอกโรงเรียนจะต้องบูรณาการทั้งเนื้อหาให้ครอบคลุมความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย และวิธีการเพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงประสานสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาประเภทต่าง ๆ รวมทั้งระหว่างการศึกษากับการพัฒนาคุณภาพชีวิต

กล่าวโดยสรุปได้ว่า หลักการศึกษานอกโรงเรียนได้ยึดเป็นแนวปฏิบัติในทุกกิจกรรม และทุกกลุ่มเป้าหมายที่รับผิดชอบก็คือ “มุ่งส่งเสริมให้ประชาชน คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ” โดยจะพยายามลดช่องว่างระหว่างคนในเมืองกับคนในชนบท ในเรื่องความแตกต่างของโอกาสทางการศึกษาให้ลดน้อยลง (ปฐม นิคมนนท์. 2528 : 216) ✓

จากหลักการการจัดการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดนโยบายการจัดการศึกษานอกโรงเรียนไว้ ดังนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2533 : 21 – 22 ; อ้างอิงในกองพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน เอกสารทางวิชาการลำดับที่ 46/25 : 2 – 3)

1. เร่งรัด และสนับสนุนการศึกษานอกโรงเรียนในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลมีโอกาสได้รับการศึกษาตลอดชีวิตโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เพื่อประโยชน์แก่ผู้ที่พลาดโอกาสรับการศึกษาในระบบโรงเรียน

2. ให้มีการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งของรัฐและเอกชนที่จัดการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อให้การศึกษานอกโรงเรียนเป็นการศึกษาที่เข้าถึงประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศและให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

3. จัดรูปแบบ และเนื้อหาวิชาทั้งด้านสามัญ และอาชีพ เพื่อสนองความต้องการ

ของประชาชนในท้องถิ่น

4. ส่งเสริมให้หน่วยงานที่จัดการศึกษาออกโรงเรียน มีการวิจัยติดตามและสร้างเสริมมาตรฐานเหมาะสมกับชุมชนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม

5. ส่งเสริมให้สื่อมวลชนต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วให้มีบทบาทในการส่งเสริมการศึกษาทั้งในและนอกโรงเรียนอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะใช้สถานีวิทยุที่มีอยู่แล้วทั่วประเทศ จัดรายการเผยแพร่ความรู้ของประชาชนให้มากขึ้น โดยเน้นรายการที่เป็นประโยชน์แก่การดำรงชีพ คุณธรรม และสร้างทัศนคติที่ดีแก่ประชาชน

6. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ท้องถิ่น เอกชน กลุ่มชน ร่วมกับการะในการให้บริการเด็กก่อนวัยเรียน โดยเฉพาะในชนบท ในแหล่งเสื่อมโทรม และในชนบทที่หนาแน่น พร้อมทั้งเร่งส่งเสริมให้ความรู้แก่บิดามารดาในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก โดยอาศัยสื่อมวลชนและสถาบันทั้งของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง

7. ปรับปรุงคุณภาพของการศึกษาออกโรงเรียน โดยเน้นด้านบุคลากรให้มีความรู้ความชำนาญในการจัดการศึกษารวมทั้งสนับสนุนการจัดสรร และใช้ทรัพยากร สำหรับการศึกษาออกโรงเรียนให้เหมาะสม

8. เร่งรัดและหาทางให้ธุรกิจเอกชน มูลนิธิ และสมาคมมีบทบาทร่วมมือกับรัฐในการจัดการศึกษาออกโรงเรียนให้มากยิ่งขึ้น

9. ส่งเสริมให้มีการกระจายอำนาจ การบริหารการศึกษาออกโรงเรียนไปยังส่วนภูมิภาค และปรับปรุงการบริหารในระดับจังหวัดให้คล่องตัวยิ่งขึ้น

10. ส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษาทุกระดับและทุกประเภท ให้บริหารทางการศึกษาออกโรงเรียนให้แก่ประชาชนให้มากยิ่งขึ้น

11. ส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามารถ และมีโอกาสที่จะร่วมมือในการดำเนินงานการศึกษาออกโรงเรียน เพื่อให้ตรงกับความต้องการและเหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนแต่ละท้องถิ่น

12. ส่งเสริมและจัดการศึกษาออกโรงเรียน ให้มีความประสานสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการศึกษาในโรงเรียน และเสริมสร้างให้ต่อเนื่องเพียงพอกับสิ่งที่การศึกษาออกโรงเรียนในระบบได้สร้างความรู้พื้นฐานไว้

13. เร่งปรับปรุงกลไกการจัดการศึกษาออกโรงเรียนในระดับท้องถิ่นให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาดังท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของตนเองแท้จริง

บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานการศึกษาออกโรงเรียน

จากนโยบายการจัดการศึกษาออกโรงเรียน หน่วยงานการศึกษาออกโรงเรียน จึงมีบทบาทหน้าที่ของงานการศึกษาออกโรงเรียน 3 ประการ (กรมการศึกษาออกโรงเรียน. ม.ป.ป. ข : 31) คือ

1. จัดกิจกรรมการศึกษาออกโรงเรียน การศึกษาออกโรงเรียนจะต้องทำหน้าที่หลักในการริเริ่มและจัดกิจกรรมการศึกษาออกโรงเรียน พัฒนาและปรับปรุงวิธีการจัดการศึกษาออกโรงเรียนให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการลักษณะกลุ่มเป้าหมาย และสอดคล้องกับสภาพของสังคม และเศรษฐกิจ ซึ่งลักษณะของกิจกรรมการศึกษาออกโรงเรียนจะมีความแตกต่าง และหลากหลายทั้งในด้านของหลักสูตรเนื้อหา และวิธีการเรียนการสอน และข้อกำหนดต่าง ๆ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อชดเชยโอกาสทางการศึกษา เพื่อเสริมสร้างความรู้ และทักษะที่จำเป็นต่อชีวิตประจำวัน โดยมีลักษณะที่มุ่งเน้นประกาศนียบัตร เช่น หลักสูตรการศึกษาออกโรงเรียนระดับประถมศึกษา และหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น และไม่มุ่งเน้นที่ประกาศนียบัตร เช่น หลักสูตรการอบรมต่าง ๆ

2. จัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดการศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาออกโรงเรียนมีภารกิจที่สำคัญยิ่งในอันดับรองลงมา ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของบุคคล กลุ่มบุคคล และชุมชนตามโอกาสที่เหมาะสม โดยส่งเสริมให้บุคคลได้รับความรู้เจตคติ และทักษะจากประสบการณ์ประจำวันในครอบครัว ชุมชน จากการทำงาน การเล่น แหล่งวิทยาการ สื่อมวลชน และการเรียนรู้ในวิถีชีวิต (Accidental Learning) เช่น รายการโทรทัศน์ ห้องสมุดประชาชน ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน หนังสือพิมพ์ฝาผนัง จดหมายข่าว เป็นต้น

3. จัดกิจกรรมเพื่อเสริมการศึกษาในระบบโรงเรียน มี 2 ลักษณะ คือ ประการแรกทำหน้าที่เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน หรือองค์ประกอบของโรงเรียนอันเป็นข้อกำหนด (Requirements) ของหลักสูตรในระบบโรงเรียน เช่น วิทยุ โรงเรียนถือเป็นส่วนหนึ่งที่เป็นข้อกำหนดของหลักสูตรการศึกษาในระบบโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ประการที่สองทำหน้าที่เป็นส่วนเสริมเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ เช่น เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร การเสริมกิจกรรมการเรียนการสอน การเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งเป็นส่วนเพิ่มเติม (Supplement) เพื่อให้กระบวนการเรียนรู้มีความสมบูรณ์ครบถ้วนยิ่งขึ้นแต่ไม่ได้เป็นข้อกำหนดเหมือนประการที่หนึ่ง เช่น รายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา ซึ่งจัดเพื่อเสริมหลักสูตรการสอนภาษาต่างประเทศ เหล่านี้ เป็นต้น

กลุ่มเป้าหมายของการศึกษานอกโรงเรียน

แผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544)

มุ่งให้บริการทางการศึกษานอกโรงเรียนแก่ประชาชน โดยเฉพาะผู้ขาดโอกาสทางการศึกษา และผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษารวมทั้งประชาชนทั่วไป จึงได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่จะได้รับบริการทางการศึกษาเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2539 ข : 26 – 29)

1. ผู้ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ เด็กที่ถูกใช้แรงงาน เด็กในธุรกิจบริการทางเพศ เด็กเร่ร่อน เด็กที่ยากจนและไม่มีโอกาสศึกษาต่อ กลุ่มสตรีในธุรกิจบริการทางเพศ สตรีที่ถูกเลือกปฏิบัติ กลุ่มคนพิการ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มคนยากจนในเมือง และชนบท กลุ่มผู้ถูกคุมความประพฤติและผู้ต้องขัง และกลุ่มคนไทยต่างวัฒนธรรม
2. ผู้ที่ต้องการพัฒนาศักยภาพตนเอง ได้แก่ ผู้ใช้แรงงาน เกษตรกร ผู้นำท้องถิ่น ทหารกองประจำการ ผู้ปฏิบัติศาสนกิจ ชาวไทยในต่างประเทศ และนักเรียนในระบบโรงเรียน

รายละเอียดกลุ่มเป้าหมายมีดังนี้

1. กลุ่มเด็ก หมายถึง ผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 14 ปี ที่ด้อยโอกาส กลุ่มต่าง ๆ เช่น เด็กถูกใช้แรงงาน เด็กเร่ร่อน เด็กพิการ เด็กในธุรกิจบริการทางเพศ
2. กลุ่มสตรี หมายถึง สตรีที่ด้อยโอกาส ได้แก่ สตรีกลุ่มเสี่ยง และสตรีในธุรกิจบริการทางเพศ
3. กลุ่มผู้ต้องขัง หมายถึง ผู้ที่ต้องโทษถูกคำพิพากษาให้จำคุกในเรือนจำทัณฑสถาน หรือสถานพินิจต่าง ๆ
4. กลุ่มผู้ใช้แรงงาน หมายถึง ผู้ใช้แรงงานในภาคอุตสาหกรรม ภาคธุรกิจและบริการ รวมทั้งแรงงานรับจ้างทั่วไป ทั้งในภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรและเอกชน
5. กลุ่มคนพิการ หมายถึง ผู้ที่ร่างกายไม่สมประกอบ ได้แก่ หูหนวก เป็นใบ้ แขนขาด ขาขาด ดาบอด
6. กลุ่มทหารกองประจำการ หมายถึง ผู้ที่ขึ้นทะเบียนและอยู่ในระหว่างรับราชการ ทหารกองประจำการตามพระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ. 2497 เช่น ทหารกองประจำการ ทหารประจำการ อาสาสมัครทหารพราน ฯลฯ
7. กลุ่มเกษตรกร หมายถึง ผู้ที่มีอาชีพทางด้านการเกษตรทุกสาขา เช่น การทำป่าไม้ ทำประมง ทำการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ รวมถึงคณะกรรมการกลุ่มเกษตร และกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
8. กลุ่มผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป

9. กลุ่มชาวไทยภูเขา หมายถึง ผู้ที่อาศัยอยู่บนพื้นที่บริเวณภูเขา ชายแดนไทยในภาคเหนือ และภาคตะวันตก ซึ่งมีภาษาและวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่ม
10. กลุ่มผู้นำท้องถิ่น หมายถึง ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ปกครองท้องถิ่น ตามพระราชบัญญัติการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการสภาตำบล กรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล และกรรมการหมู่บ้าน
11. กลุ่มชุมชนแออัด หมายถึง ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัดที่อยู่ในเมือง
12. กลุ่มชาวไทยมุสลิม หมายถึง ชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลาม และอาศัยอยู่ในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้
13. กลุ่มผู้ปฏิบัติศาสนกิจ หมายถึง พระภิกษุ สามเณร นักบวช ในศาสนาิกายต่าง ๆ และฆราวาสผู้ที่ทำหน้าที่อบรมสั่งสอน และเผยแพร่วัฒนธรรม ของศาสนาต่าง ๆ
14. กลุ่มผู้ที่ไม่จบการศึกษาภาคบังคับ และไม่ได้เรียนต่อ อันเนื่องมาจาก ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม
15. กลุ่มชาวไทยในต่างประเทศ หมายถึง เด็กและเยาวชนไทยที่เกิดและ พำนักอยู่ในต่างประเทศ รวมทั้งคนไทยที่ไปประกอบอาชีพในต่างประเทศ
16. กลุ่มนักเรียนในระบบโรงเรียน หมายถึง นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ใน โรงเรียนที่ได้รับการ หรือเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนในรูปแบบต่าง ๆ
17. กลุ่มพิเศษอื่น ๆ หมายถึง กลุ่มประชาชนที่มีการรวมกลุ่มโดยหน่วยงาน ที่สังกัดหรือรวมกลุ่มกันเอง และมีความประสงค์จะรับบริการทางการศึกษานอกโรงเรียน เช่น อาสาสมัคร สาธารณสุข กลุ่มพนักงานบริการ เป็นต้น

กิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน

การจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน นอกจากจะเป็นการส่งเสริมการศึกษา ตลอดชีวิตแล้ว กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสนองตอบ ต่อกลุ่มเป้าหมาย 2 กลุ่มใหญ่คือ กลุ่มที่ไม่มีโอกาสศึกษา และกลุ่มผู้พลาดโอกาส ทางการศึกษาโดยมุ่งไปที่กลุ่มคนในเมืองและกลุ่มคนในชนบท จึงได้จัดกิจกรรมประเภทต่าง ๆ ออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2533 ก : 12 – 16)

1. การให้ความรู้พื้นฐาน ซึ่งเป็นการให้ความรู้เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต มุ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น มีเครื่องมือในการแสวงหาความรู้เพิ่ม เติมและแสวงหาข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ประกอบการคิด ตัดสินใจ ในการดำเนินชีวิตประจำวัน กิจกรรมประเภทนี้มีหลายลักษณะ ตั้งแต่เริ่มต้นของการอ่านออกเขียนได้ จนถึงระดับ การศึกษาขั้นต่อเนื่อง แยกได้ตามลำดับดังนี้

1.1 การรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือ ถือว่าการสอนให้คนรู้หนังสือเป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคนที่รู้หนังสือจะต้องช่วยกันสอน ฉะนั้นการดำเนินงานโดยใช้วิธีการระดมอัตรา กำลังจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งของรัฐและเอกชน ตลอดจนเอกบุคลลกุสอนแม่ พี่สอนน้อง เพื่อนบ้านสอนเพื่อนบ้าน เน้นการสอนแบบตัวต่อตัว หรือหนึ่งต่อหนึ่ง มีนักเรียน นิสิต นักศึกษา ภิกษุ สามเณร ข้าราชการ ทหาร ตำรวจ และประชาชนทั่วไปเป็นอาสาสมัคร โครงการนี้ถือว่าการช่วยเหลือสอนให้คนรู้หนังสือ เป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้รู้หนังสือทุกคน

1.2 การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐาน เป็นการจัดการศึกษา สำหรับประชาชนที่ไม่รู้หนังสืออีกรูปแบบหนึ่ง นอกจากมุ่งหวังให้อ่านออกเขียนได้ และรู้หน้าที่พลเมืองตามระบบประชาธิปไตยแล้ว ยังเน้นในเรื่องของกระบวนการของการคิดเป็น ผู้ที่เรียนจบการศึกษาประเภทนี้ จะได้รับประกาศนียบัตรที่มีศักดิ์และสิทธิ์เท่ากับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ใช้เวลาเรียน 200 ชั่วโมง แบ่งออกเป็น 3 ประเภทย่อย คือ

1.2.1 การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จประเภทชั้นเรียน ผู้ที่จะสอน การศึกษาแบบเบ็ดเสร็จ จะต้องได้รับการฝึกอบรมให้รู้หลักการเรียนการสอน ตามวิถีของการจัดการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จเสียก่อน เพราะการสอนจะเน้นการอภิปรายมากกว่า การสอนโดยการบอกเล่าหรืออ่านตามครู และส่วนใหญ่ผู้สอนจะเป็นครูประจำการในโรงเรียน ประถมศึกษา แต่อาจใช้ครูนอกประจำการหรือวิทยากรอื่น ๆ สอนบ้าง ที่เรียนนั้นแล้วแต่ความสะดวก แต่ส่วนมากก็ใช้สถานที่ของโรงเรียนเป็นที่สอน และมักจะสอนตอนเย็น หรือตอนกลางคืน และในบางแห่งก็มีการสอนแก้ทหการเกณฑ์ในหน่วยทหารด้วย

1.2.2 การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จประเภทสมัครเดินสอน ส่วนใหญ่ใช้ครูประกาศนียบัตร หรือผู้ที่จบประกาศนียบัตรวิชาชีพที่ยังไม่มีงานทำเป็นผู้สอน ครูเดินสอน จะต้องได้รับการฝึกอบรมก่อนไปสอนเช่นเดียวกัน การสอนนั้นจะไปสอนตามบ้าน หรือสถานที่ซึ่งจะรวมกลุ่มได้สะดวก ครูเดินสอนนอกจากจะสอนประชาชนที่สมัครเรียนยังต้อง ทำหน้าที่อย่างอื่นด้วย เช่น ให้ความรู้เกี่ยวกับการศึกษานอกโรงเรียน ประสานงานการจัด ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน และสำรวจข้อมูลในหมู่บ้าน เป็นต้น

1.2.3 การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จสำหรับชาวเขา จัดในบริเวณที่มี ชาวเขาทางภาคเหนือ โดยใช้หลักสูตรแบบเรียน ที่ได้พัฒนาขึ้นสำหรับชาวเขาโดยเฉพาะ หลักสูตรจัดทำขึ้นตามสภาพปัญหาของชาวเขาสามารถใช้เรียนร่วมกันได้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ครูผู้สอนจะต้องได้รับการศึกษาอย่างต่ำ ม.ศ. 3 และมีบางคนเคยศึกษาจนได้รับประกาศนียบัตร วิชาครู สร้างเป็นศูนย์ฯ หรือที่เรียกว่า “อาศรม” สำหรับใช้เป็นที่พักและเป็นที่พักของ ครูบนภูเขาด้วย โดยชาวเขาเป็นผู้สร้างอาศรมเอง และทางราชการออกเงินสมทบ ส่วนหนึ่ง ไม่เกินห้าพันบาท แต่ละอาศรมจะมีครูทำหน้าที่สอน 1 คน และมีครูชาวเขาคืออีกคนหนึ่ง

ทำหน้าที่ในการนิเทศใน 5 คุ่ม (หมู่บ้าน) ซึ่งเป็นเสมือนครูพี่เลี้ยงของครูอาสาสมัครที่สอนชาวเขา

2. การให้ข่าวสารข้อมูล ซึ่งเป็นการจัดเพื่อให้ประชาชนมีนิสัยรักการอ่าน รู้จักศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองให้มีความรู้ทันต่อเหตุการณ์ เพื่อเป็นข้อมูลในการคิด ตัดสินใจในชีวิตประจำวันในอันที่จะปรับปรุงชีวิตให้ดีขึ้น กิจกรรมประเภทนี้ได้แก่ การจัดห้องสมุดประชาชน เป็นการจัดการศึกษาในรูปเอนกประสงค์เพื่อให้การศึกษาแก่ประชาชน ทุกเพศ ทุกวัย และทุกระดับการศึกษา เพื่อช่วยส่งเสริมให้ประชาชนมีนิสัยรักการอ่าน รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ตลอดจนให้บริการข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ ที่ทันต่อเหตุการณ์ และความเปลี่ยนแปลงของสังคม ปัจจุบันมีห้องสมุดประชาชนที่จัดในลักษณะต่าง ๆ มีทั้งห้องสมุดประชาชนจังหวัด ห้องสมุดประชาชนอำเภอ ห้องสมุดเคลื่อนที่ และห้องสมุดประชาชนตำบล ห้องสมุดจังหวัดนั้นจะเป็นงานของการหมุนเวียนหนังสือโดยจัดเป็นหน่วยรถเคลื่อนที่ที่นำหนังสือไปให้ประชาชนในชนบทได้อ่าน และในบางแห่งจะจัดหนังสือใส่หีบที่เรียกว่า หีบหนังสือเคลื่อนที่สู่ชนบท เคลื่อนย้ายไปตามจุดต่าง ๆ สำหรับห้องสมุดประชาชนอำเภอจะเป็นแหล่งบริการข่าวสารข้อมูลในหมู่บ้าน โดยการผลิตเอกสารสิ่งพิมพ์ที่เหมาะสมกับชาวชนบทให้ได้มีหนังสือเอกสารเพิ่มเติมขึ้น การจัดกิจกรรมในลักษณะนี้กำลังอยู่ระหว่างการทดสอบในบางอำเภอถ้าได้ผลดีจะขยายไปยังห้องสมุดประชาชนอำเภอแห่งอื่นต่อไป ประชาชนในชนบทจะมีหนังสืออ่าน เอกสาร และสิ่งพิมพ์สำหรับศึกษาค้นคว้ามากยิ่งขึ้น

2.1 ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ดำเนินงานโดยส่งเสริมให้ประชาชนในหมู่บ้านสร้างที่อ่านหนังสือขึ้น มีคณะกรรมการระดับหมู่บ้าน มีหน้าที่รวบรวมจัดหาอาคารสถานที่ ดูแล รับผิดชอบที่อ่านหนังสือ การรับ - การส่งหนังสือพิมพ์ โดยรัฐบาลจ่ายค่าหนังสือพิมพ์ให้วันละ 2 ฉบับ/แห่ง จากการประเมินผลทั่วไปปรากฏว่า ประชาชนในหมู่บ้านที่มีที่อ่านหนังสือจะได้รับความรู้ ข่าวสารข้อมูล ความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ตลอดจนตัวอย่างการพัฒนาทางสังคม และข้อคิดที่เป็นประโยชน์ในการประกอบอาชีพมากกว่าประชาชนที่อยู่หมู่บ้านที่ไม่มีที่อ่านหนังสือ ในขณะเดียวกันการจัดที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านก็ยังมีปัญหามากในเรื่องของการรับส่งหนังสือพิมพ์ และเอกสารอื่น ๆ ที่จัดให้กับที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน สำหรับในกรณีที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านขาดเอกสาร สิ่งพิมพ์ และหนังสืออ่าน ได้มีการรณรงค์ขอรับบริจาคหนังสือเมื่อ วันที่ 8 กันยายน 2528 เพื่อให้ประชาชนในชนบทได้มีหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน นอกจากสถานที่ซึ่งประชาชนมาอ่านหนังสือแล้วยังใช้เป็นศูนย์กลางแสดงเรื่องราวความรู้ และที่รวมของข่าวสารข้อมูลจากสื่อมวลชน และข้อมูลในหมู่บ้านนั้น ความสำเร็จของการจัดที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านขึ้นอยู่กับความร่วมมือของ ชาวบ้านเอง รัฐบาลเพียงให้ความช่วยเหลือด้านวิชาการ และงบประมาณในการซื้อหนังสือพิมพ์ให้เป็นประจำเท่านั้น และที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน

มีเป้าหมายที่จะขยายเข้าไปจัดตั้งขึ้นในวัด เพราะจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนในด้านพัฒนาความรู้ คุณธรรมและศีลธรรมของประชาชนได้เป็นอย่างดีด้วย

2.2 การจัดหน่วยโสตทัศนศึกษา หน่วยโสตทัศนศึกษาทำหน้าที่ ทำข่าว ประกาศ บทความและความรู้ต่าง ๆ ไปสู่ประชาชน ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ ผลงานของรัฐบาลออกไปสู่ประชาชนในชนบท ด้วยวิธีการนำภาพยนตร์ไปฉายตามท้องถิ่นต่าง ๆ ส่วนกำหนดเวลา และสถานที่ที่จะนำภาพยนตร์ไปฉายให้ประชาชนชมนั้น ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดจะได้แจ้งให้ทราบ สถานที่ออกปฏิบัติงานของ หน่วยโสตทัศนศึกษานี้ส่วนใหญ่จะแจ้งไปในหมู่บ้าน ชนบทห่างไกลความเจริญ หมุนเวียน สลับกันไป ทั้งนี้เพื่อ ส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ได้รับความรู้ อันเป็นประโยชน์ พร้อมทั้งได้รับความบันเทิงควบคู่ไปด้วย

2.3 การผลิตหนังสือฝาผนัง มีการผลิตหนังสือฝาผนัง 2 ฉบับ ได้แก่ สารการศึกษานอกโรงเรียน และสารการศึกษานอกโรงเรียนฉบับประชากรศึกษา จัดทำขึ้น เพื่อเผยแพร่ความรู้ ด้วยการแนะนำเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ โภชนาการ การอนามัย และการวางแผนครอบครัว การย้ายถิ่น เพศศึกษา กฎหมายในชีวิตประจำวันขนมธรรมเนียม ประเพณีต่าง ๆ ของไทย ตลอดจนเผยแพร่ข่าวสารที่น่ารู้ จัดทำเป็นภาษาและเนื้อเรื่อง อย่างง่าย ๆ เนื้อหาวิชาในแต่ละเรื่องก็นำมาเผยแพร่ในหนังสือพิมพ์ฝาผนัง สามารถนำไปใช้ ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดีเหมาะสำหรับการประกอบอาชีพ และการดำเนินชีวิต ของสังคมชนบท นอกจากนั้นยังช่วยส่งเสริมการอ่าน และป้องกันการลืมหืมหนังสือของประชาชน ในชนบทด้วยหนังสือพิมพ์นี้ มีลักษณะเป็นแผ่นเดียวแบบหนังสือปิดฝาผนัง (Wall Paper) โดยมากจะส่งไปยังที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน วัด กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สถานีอนามัย และ โรงเรียนผู้ใหญ่ทุกแห่งทั่วประเทศ

2.4 การจัดรายการวิทยุและโทรทัศน์ จัดเพื่อเสนอความรู้ในด้านที่เกี่ยวข้อง ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน เช่น อาชีพ การอนามัย กฎหมาย ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และการปกครอง ลักษณะของรายการที่จัดมีหลายลักษณะ เช่น บทสนทนา บทสัมภาษณ์ การอภิปราย และบทละคร โดยออกอากาศทางสถานีวิทยุ และ โทรทัศน์หลายสถานี รวมทั้งสถานีวิทยุในส่วนภูมิภาคด้วย

นอกจากนั้นยังจัดรายการวิทยุโรงเรียน เพื่อเสริมการเรียนการสอนของนักเรียน ในโรงเรียนประถมศึกษา จัดรายการสอนพูดภาษาไทยแก่ชาวไทยมุสลิมใน 4 จังหวัด ภาคใต้ด้วย

2.5 การผลิตรายการวิดีโอเพื่อการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้อนุมัติให้กรมการศึกษานอกโรงเรียน จัดตั้งศูนย์ผลิตรายการวิดีโอขึ้น เพื่อทำหน้าที่ ในการผลิตรายการวิดีโอเทปเพื่อการศึกษาทั้งในและนอกระบบโรงเรียน สามารถให้บริการ แก่หน่วยงานต่าง ๆ ได้ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2529 ซึ่งในการให้บริการนั้นเน้นในเรื่องของ

การผลิตรายการเพื่อการศึกษาเท่านั้น และกระจายงานไปยังศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ทั้งนี้ เพราะปัจจุบันโทรทัศน์และวีดิโอเทป ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการจัดการศึกษามากขึ้น ประกอบกับรายการโทรทัศน์และวีดิโอเทป ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการจัดการศึกษามากขึ้น ประกอบกับรายการโทรทัศน์ที่มีอยู่ทั่วไปทุกวันนี้ รายการต่างๆ ที่จัดขึ้นประชาชน ยังไม่ได้รับประโยชน์ทางการศึกษาเท่าที่ควร การจัดให้มีศูนย์ผลิตวีดิโอเพื่อการศึกษาขึ้นก็เพื่อที่จะจัดทำ หรือผลิตรายการโทรทัศน์และวีดิโอเทป ให้เป็นประโยชน์ในด้านการศึกษา แก่นักเรียน และประชาชนให้มากที่สุด

2.6 การจัดพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ และท้องฟ้าจำลองกรุงเทพฯ

ท้องฟ้าจำลองกรุงเทพฯ ซึ่งมีเพียงแห่งเดียวในประเทศไทย เปิดบริการให้ความรู้ทางด้าน ดาราศาสตร์และอวกาศ จัดกิจกรรมในลักษณะของการแสดงทางท้องฟ้า และจัดนิทรรศการ เกี่ยวกับดาราศาสตร์และอวกาศ ซึ่งนักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชนที่สนใจเข้าชมได้ ส่วนพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์นั้น จัดให้บริการความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยจัด ในรูปของนิทรรศการทั้งแบบถาวรและชั่วคราว นอกจากนั้นยังเป็นหน่วยเคลื่อนที่ไป ตามจังหวัดต่าง ๆ ให้นักเรียนและประชาชนทั่วไปเข้าชม ศึกษาหาความรู้ด้วย และ ขณะนี้กำลังอยู่ในระหว่างขั้นเตรียมการขยายงานพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาอีกด้วย

3. การให้ทักษะและวิชาชีพ งานการศึกษานอกโรงเรียนสายอาชีพได้

รับการพัฒนามาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2494 ด้วยการส่งครูวิชาชีพเข้าไปพำนักอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน เพื่อสอนวิชาชีพที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และเพิ่มพูนรายได้ ต่อมาได้พัฒนากิจกรรม เป็นกิจกรรมการเรียนการสอน 2 ประเภท คือ การสอนตามหลักสูตรระยะสั้นระหว่าง 30 - 300 ชั่วโมง กับการสอนแบบกลุ่มสนใจ ที่ใช้ระยะเวลาไม่เกิน 30 ชั่วโมง

จากการจัดการศึกษานอกโรงเรียนสายอาชีพดังกล่าว ไม่สนองต่อสภาวะ เศรษฐกิจในปัจจุบัน และแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 6 ซึ่งรัฐมุ่งเน้นการพัฒนาประชาชน ในการพึ่งตนเอง มีความสามารถที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านต่าง ๆ ส่งเสริมการประกอบ อาชีพอิสระ และการมีงานทำในชนบท กรมการศึกษานอกโรงเรียนจึงได้เปลี่ยนแปลง นโยบายการจัดการศึกษา สายอาชีพที่เน้นที่ทักษะอาชีพ มาเป็นการจัดการศึกษานอก โรงเรียนเพื่อพัฒนาอาชีพ โดยมีหลักการว่า “เป็นการให้การศึกษาด้านอาชีพแก่ประชาชน ที่อยู่นอกระบบโรงเรียนที่ขาดโอกาส เพื่อให้เห็นช่องทางทำมาหากิน คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น มีความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ดีในการทำงานและการประกอบอาชีพอิสระ รับจ้างในตลาด แรงงาน หรือปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและชุมชนโดยการจัดหลักสูตรและกระบวนการ เรียนการสอน ให้มีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับสภาพ และความต้องการของบุคคล และชุมชน โดยให้เสริมรับการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน รูปแบบอื่น ๆ ตามแนวทางการจัดการศึกษาตลอดชีวิต”

แผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544)

หลักการ

แผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) มีหลักการในการจัดการศึกษา 4 ประการ กล่าวคือ

1. การศึกษาตลอดชีวิต เป็นการจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยการระดมทรัพยากรทั้งมวลที่มีอยู่สังคมมาใช้ในการพัฒนาความรู้ความคิดความสามารถของมนุษย์ เพื่อให้สามารถใช้ปัญญาในการแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่อง
2. การบูรณาการ เป็นการจัดการศึกษาบูรณาการเรียนรู้เข้ากับวิถีชีวิตของบุคคลโดยการบูรณาการสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในสังกัดเป็นบทเรียนที่ก่อให้เกิดการพัฒนาความรู้ สติปัญญา ทักษะ และเจตคติ ดังนั้น บุคคลจึงสามารถเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กับการทำงานและการดำรงชีวิต
3. ความเสมอภาค เป็นการจัดการศึกษาที่ให้โอกาสแก่คนทุกคนในสังคมได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันไม่ว่าจะแตกต่างกันทางเพศ วัย ถิ่นที่อยู่หรือสถานะทางเศรษฐกิจ และสังคมการจัดการศึกษาจึงมีรูปแบบวิธีการ ตลอดจนหลักสูตรที่หลากหลายเพื่อให้บุคคลสามารถ ได้รับการศึกษาตามความสามารถและความสนใจของแต่ละบุคคล
4. ความสมดุลเป็นการจัดการศึกษาให้เกิดความสมดุลของความรู้ระหว่างความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ กับภูมิปัญญาไทย การพัฒนาการด้านวัตถุกับการพัฒนาจิตใจ คุณธรรม จริยธรรม การใช้ทรัพยากรธรรมชาติกับการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากร

เป้าหมายการดำเนินงาน

การดำเนินงานตามแผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) มุ่งจัดกิจกรรมทางการศึกษาเพื่อให้บรรลุมุ่งหมายของแผน โดยกำหนดเป้าหมายการดำเนินงานไว้ดังนี้

1. การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคน
 - 1.1 จัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการรู้หนังสือให้แก่ผู้ที่ไม่รู้หนังสือไทยให้ได้ รับการศึกษาจนถึงระดับประถมศึกษา จำนวนร้อยละ 80 ของผู้ไม่รู้หนังสือที่สำรวจพบใน แต่ละปี
 - 1.2 จัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นให้กลุ่มเป้าหมายที่จบ การศึกษาระดับประถมศึกษาจำนวนร้อยละ 80 ของผู้ที่จบการศึกษา ในระดับประถมศึกษา ที่อยู่นอกระบบโรงเรียน
 - 1.3 จัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายทั้งสายสามัญและ

สายอาชีพให้กับกลุ่มเป้าหมายจำนวนร้อยละ 50 ของประชากรวัยแรงงานที่จัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและอยู่นอกระบบโรงเรียน

1.4 จัดการศึกษาและฝึกอบรม เพื่อพัฒนาอาชีพและการทำงานสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในวัยแรงงาน เฉลี่ยปีละ 1,000,000 คน

1.5 จัดการศึกษาและฝึกอบรม เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ให้ได้ร้อยละ 10 ของประชากรที่อยู่นอกระบบโรงเรียน

1.6 จัดการศึกษาผ่านสื่อเทคโนโลยี เพื่อส่งเสริมการศึกษาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน ดังนี้ รายการวิทยุปีละ 200 รายการ รายการโทรทัศน์ปีละ 200 รายการ สื่อวีดิทัศน์ปีละ 500 รายการ เพื่อให้บริการทางสถานีวิทยุศึกษาสถานีวิทยุโทรทัศน์ของกรมประชาสัมพันธ์และระบบการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม รวมทั้งการให้บริการของศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา

1.7 จัดนิทรรศการและกิจกรรมทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมปีละ 50 เรื่อง

1.8 จัดทำและผลิตวิชาเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอน จำนวนปีละ 500 ชุด

1.9 จัดตั้งศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาในส่วนภูมิภาค เพื่อเป็นแหล่งให้บริการทางการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจำนวน 12 จังหวัดในแต่ละเขตการศึกษา

1.10 จัดตั้งห้องสมุดประชาชน เพื่อให้เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ และพัฒนาทักษะการอ่านการเรียนรู้ด้วยตนเองให้ครบทุกอำเภอและจัดตั้งเพิ่มอีก 1 แห่ง ในทุกอำเภอที่มีขนาดใหญ่

1.11 จัดตั้งที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านให้เป็นการศึกษาหาความรู้ของชุมชนให้ครบทุกหมู่บ้าน

1.12 จัดตั้งศูนย์การเรียน เพื่อทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ทุกประเภทของชุมชน ปีละ 5,000 แห่ง

2. การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาครอบครัว ชุมชนและสังคม

2.1 จัดและส่งเสริมกิจกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนาครอบครัวในรูปแบบต่าง ๆ เช่น จัดรายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ การเผยแพร่สื่อเอกสารชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง รวมทั้งการแนะแนวให้คำปรึกษาและการฝึกอบรมแก่ครอบครัว ปีละ 1,000,000 ครอบครัว

2.2 จัดและส่งเสริมกิจกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพในการพึ่งพาตนเองของครอบครัวและชุมชน การพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยความภาคภูมิใจในท้องถิ่นโดยการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนประสบการณ์การประชุม อบรมซึ่งเป็นกิจกรรมต่อเนื่องในการพัฒนาให้แก่หมู่บ้านต่าง ๆ โดยเฉลี่ยอำเภอละ 5 หมู่บ้านต่อปี

2.3 จัดและส่งเสริมให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้จัดการศึกษาเพื่อถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาที่ใช้ในการดำรงชีวิตและการพัฒนาอาชีพในทุก ๆ อำเภอ อย่างน้อยปีละ 1 โครงการ

นโยบายการจัดการศึกษานอกโรงเรียน

เพื่อให้การดำเนินงานการศึกษานอกโรงเรียนของกรมการศึกษานอกโรงเรียนเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดแผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) จึงได้กำหนดนโยบายการศึกษานอกโรงเรียนไว้ดังนี้

1. ขยายโอกาสทางการศึกษาสำหรับประชาชนที่อยู่นอกระบบโรงเรียนให้ได้ รับการศึกษาพื้นฐาน ทั้งสายสามัญและสายอาชีพ ที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตและการทำงาน โดยมุ่งหมายให้กลุ่มเป้าหมายได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพและเสมอภาคเท่าเทียมกัน
2. พัฒนาคุณภาพและศักยภาพของครอบครัว ชุมชน และสังคม โดยส่งเสริมให้ได้รับการศึกษา และข้อมูลข่าวสารที่จะเสริมสร้างศักยภาพในการพึ่งพาตนเอง สร้างความภาคภูมิใจและความมั่นคงของชุมชน
3. ปรับปรุงประสิทธิภาพกระบวนการเรียนการสอนการศึกษานอกโรงเรียน โดยมุ่งพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของบุคคลและการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา เพื่อให้บุคคลสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตและมีความสามารถที่จะดำรงชีวิตในท่ามกลางยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง
4. เร่งพัฒนาคุณภาพงานการศึกษานอกโรงเรียน โดยเน้นหนักให้การวิจัย และพัฒนาเป็นส่วนสำคัญของการปฏิบัติงานรวมทั้งการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรผู้ดำเนินงานจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีมาตรฐานและมีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดี
5. ปฏิบัติระบบการบริหารและจัดการศึกษานอกโรงเรียนโดยส่งเสริมให้องค์การต่าง ๆ มีบทบาทในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน รวมทั้งการปรับปรุงกระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงานที่มีคุณภาพ และนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการปฏิบัติงาน

แนวนโยบายการศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดตากประจำปีงบประมาณ 2542

ในปีงบประมาณ 2542 ให้ถือว่าเป็นปีแห่งการปฏิบัติการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อตอบสนองบทบาทปณิธานและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และสนับสนุนการดำเนินงานตามนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลในการบรรเทาผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ โดยมีแนวนโยบายในการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ 2542 ดังต่อไปนี้

นโยบายเร่งด่วน

ด้านการศึกษาและอาชีพเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจ

1. จัดทำบัญชีรายชื่อผู้สมัครใจเข้ากลุ่มพัฒนาส่งเสริมอาชีพ ตามแนวนโยบายพระราชดำริ “พอมีพอกิน” ในแต่ละศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้ครบทุกตำบล
2. จัดทำคู่มือแนะแนวอาชีพชุมชน จัดทำชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Portfolio Mini Couses learning)
3. ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น จัดหางานจังหวัด, ประชาสงเคราะห์จังหวัด, แรงงานจังหวัด, เกษตรจังหวัด, พาณิชย์จังหวัด, อุตสาหกรรมจังหวัด ฯลฯ เพื่อสร้างโดยการเรียนในตำบล
4. ส่งเสริม สนับสนุน โดยการพัฒนาอาชีพ มีเป้าหมายการใช้วัสดุท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลิตผลผลิตเชิงเศรษฐกิจแบบพอเพียง และส่งเสริมการจำหน่ายผลผลิตในระดับอำเภอเดือนละครั้ง ระดับจังหวัดไตรมาสละครั้ง และในงานประจำปี เช่น งานตากสินราชานุสรณ์ งานศิลปหัตถกรรมนักเรียนนักศึกษา งานวันการศึกษาออกโรงเรียน ฯลฯ

ด้านการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย

1. จัดให้มีการพบกลุ่มนักศึกษาสายสามัญอาชีพ กลุ่มตามอัธยาศัย จัดทำประชาสัมพันธ์ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ การจัดค่ายรัฐธรรมนูญ การจัดกิจกรรมได้วาทีประชาธิปไตย ทั้งนี้มุ่งให้กลุ่มผู้สนใจได้ศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน และพระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. หลักสูตร ทำเพื่อส่งเสริมความรู้และผนวกใช้ในหมวด / รายวิชา สำหรับกลุ่มเป้าหมายมีอาชีพเฉพาะ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภา อบต. เป็นต้น

นโยบายต่อเนื่อง

ขยายบริการการศึกษาออกโรงเรียนอย่างกว้างขวางทั่วถึง และเป็นระบบ

1. จัดทำระบบฐานข้อมูลสารสนเทศ กลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ กศน. ทุกกลุ่มเป้าหมายโดยกำหนดหน่วยองค์กรเป็นตำบล โดยแยกออกเป็นระบบกลุ่มข้อมูล เช่น โดยการประกันโอกาสทางการศึกษานานพื้นที่สูง การศึกษาสายสามัญทางไกล การศึกษาสายอาชีพ การศึกษาตามอัธยาศัย และการศึกษาเฉพาะกรณี
2. ขยายการจัดบริการการศึกษาสายสามัญ ให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย อบต. / สกต. ครูพี่เลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียนสังกัดกรมพัฒนาชุมชน ตลอดจนกลุ่มเป้าหมายที่มี การตกลงร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ
3. พัฒนา ปรับปรุงและขยายศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้ครอบคลุมพื้นที่ และมีพร้อมต่อการบริการตามหลักการสนองตอบความต้องการของท้องถิ่น

4. กระตุ้น สร้างความเข้าใจแก่องค์กรบริหารส่วนตำบล ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน จัดการศึกษานอกโรงเรียนทุกกิจกรรม ในระดับตำบลและแผนกแผนงาน กศน. เข้าไว้ กับแผนพัฒนาตำบลอย่างชัดเจน

5. จัดให้มีการกระจายความรับผิดชอบและการมีส่วนร่วมของชุมชน ให้สามารถกำกับดูแล นิเทศติดตามผลการดำเนินงานกิจกรรม กศน. ทุกกิจกรรม ในพื้นที่อย่างมีระบบ โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนแต่ละลำดับนั้น ๆ ตามความต้องการของกลุ่มสมัครใจ กลุ่มแก้ปัญหา กลุ่มส่งเสริมหลักสูตร เป็นต้น

การศึกษาตามอัธยาศัย

1. พัฒนาวัตถกรรมด้านห้องสมุดประชาชนจังหวัดให้เป็นศูนย์กลางวิทยุบริการสนองตอบกลับกลุ่มสมาชิกในกิจกรรมใหม่ ๆ ในรูปแบบของชมรม / กลุ่มการศึกษาที่ใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์

2. ให้มีการพัฒนาระบบบริการห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ เช่น การลงทะเบียนหนังสือด้วยบาร์โค้ด การออกบัตรสมาชิก การยืม การคืน การจัดมุมจังหวัดตาก มุมท่องเที่ยวจังหวัดตาก มุมสายสามัญทางไกล มุมอาชีพ มุมกศน. มุมเด็ก มุมคอมพิวเตอร์ ฯลฯ

3. กระตุ้นส่งเสริมให้พัฒนาปรับปรุง ศบอ. บริการสื่อให้มากขึ้น การจัดบริเวณภายในภายนอกให้มีความร่มรื่น สะอาด และเป็นศูนย์กลางของข้อมูลการเรียนรู้ของอำเภอ และสร้างระบบเครือข่ายเชื่อมโยงกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนด้านการบริการสื่อสายสามัญและวิชาชีพ

4. ส่งเสริมสนับสนุนให้มีโครงการพัฒนาทักษะชีวิตในรูปแบบที่เหมาะสม เช่น การพัฒนาด้านกระบวนการคิด การฝึกฝนผู้นำ – ผู้ตาม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม การตรวจสุขภาพ ชมรมการกีฬา ชมรมองค์กรนักศึกษา ชมรมองค์กรเครือข่าย การศึกษานอกโรงเรียน กิจกรรมด้านสารสนเทศ ชมรมวิชาชีพ ฯลฯ เป็นต้น

พัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษานอกโรงเรียนไปสู่ระบบประกันคุณภาพ

1. พัฒนาการกำกับดูแลการดำเนินงานของ ศบอ. ในรูปแบบของประชาาณเทศองค์กรท้องถิ่น ตลอดจนเครือข่าย

2. พัฒนาคู่มือประกันคุณภาพมาตรฐานการบริหารงาน / การดำเนินงานโครงการปฏิบัติการในระดับท้องถิ่น (ตำบล)

3. พัฒนาศูนย์กลางข้อทดสอบ รายวิชา รายจุดประสงค์การเรียนรู้

4. พัฒนาแนวเครื่องมือวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายหมวดวิชา

5. พัฒนาแนวเครื่องมือ ยอมรับประสบการณ์การเทียบโอนประสบการณ์

การเรียนรู้ตามจุดประสงค์รายวิชาในหลักสูตรประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย

6. พัฒนาสื่อ บุคลากรผู้ใช้สื่อ บุคลากรผู้จัดการสื่อ ให้สามารถบริการสื่อในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ

ระดมสรรพกำลังในการบริการการจัดการศึกษานอกโรงเรียน

1. พัฒนานวัตกรรม สารสนเทศงานการศึกษาออกโรงเรียนจังหวัด อำเภอ ให้สามารถถ่ายโอนข้อมูลโดยระบบส่งถ่ายข้อมูลทางโทรศัพท์ (online)
2. พัฒนาความร่วมมือการจัดกิจกรรมการศึกษาออกโรงเรียนกับหน่วยงานที่มีข้อตกลงความร่วมมือในระดับส่วนกลางไว้แล้วให้เป็นรูปธรรมชัดเจน

โครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศช.)

ศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศช.) คือวิธีจัดการศึกษาที่ยึดชุมชนเป็นหลัก ซึ่งมุ่งให้เกิดการพัฒนาแก่บุคคลและชุมชนทั้งเด็กและผู้ใหญ่ เป็นวิธีการจัดการศึกษาที่ต้องการอาศัยการให้ความร่วมมืออย่างแข็งขันและจริงจังจากคนในชุมชนในการวางแผนในการดำเนินงาน ในการปรับปรุงและประเมินผลผลโครงการ รวมทั้งการจัดกิจกรรมโครงการ ซึ่งเน้นเรื่องการให้ความร่วมมือ และการพึ่งพาตนเองของคนในชุมชนกับเจ้าหน้าที่และหน่วยงานของรัฐบาลในเขตพื้นที่ดำเนินการนั้น

เป้าหมายของจุดประสงค์ของโครงการ ศศช.

เป้าหมายของโครงการ

โครงการ ศศช. มุ่งที่จะพัฒนาและทดลองรูปแบบการจัดการศึกษา นอกกระบบโรงเรียนขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องกับความต้องการของชาวเขาในระดับการศึกษาชั้น ประถมศึกษาทั้งนี้ โดยมีเงื่อนไขต่อไปนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2529)

1. ชาวเขาเหล่านั้นจะต้องมีส่วนร่วมโครงการ ทั้งในด้านการพัฒนาระบบต่าง ๆ ของโครงการ และในด้านการดำเนินงานในหมู่บ้าน
2. การจัดการศึกษาจะต้องควบคู่ไปกับการพัฒนาทางด้านอนามัย การเกษตรและการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ที่มีเป้าหมายเพื่อชุมชนชาวเขา

วัตถุประสงค์ของโครงการ โครงการ ศศช. มีวัตถุประสงค์ดังนี้คือ

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษา ซึ่งมีลักษณะดังต่อไปนี้
 - 1.1 มีความยืดหยุ่นในรูปแบบของศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนหมู่บ้าน หลักสูตรตารางเรียน วิธีเรียนและสื่อการเรียนการสอนรวมทั้งสนองความต้องการของชาวบ้าน และชุมชน
 - 1.2 เน้นการพัฒนาบุคคล กลุ่ม และชุมชน
 - 1.3 ให้ชุมชนมีส่วนร่วมและมีอำนาจในการวางแผน ปรับปรุง บริหาร ประเมินผลโครงการพัฒนาการศึกษาต่าง ๆ

1.4 ประสานกับการพัฒนาด้านอนามัย เกษตร การพัฒนาชุมชน และการบริการอื่น ๆ จากหน่วยงานของรัฐและองค์กรอื่น ๆ ในระดับสนาม

1.5 ให้การสนับสนุนด้านการประสานงาน และเจ้าหน้าที่หน่วยงานอื่น ๆ ให้ร่วมกันทำงานในแต่ละหมู่บ้าน

1.6 ใช้งบประมาณในการดำเนินงานน้อยกว่างบประมาณที่ใช้ในรูปแบบการจัดการศึกษาอื่น ๆ ในระดับเดียวกัน

2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนที่สอดคล้องกับความต้องการเหมาะสมกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมของชนชาวเขา ทั้งเด็กและผู้ใหญ่

3. เพื่อพัฒนาระบบการนิเทศงานในสนามที่มีประสิทธิภาพทางด้านวิชาการ และบริหารโดยเน้นการนิเทศด้วยตนเองในแต่ละกลุ่มหมู่บ้าน รวมทั้งการเสริมงานนิเทศจากเจ้าหน้าที่ระดับอำเภอและจังหวัด

4. เพื่อพัฒนารูปแบบการอบรมครูทั้งการอบรมก่อนปฏิบัติงาน และในระหว่าง การปฏิบัติงาน โดยเน้นการเข้าถึงทักษะการปฏิบัติงานภายใต้เงื่อนไขในหมู่บ้าน รวมทั้งการพัฒนารูปแบบการอบรมชาวบ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และบุคลากรของโครงการ ในบทบาทด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การวางแผน การดำเนินงาน และการประเมินผล ของโครงการ

5. เพื่อพัฒนาระบบการประสานงานต่าง ๆ ในด้านการพัฒนา ตั้งแต่ระดับชาติจนถึงระดับท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ

6. เพื่อพัฒนาระบบติดตามผลและประเมินผลการดำเนินงานในทุกระดับ โดยเน้นถึงกลไกที่จะทำให้มั่นใจที่จะได้ข้อมูลในการวางแผนและปฏิบัติงาน

ปรัชญาของศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา

การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขานั้นจัดขึ้นตามความเชื่อที่ว่า คนแต่ละกลุ่มในชาติ อาจมีบางสิ่งบางอย่างที่เหมือนกัน และขณะเดียวกัน คนเหล่านี้ย่อมจะมีข้อแตกต่างที่พิเศษ ไปจากกัน จากจุดนี้เองการจัดการศึกษาจะต้องเน้นในเรื่องความหลากหลายของเนื้อหาและวิธีการจัด นอกเหนือจากนั้นแล้วผู้ที่ได้รับบริการทางการศึกษาที่ว่านี้ควรได้รับโอกาสและอำนาจเข้ามามี บทบาทในการวางแผน และดำเนินการจัดการศึกษาดังกล่าว ด้วยวิธีทำงานที่กล่าวมานี้จะก่อให้เกิดการพึ่งพาตนเอง และลดภาระให้แก่ทางรัฐบาลได้ ประการสุดท้าย นโยบายและ โครงการการดำเนินงานต่าง ๆ จะต้องตั้งอยู่บนรากฐานของความเข้าใจ และยอมรับ ซึ่งกันและกัน

ดังนั้น หน่วยงานที่จัดการศึกษาเพื่อการพัฒนา นั้น จำเป็นต้องจัดการศึกษาที่สนอง ความต้องการที่แท้จริงของคนและกลุ่มบุคคลภายในหมู่บ้านเป็นประการสำคัญ ชุมชนต้องเข้า มามีส่วนร่วมรับผิดชอบและได้รับอำนาจในการจัดการศึกษาของตนเองมากขึ้น และการที่จะก่อให้เกิดวิธีการและระบบการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพนั้นจะต้องอาศัยเวลาและความเข้าใจ

ซึ่งกันและกันมากทีเดียว โดยเฉพาะเวลาและความเข้าใจที่จะต้องให้ในการเปลี่ยนความคิดของคนที่ยังติดอยู่กับระบบการศึกษาแบบเก่าอยู่

สาเหตุการจัดตั้งและความเป็นมาของ ศศช.

จากการวิเคราะห์และทบทวนวิธีการจัดการศึกษาสำหรับชุมชนในเขตภูเขาจากภาคเหนือของประเทศไทยที่จัด กันอยู่นั้น มีปัญหาหลายประการ ยกตัวอย่าง เช่น การจัดการศึกษา ถ้าจะให้สนองนโยบายของผู้บริหารด้วยนั้น มักจะเป็นการศึกษาที่ไม่สนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชนที่รับบริการ และอาจไม่สนองต่อนโยบายของชาติในบางกรณีอีกด้วย การศึกษาไม่มีส่วนเชื่อมโยงโดยตรงกับการพัฒนาชุมชน รูปแบบของการจัดการศึกษาที่จัดอยู่นั้นต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจัดสูง โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาเพื่อชนกลุ่มน้อยในพื้นที่ห่างไกล ระบบการศึกษาขาดความยืดหยุ่น

เมื่อราวปี พ.ศ. 2522 – 2523 หน่วยงานเพื่อพัฒนาระหว่างชาติของรัฐ (U.S. Agency for International Development หรือ USAID) ได้เสนอให้เงินช่วยในการจัดการพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับชาวเขา จึงได้จัดโครงการ ศศช. ขึ้น

ในปี พ.ศ. 2513 กองการศึกษาผู้ใหญ่ (ปัจจุบันคือกรมการศึกษานอกโรงเรียน) ได้เริ่มจัดโครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จเพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ใหญ่ที่มีอายุ 14 ปีขึ้นไปได้รับการศึกษาจบการศึกษาภาคบังคับ คือ ป.4 โครงการนี้ดำเนินไปด้วยดี แต่ก็ยังไม่มีการจัดการศึกษาให้แก่ชาวเขา ซึ่งอาศัยอยู่ในเขตภูเขาอันเป็นเขตพื้นที่ที่พวกครูโดยทั่ว ๆ ไปไม่อยากจะเข้าไปสอนจนถึงปี พ.ศ. 2517 จึงได้มีการจัดการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จสำหรับชาวเขาขึ้น (จากเงินช่วยของยูเอสเอ) หลังจากการดำเนินงานนี้ไปได้ 4 – 5 ปี โครงการต้องประสบปัญหาและข้อขัดข้องในการจัดการศึกษานี้หลายประการด้วยกัน เช่น การศึกษาภาคบังคับเปลี่ยนเป็นจบ ป.6 ในขณะที่การจัดการศึกษาเบ็ดเสร็จชาวเขาจัดได้แค่จบ ป.4 และในขณะเดียวกันมีเด็กชาวเขาจำนวนหนึ่ง ๆ ที่ไม่มีโรงเรียนจะเรียน การจัดการศึกษาแบบเบ็ดเสร็จสำหรับชาวเขา ก็จัดให้ได้เฉพาะผู้ใหญ่เท่านั้น อีกประการหนึ่ง การศึกษาที่จัดก็เป็นแค่เพียงการศึกษาซึ่งไม่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาต่าง ๆ และปัญหาอื่น ๆ อีกเลย

เมื่อเกิดการตระหนักถึงปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ พร้อมเงินช่วยจากทางรัฐบาลไทย และหน่วยงานอื่น ๆ จึงได้เริ่มจัดโครงการจัดการศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขาขึ้น โดยเริ่มวางแผนจัดทำโครงการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521 และแผนทดลองดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523 – 2528

กรมประชาสงเคราะห์และกรมการศึกษานอกโรงเรียน เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินงานมีกรมวิเทศสหการให้ความช่วยเหลือการเงินการงบประมาณร่วมกับยูเอสเอ (USAID) หน่วยงานอื่นที่เข้ามามีบทบาทสำคัญ ๆ ในการดำเนินงานก็มีสถาบันชาวเขาจังหวัดเชียงใหม่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กรมวิชาการ กรมสามัญศึกษา วิทยาลัยครูเชียงใหม่ เชียงรายและลำปาง และโครงการเสริมสมรรถภาพทางการสอน (RIT) สำนักศึกษาธิการเขตรวมทั้งหน่วยงานการศึกษา พัฒนาชุมชน สาธารณสุข และเกษตรในอำเภอและจังหวัดอีกเป็นจำนวนมาก

หลักการเพื่อจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับสภาพชุมชนในเขตภูเขาบนพื้นที่สูง

จากสภาพความเป็นจริงของชุมชนในเขตภูเขาบนพื้นที่สูง ดังที่ได้กล่าวมานั้น กรมการศึกษานอกโรงเรียนจึงได้จัดทำโครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศช.) ขึ้น โดยได้รับความช่วยเหลือด้านการเงินจากองค์การยูเนสโก ผ่านกรมวิเทศสหการ และกรมวิเทศสหการเองเป็นโครงการดำเนินงานร่วมกันระหว่างกรมการศึกษานอกโรงเรียนและกรมประชาสัมพันธ์ โดยกองส่งเสริมชาวเขา ซึ่งเป็นหน่วยงานที่แข็งแกร่งที่สุด ในการทำงานด้านพัฒนาชาวเขาโดยตลอดเป็นเวลานาน และได้มอบหมายให้ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคเหนือ ลำปาง เป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานโดยมีเป้าหมายที่จะคิดค้น ทดลอง และพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาและหลักสูตรที่เหมาะสมที่สุดสำหรับสภาพชุมชนในเขตภูเขาทั้งนี้โดยยึดหลักการว่า

1. การศึกษากับการพัฒนาต้องควบคู่กันไปไม่แยกออกจากกัน การศึกษาจะต้องเอื้อต่อการพัฒนาในทุกรูปแบบ ใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนา
2. จัดการศึกษายึดชุมชนเป็นพื้นฐาน (Community - Based Education) ใช้การศึกษาให้เป็นประโยชน์ต่อชีวิตและสังคมอย่างแท้จริง
3. ให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อหมู่บ้านตนเอง โดยดำเนินการอย่างใกล้ชิดกับคณะกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกลุ่มผู้นำของหมู่บ้าน ซึ่งจะมีส่วนร่วมในการดูแลและตัดสินใจให้การจัดการศึกษาเป็นไปในทิศทางที่คณะกรรมการเห็นชอบด้วย
4. บทบาทของครูจะต้องเอื้อต่อการพัฒนา ดังนั้น นอกจากครูจะมีบทบาทหลักเป็นนักการศึกษาจัดการศึกษาให้เด็กและผู้ใหญ่แล้ว ครูจึงต้องมีบทบาททางด้านให้บริการ ด้านอนามัย สาธารณสุขมูลฐาน ด้านการเกษตร และด้านพัฒนาชุมชน
5. การศึกษาที่จัดให้จะต้องยืดหยุ่นไปตามสภาพชุมชน ซึ่งแตกต่างกันไป สภาพปัญหาความต้องการ และชีวิตความเป็นอยู่ ย่อมแตกต่างกัน หลักสูตรจะต้องเปิดไว้ให้ชุมชนได้มีส่วนกำหนดเองว่าผู้เรียนต้องการเรียนอะไร นำการเรียนรู้อะไรตามธรรมชาติที่ผู้เรียนสามารถนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาด้วย
6. การจัดการศึกษาในสภาพชุมชนในเขตภูเขาบนพื้นที่สูง เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาด้านดำเนินชีวิตของชาวบ้านในรอบปี เช่น ช่วงถางไร่ ช่วงปลูกพืชผล ช่วงการดูแลรักษา ช่วงการเก็บเกี่ยว ช่วงว่างจากการทำงานในไร่ ช่วงการจัดประเพณีต่าง ๆ
7. เป็นการศึกษาเพื่อผสมผสานวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงกับ

สังคมไทย โดยมุ่งรักษาและส่งเสริมเอกลักษณ์และคุณค่าของวัฒนธรรมชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงแต่ละเผ่า ทั้งนี้จะต้องสอดคล้องและผสมกลมกลืนกับระเบียบ ประเพณี และวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงไม่ทำลายเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เขามีอยู่

8. เนื่องจากสภาพบนภูเขายากลำบากต่อการเข้าไปในเขตจากบุคคลภายนอก เช่น อำเภอ โอกาสจะขึ้นไปในเขตบนดอยนั้นน้อยมาก จึงจำเป็นต้องใช้ระบบกลุ่ม (Cluster) เพื่อสร้าง “ระบบการนิเทศด้วยตนเอง” ช่วยเหลือกันเองในกลุ่มมากกว่าการหวังพึ่งการนิเทศจากภายนอก

9. บทบาทครูในด้านการศึกษา ครูจะต้องจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กและผู้ใหญ่ตามความเหมาะสมแต่ละสภาพ และให้การศึกษาในทุกรูปแบบ ไม่เฉพาะแต่ในชั้นเรียนเท่านั้น

10. ให้ศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในหมู่บ้าน ศูนย์ฯ แห่งนี้จะเกิดขึ้นจากความร่วมมือของชาวบ้าน เมื่อพร้อมที่จะรับการศึกษา จะเป็นศูนย์ในการจัดกิจกรรมให้การศึกษาทุกรูปแบบ ทั้งแบบชั้นเรียนและไม่เป็นชั้นเรียน การใช้ประโยชน์จากศูนย์ฯ หมู่บ้านจะเป็นไปอย่างกว้างขวาง เช่น เป็นห้องเรียนสำหรับเด็กและผู้ใหญ่ เป็นที่อ่านหนังสือ เป็นแหล่งข่าวสารข้อมูลที่ชาวบ้านจะมาหาคำตอบทั้งจากเอกสารและจากครู เป็นสื่อกลางเป็นศูนย์การศึกษาด้วยตนเอง เป็นศูนย์เกษตร เป็นศูนย์อนามัย เป็นศูนย์ประสานงานในหมู่บ้าน เป็นที่ทำการของคณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นที่ประชุมกรรมการหมู่บ้าน เป็นศูนย์พัฒนาชุมชน เป็นสถานที่เล่น เป็นที่ฟังวิทยุ และเป็นบ้านพักครู ลักษณะของศูนย์ฯ จะผสมผสานกลมกลืนกับสภาพของหมู่บ้าน ไม่ดูแตกต่างกันมากจนเป็นสิ่งที่ผิดปกติในหมู่บ้าน ชาวบ้านที่เข้ามาใช้บริการศูนย์ฯ จะเกิดความรู้สึกเป็นกันเองเหมือนบ้านตนเอง

11. ถือว่า “ชาวบ้านทุกคน” ในหมู่บ้านจะเป็นผู้รับบริการทางการศึกษามีใช้เฉพาะผู้เป็น “ผู้เรียน” ของศูนย์ฯ เท่านั้น การใช้ศูนย์การศึกษาในหมู่บ้านจะเป็นในลักษณะ “ศูนย์การศึกษาตลอดชีวิต” ซึ่งหมายถึงศูนย์ฯ ในหมู่บ้านนี้จะเป็นที่ชาวบ้านมาศึกษาหาความรู้ได้เสมอเมื่อต้องการคำตอบและกิจกรรมในศูนย์ฯ จะมีใช้เพียงเพื่อการเรียนการสอนเท่านั้น แต่จะเป็นกิจกรรมเพื่อชุมชนในทุกด้าน

สรุปผลการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนบนพื้นที่สูง ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดตาก ประจำปี 2542 (ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดตาก. 2542)

ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดตาก ได้ดำเนินการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนบนพื้นที่สูง ในพื้นที่จังหวัดตาก ประจำปี 2542 ดำเนินการโดยใช้เงินงบประมาณจากกรมการศึกษานอกโรงเรียน จำนวน 67 แห่ง ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนบนพื้นที่สูง จำนวน 76 คน ดำเนินการในพื้นที่ 5 อำเภอ คือ อำเภอแม่สอด จำนวน 7 แห่ง อำเภอแม่ระมาด จำนวน 19 แห่ง อำเภอท่าสองยาง จำนวน 19 แห่ง อำเภอพบพระ จำนวน 7 แห่ง และอำเภออุ้มผาง จำนวน 15 แห่ง รวม 67 แห่ง

กิจกรรมโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนผู้ด้อยโอกาสในเขตภูเขาบนพื้นที่สูงในจังหวัดตาก

โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนผู้ด้อยโอกาสในเขตภูเขาบนพื้นที่สูง เป็นโครงการที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ความร่วมมือกัน ในการปฏิบัติงานระหว่างมูลนิธิแพथ์ อาสาสมัครสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีกับกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม มูลนิธิโครงการหลวง สมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทยและองค์การภาคเอกชนอื่น ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนชาวไทยภูเขาซึ่งเป็นไปตามพระราชดำริของ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

จังหวัดตากเป็น 1 ใน 9 จังหวัด ที่มูลนิธิ พอ.สว. ได้กำหนดให้จัดดำเนินการโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนผู้ด้อยโอกาสในเขตภูเขาบนพื้นที่สูง เพื่อถวายเป็น พระราชกุศลแด่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี พื้นที่เป้าหมายเป็นพื้นที่ในเขตปฏิบัติงานที่มีอาศรมศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศช.) ตั้งอยู่ ซึ่งได้จัดดำเนินการใน 42 อาศรม จำนวน 5 กิจกรรม ได้แก่

กิจกรรมที่ 1 การเติมสารไอโอดีนในน้ำดื่ม ได้รับการสนับสนุนถังกรองน้ำ จำนวน 37 อาศรม สำหรับอีก 5 อาศรมใช้หยดไอโอดีนในภาชนะอื่นสำหรับดื่ม

กิจกรรมที่ 2 การส่งเสริมการเลี้ยงเปิดเทศเพื่อส่งเสริมอาหารโปรตีน ได้รับการสนับสนุนพันธุ์เปิดเทศ จำนวน 10 อาศรม ๆ ละ 20 ตัว เป็นตัวเมีย 18 ตัว ตัวผู้ 2 ตัว

กิจกรรมที่ 3 การส่งเสริมการเกษตรในครอบครัว ได้รับพันธุ์ไม้ผล 42 หมู่บ้าน ๆ ละ 25 ครอบครัว ๆ ละ 4 ต้น เพื่อปลูกไว้ภายในบริเวณบ้าน หรือตามหัวไร่ ปลายนา

กิจกรรมที่ 4 การเพาะเห็ดเป็นแหล่งอาหารเสริม ได้รับเชื้อเห็ดหอม จากโครงการหลวงดอยคำ เชียงใหม่ ซึ่งดำเนินการ 15 หมู่บ้าน ปัจจุบันที่สามารถดำเนินการได้ผลดีมีเพียง 6 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านแสม คำหวัน โบเก้ ตะโตะโกร แม่ละเมา และทีโพจิ

กิจกรรมที่ 5 ส่งเสริมการวางแผนครอบครัว ได้จัดดำเนินการ ทั้ง 42 หมู่บ้าน แต่ไม่ได้ผลเท่าที่ควร เนื่องจากชาวไทยภูเขาไม่นิยมทำหมันทั้งเพศชายและเพศหญิง โดยเฉพาะเพศชายไม่ทำเลยเพราะมีความเชื่อว่ามีผลต่อการทำหมันชายแล้ว จะไม่มีแรง ทำงานไร่ ส่วนเพศหญิงได้ใช้วิธีคุมกำเนิดอย่างอื่น เช่น ใส่ห่วง รับประทานยา เป็นต้น แต่เป็นส่วนน้อย แต่ได้พยายามให้ครูอาสาสมัครฯ ได้ประชาสัมพันธ์ชักชวนให้มีการคุมกำเนิด อยู่ตลอดเวลา

การจัดกิจกรรมทั้ง 5 กิจกรรม ได้ดำเนินการจัดตั้งแต่เดือนตุลาคม 2538 ถึงปัจจุบัน
โครงการการประกันโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับชาวไทยภูเขาบน
พื้นที่สูง

เพื่อเป็นการสนองนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการดังกล่าว สปช.และ กศน.
จึงได้มีข้อตกลงร่วมกันในการจัดบริการการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชนในกลุ่มเป้าหมายใน
เขตภูเขาบนพื้นที่สูง ตามข้อตกลง สปช. และ กศน. ได้แบ่งกลุ่มเป้าหมายในการรับผิดชอบ
บริการการศึกษาดังนี้

1. อายุ 4 - 15 ปี ถือเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักที่จะต้องระดมสรรพกำลังประกัน
โอกาสเป็นอันดับแรก โดย สปช. รับผิดชอบจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาและระดับ
ประถมศึกษา ส่วน กศน. เสริมในพื้นที่ที่ สปช. ยังไม่สามารถจัดบริการหรือกลุ่มเป้าหมายที่มี
ลักษณะเฉพาะ

2. อายุ 16 - 19 ปีขึ้นไป ถือเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ กศน. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
จะสนับสนุนให้ได้รับการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในกรณีที่มีโรงเรียนประถมศึกษาตั้งอยู่ใน
พื้นที่ สปช. จะสนับสนุนให้จัดการศึกษานอกโรงเรียน โดยอาศัยสรรพกำลังจากโรงเรียน
ประถมศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์ เพื่อให้ประชาชนชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงได้มีโอกาสได้รับ
การศึกษาในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาอย่างทั่วถึง

เป้าหมายการดำเนินงาน

1. อำเภอแม่สวด จำนวนศศช. 7 แห่ง จำนวนครูอาสาฯ 8 คน ผู้เรียน 350 คน
 2. อำเภอแม่ระมาด จำนวนศศช. 19 แห่ง จำนวนครูอาสาฯ 24 คน ผู้เรียน 980 คน
 3. อำเภอท่าสองยาง จำนวนศศช. 19 แห่ง จำนวนครูอาสาฯ 20 คน ผู้เรียน 870 คน
 4. อำเภอพบพระ จำนวนศศช. 7 แห่ง จำนวนครูอาสาฯ 9 คน ผู้เรียน 270 คน
 5. อำเภออุ้มผาง จำนวนศศช. 15 แห่ง จำนวนครูอาสาฯ 15 คน ผู้เรียน 720 คน
- รวม จำนวนศศช. 67 แห่ง จำนวนครูอาสาฯ 76 คน ผู้เรียน 3,190 คน

โครงการพัฒนาคู่มือสื่อ ครู ศศช.

การจัดการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงได้ดำเนินการมาตั้งแต่
ปี 2519 เป็นต้นมา รูปแบบในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนตลอดจนหลักสูตร เทคนิควิธีการ
จัดการเรียนการสอน แม้ว่าจะได้พัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่องแต่ยังไม่สิ้นสุดการพัฒนา ครั้นลำ
สุดในช่วงปลายเดือนมีนาคม 2541 ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคเหนือได้พัฒนา
วิธีการเรียนการสอน โดยได้กำหนดจุดเน้นออกเป็น 6 สภาพ/หมวดวิชา

ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดตาก ได้นำร่องการฝึกพัฒนาครูผู้สอนด้วยแนว
การจัดการเรียนการสอน 6 หมวดวิชาดังกล่าว โดยได้จัดทำคู่มือ รูปแบบการจัดพัฒนา

หลักสูตรการจัดการศึกษานานพื้นที่สูง (ศศช.) แนวใหม่ขึ้น และได้ทดลองใช้ในปีงบประมาณ 2541 และในปีงบประมาณ 2542 จึงได้มีการพัฒนาคู่มือสื่อ

วัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาสื่อ ศศช. แนวใหม่ มุ่งเน้นปรับกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนให้มีความกระชับและสอดคล้องกับสภาพวิถีชีวิตของชุมชนเป็นหลัก และเพื่อดำเนินการวัดผลประเมินผลเป็นรายหมวดวิชา

ผลที่คาดว่าจะได้รับ ครู ศศช. มีสื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงทั้งเด็กและผู้ใหญ่

โครงการจัดตั้งศูนย์วิทยบริการข่าวสารข้อมูล กศน. คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต

ห้องสมุดประชาชนจังหวัดตาก เป็นแหล่งให้บริการความรู้ แหล่งหนึ่งสำหรับ นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั้งในระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียน โดยเป็นแหล่งให้บริการความรู้และค้นคว้าข้อมูลทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพ และความรู้ทางด้านอรรถาธิบายต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ทุกคนเป็นผู้รักการอ่าน และก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของแหล่งความรู้ และข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ เพื่อให้ห้องสมุดจังหวัดตาก เป็นศูนย์กลางวิทยบริการให้สนองตอบกับกลุ่มสมาชิกในกิจกรรมใหม่ ๆ พัฒนาระบบบริการห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ มีการจัดมุมคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต และบริการหมุนเวียนหนังสือตามศูนย์อำเภอทุกอำเภอในจังหวัดตากเพื่อใช้ในการบริการประชาชนที่อยู่ไกลคมนาคม

ผลที่คาดว่าจะได้รับ ผู้มาใช้บริการห้องสมุดประชาชน ทั้งนักเรียน นักศึกษา และประชาชนที่อยู่ไกลคมนาคมให้ได้รับความรู้ ข่าวสารที่ทันสมัย

โครงการพัฒนาสื่อวิชาชีพในชุมชน

ด้วยสถานการณ์ทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศไทย อยู่ในภาวะถดถอยซึ่งส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนคนไทย ตลอดถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน คุณภาพของประชาชนทุกกลุ่มที่ประสบสภาวะการว่างงาน ขาดรายได้ หรือรายได้ลดลง

ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดตากเป็นหน่วยงานที่ต้องรับผิดชอบในการบริการให้การศึกษา โดยเฉพาะวิชาชีพแก่ประชาชน และพัฒนาความเป็นอยู่ คุณภาพชีวิตประชาชนอันจะส่งผลต่อการฟื้นฟูเศรษฐกิจ โดยมีเป้าหมายให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตได้โดยปกติ พออยู่พอกิน และมีความสุข ซึ่งในการจัดสื่อวิชาชีพให้กับประชาชนทุกอำเภอในจังหวัดตาก

ผลที่คาดว่าจะได้รับ มีสื่อวิชาชีพใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน และจากการใช้สื่อพัฒนาแล้วทำให้ประชาชนมีอาชีพใหม่ ๆ ที่ผลผลิตเป็นความต้องการของคนส่วนใหญ่ และรู้จักนำทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเองมาใช้ให้เกิดประโยชน์

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง

✓ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงจัดเป็นชนกลุ่มน้อยซึ่งอาศัยกระจัดกระจายกันอยู่ตามภูเขาในภาคเหนือของประเทศไทย การที่ถูกเรียกว่า เป็นชนกลุ่มน้อยเนื่องจากมีภาษาพูด วัฒนธรรม และโอกาสทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ ที่ผิดแผกไปจากคนไทยในพื้นที่ราบทั่วไป คำว่าชนกลุ่มน้อยนี้อาจใช้คำว่าชนต่าง วัฒนธรรมก็ได้ (สุนทรี ศิลพิพัฒน์. 2524 : 1)

ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงในประเทศไทยมีเผ่าที่สำคัญคือ กะเหรี่ยง มูเซอ ลีซอ เย้า ม้ง อีเก้อ ขมุ ถิ่น และละว้า แบ่งเป็น 2 ตระกูลใหญ่ ๆ คือ

1. พวกทิเบต-พม่า (Tibeto-Burman) คือ เผ่าลีซอ อีเก้อ มูเซอ และกะเหรี่ยง
2. พวกจีนเดิม (Main Chinese) คือ เผ่าม้ง เย้า จีนฮ่อ ซึ่งม้งแบ่งเป็น

ม้งดำ ม้งขาว และม้งกวมปา (ขจิตภัย บุรุษพัฒน์. 2519 : 95) ✓

สภาพความเป็นอยู่ของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง ส่วนใหญ่ตั้งบ้านเรือนอยู่บนภูเขาสูงทางภาคเหนือของประเทศไทย โดยการกระจัดกระจายอยู่ไม่น้อยกว่า 21 จังหวัด ในพื้นที่ป่าดอยไกลการคมนาคม ถึงแม้ปัจจุบันความเจริญได้เข้าไปถึงบ้างแต่ก็ยังน้อยกว่าสังคมทางพื้นราบมาก (กองส่งเสริมชาวเขา. 2530 : 1)

✓หมู่บ้านนับว่าเป็นสังคมใหญ่ที่สุดของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงนิยมตั้งหมู่บ้านอยู่โดดเดี่ยวเป็นเผ่า ๆ ไม่ชอบอยู่รวมกันชนต่างเผ่าที่มีขนบธรรมเนียมแตกต่างไปจากเผ่าตน ระบบครอบครัว โดยทั่วไปแบ่งเป็น 2 ระบบ คือ

1. ครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) หมายถึง ครอบครัวที่มีสามี ภรรยา และบุตรที่ยังไม่ได้แต่งงานรวมอยู่ด้วยกัน คือ ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง มูเซอ เป็นต้น
2. ครอบครัวขยาย (Extended Family) หมายถึง ครอบครัวหลาย ๆ ครอบครัวอยู่รวมหลังคาเรือนเดียวกัน คือ ชาวเขาเผ่าม้ง เย้า ลีซอ อีเก้อ เป็นต้น

สภาพเศรษฐกิจ กล่าวโดยส่วนรวมกิจกรรมหลักทางเศรษฐกิจของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง ได้แก่ การเกษตรคือ การเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ เพื่อยังชีพและใช้สอยในครัวเรือน แต่สำหรับบางเผ่ามีการปลูกฝิ่นเพื่อขาย พืชเศรษฐกิจของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงยกเว้นฝิ่นแล้วยังมี ข้าวโพด พริก ถั่ว งา ส่วนการเลี้ยงสัตว์ชาวเขานิยมเลี้ยง หมู ไก่ และวัว รายได้ของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงสำรวจเมื่อปี 2520 มีรายได้เฉลี่ย 7,931 บาท (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2524)

ลัทธิความเชื่อ ชาวไทยภูเขาบนที่สูงส่วนใหญ่นับถือผี หรืออาจกล่าวได้ว่า ศาสนาของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงเป็นศาสนาลัทธิบูชาผี (Animism) ซึ่งแบ่งผีไว้ 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. ผีดี ได้แก่ ผีบรรพบุรุษ ผีภูเขาใหญ่ ผีประจำหมู่บ้าน เป็นต้น พวกนี้ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงมีความเชื่อว่าเป็นเทพเจ้าให้ความคุ้มครองพวกเขา
2. ผีร้าย คือ ผีทำอันตรายหรือมุ่งร้ายแก่ชาวเขา คือ ผีจำพวก ผีป่า ผีน้ำ ผีทางเดิน เป็นต้นในการประกอบพิธีกรรมเช่นไหว้ผีจะมีหมอมผีประจำเผ่าของเขา อาจจะเรียกแตกต่างกันไป เช่น โคโบ ปูจอง เป็นต้น ในปัจจุบันความเชื่อนี้อาจจะเปลี่ยนแปลงไปบ้างเพราะชาวเขามีการติดต่อกับโลกภายนอกมากขึ้น โดยเฉพาะการเผยแพร่ศาสนาคริสต์ และศาสนาพุทธ ทำให้ชาวเขาเปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์ และศาสนาพุทธมากขึ้น แต่ส่วนใหญ่ก็ยังคงมีความเชื่อเรื่องผีอยู่เหมือนเดิม (กองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์. 2530 : 31 - 32)

ประชากรชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงในจังหวัดตาก

จังหวัดตากมีประชากรชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงอาศัยอยู่ จำนวน 6 เผ่า กระจายอยู่ในทุกอำเภอของจังหวัด โดยทั่วไปจะรวมตัวอยู่กันเป็นชุมชนเล็ก ๆ กลุ่มบ้าน, ปีกบ้าน หรือห่อมบ้าน ในพื้นที่ป่าเขาสูงบริเวณที่ราบตามหุบเขาและบริเวณริมห้วย ดำรงชีพด้วยการปลูกข้าวและพืชผักต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีการเลี้ยงหมู ไก่ วัว ควาย และช้างเพื่อเป็นอาหารทำพิธีกรรม ขาย และรับจ้างใช้งาน ยึดติดกับความเชื่อ ประเพณีวัฒนธรรมของตนเองอย่างเหนียวแน่น โดยแยกรายละเอียดตามเผ่าต่าง ๆ ดังนี้ (ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา จังหวัดตาก. 2542)

1. เผ่ากะเหรี่ยง

1.1 ประวัติความเป็นมา

กะเหรี่ยงเป็นชาวเผ่าหนึ่งซึ่งอยู่ในประเทศไทยมานานนับร้อย ๆ ปี ถิ่นฐานเดิมของกะเหรี่ยงอาศัยอยู่ในประเทศพม่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้กะเหรี่ยงต้องอพยพเข้าสู่ประเทศไทยนั้น เนื่องจากสงครามสู้รบในอดีตและปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ

1.2 เชื้อชาติ

กะเหรี่ยงส่วนมากอาศัยอยู่ในเขตพม่า กะเหรี่ยงในประเทศไทยแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ และอีก 2 กลุ่มเล็ก ได้แก่ กะเหรี่ยงสะกอ และกะเหรี่ยงโป สำหรับกลุ่มเล็ก ได้แก่ กระเหรี่ยงคะยา (บะเว) และกะเหรี่ยงตองสู (ปะโอ)

กะเหรี่ยงสะกอเรียกตนเองว่า “ปกา – เกอะ – ญอ” หรือพะคะยอ ซึ่งแปลว่า คน ส่วนใหญ่ทางภาคเหนือรู้จักกะเหรี่ยงในชื่อว่า คนยาง ส่วนในภาคกลางรู้จักในชื่อว่า

กะเหรี่ยง นอกจากนั้นในท้องถิ่นอื่น ๆ อาจเรียกว่ายางแดง ยางขาว ยางเปียง ยางกอเลอ ยางน้ำ

1.3 สภาพหมู่บ้าน

กะเหรี่ยงส่วนมากอาศัยรวมกันเป็นหมู่บ้าน มีขนาดโดยเฉลี่ยประมาณ 25 หลังคาเรือน แต่บางหมู่บ้านอาจมีเพียง 2 – 3 หลังคาเรือน หรืออาจถึง 50 – 60 หลังคาเรือน ลักษณะการสร้างบ้านจะทำขึ้นจากไม้ไผ่และแปกยกพื้นด้วยเสาไม้จากพื้นดินหลายฟุต แต่ละบ้านจะมียั้งข้าวแยกต่างหากจากตัวบ้าน ลักษณะเด่นอันหนึ่งของหมู่บ้านชาวกะเหรี่ยง คือ มีการตั้งหมู่บ้านอย่างถาวรเป็นหลักแหล่ง เช่น บางหมู่บ้านอยู่นานกว่า 200 ปี ทั้งนี้เพราะความสามารถในการอนุรักษ์ดินและการทำนาแบบขั้นบันไดตามไหล่เขา

1.4 การจัดระเบียบทางสังคม

สังคมกะเหรี่ยงเป็นสังคมครอบครัวเดี่ยว ซึ่งหมายถึงว่าบ้านหลังหนึ่งจะประกอบด้วย พ่อ แม่ และลูก เมื่อลูกแต่งงานก็จะแยกครอบครัวไปปลูกบ้านหลังใหม่ แต่มีข้อแม้ว่าถ้าแต่งงานแล้วฝ่ายชายจะต้องมาอยู่กับฝ่ายหญิงก่อนเป็นเวลา 1 ฤดูการเกษตร หลังจากนั้นจะปลูกบ้านหลังใหม่

กะเหรี่ยงเคร่งครัดในระบบการแต่งงานแบบผัวเดียวเมียเดียว การหย่าร้างมีน้อย การแต่งงานใหม่ไม่ค่อยปรากฏ การสมรสก่อนการแต่งงานหรือการกระทำผิดเรื่องชู้สาวเป็นกฎข้อห้ามที่เคร่งครัดมาก หญิงสาวที่ยังไม่ได้แต่งงานจะสวมชุดขาวทรงกระสอบ เมื่อแต่งงานแล้วจะแต่งกายชุด 2 ท่อน คือ สวมซิ่นและใส่เสื้อครึ่งท่อน

1.5 อาชีพ

กะเหรี่ยงประกอบอาชีพทางการเกษตรเพื่อการยังชีพ โดยมีการปลูกข้าวไร่และนาดำ ตลอดจนปลูกพืชสวนครัวต่าง ๆ นิยมทำไร่แบบหมุนเวียน กล่าวคือ กะเหรี่ยงจะทำไร่ในพื้นที่อยู่ 1 ปี แล้วจะปล่อยเว้นให้ป่าฟื้นตัวและจะหมุนเวียนกลับมาทำไร่ในที่เดิมอีกใน 5 – 7 ปีต่อมา การทำไร่แบบหมุนเวียนของกะเหรี่ยงนี้ถือได้ว่าเป็นการอนุรักษ์ดินและน้ำที่ดีพอสมควร

นอกจากนี้กะเหรี่ยงยังนิยมการเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ ไก่ หมู ควาย และช้าง อาชีพที่สำคัญทางเศรษฐกิจอย่างหนึ่งของชาวกะเหรี่ยง คือ การเลี้ยงช้าง เพื่อรับจ้างชักลากไม้และการท่องเที่ยว

1.6 ความเชื่อ

กะเหรี่ยงส่วนใหญ่ยังนับถือผีวิญญาณ โดยเฉพาะผีเจ้าที่และวิญญาณของบรรพบุรุษ เชื่อกันว่าการเจ็บไข้หรือภัยพิบัติต่าง ๆ เกิดจากการกระทำของผี ซึ่งต้องมีการประกอบพิธีกรรมบูชาและขอขมาลาโทษ สัตว์ที่ใช้ในพิธีกรรม คือ ไก่ หรือหมู และมีการใช้สุราซึ่งหมักหรือต้มกลั่นเองมาประกอบในพิธีปัจจุบันชาวกะเหรี่ยงหลายหมู่บ้านได้มีการนับถือพุทธหรือคริสต์มากขึ้น

2. เผ่ามั่ว (ม้ง)

2.1 ประวัติความเป็นมา

ชาวเขาเผ่ามั่ว อพยพเข้าสู่ประเทศไทยเมื่อประมาณ 100 กว่าปีมาแล้ว (ประมาณ พ.ศ. 2393) โดยแยกกันเคลื่อนย้ายเข้ามา 3 เส้นทาง คือ ชายแดนติดต่อประเทศลาวด้านจังหวัดเชียงใหม่ น่าน และจังหวัดเลย

2.2 เชื้อชาติ

คำว่ามั่วนี้ เป็นคำที่คนไทยใช้เรียกชนชาวพวกนี้ ส่วนมากเรียกตัวเองแตกต่างกันไปตามเผ่ากล่าวคือ มั่วดำ หรือมั่วน้ำเงิน เรียกตัวเองว่า “ฮมูงจั่ว” (H'moong GuaM'ba) คำว่า “ฮมูงดาว” (H'moong deaw) มั่วกั้วมะบาเรียกตัวเองว่า “ฮมูง กั้ว มะบา” (H'moongGua M'ba) คำว่า ฮมูง หรือฮมิง หรือฮะโม่งนี้ เป็นคำที่มั่วในประเทศไทยเรียกตัวเอง แม้ว่าจะมีชื่ออื่น ๆ ที่คนที่ได้พบปะติดต่อกับพวกมั่ว ตลอดเวลาหลายศตวรรษ ในประวัติศาสตร์ ตั้งให้อีกจำนวนมากก็ตาม (ปัจจุบันทางราชการพยายามจะให้เปลี่ยนการเรียกมั่วเป็น ม้ง แทน เพราะรู้สึกว่าการมั่วชอบใจที่จะให้เรียกพวกเขาว่า ม้ง

มั่วซึ่งอาศัยอยู่ทางเหนือของประเทศไทย แบ่งได้เป็น 3 เผ่า คือ มั่วดำ (หรือน้ำเงิน) มั่วขาว และมั่วกั้วมะบา สำหรับมั่วดำแบ่งออกเป็นสาขาย่อย 3 สาขา คือ มั่วดอก มั่วลาย และมั่วดำ การแบ่งมั่วออกเป็น 3 เผ่า ดังกล่าว ก็โดยอาศัยความแตกต่างทางภาษา ความแตกต่างของเครื่องแต่งกาย ตลอดจนชื่อที่พวกเขาเรียนตัวเอง

2.3 สภาพหมู่บ้าน

มั่วนิยมตั้งบ้านเรือนบนยอดภูเขาสูง ถ้ายอดเขาเป็นที่ราบยาวก็จะตั้งบ้านเรือนอยู่บนยอดเขาทั้งหมู่บ้าน แต่ถ้าที่ราบไม่พอก็มักจะกระจายกันมาตามความลาดเทของสันเขา โดยทั่วไปแล้วที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยจะตั้งหมู่บ้านบนเขาที่สูงจากระดับน้ำทะเลระหว่าง 3,000 – 5,300 ฟุต และมีความสูงเฉลี่ยประมาณ 4,000 ฟุต และเป็นที่ที่หาแหล่งน้ำได้ง่าย ดังนั้นหมู่บ้านของมั่วจึงมักจะตั้งอยู่ในแหล่งน้ำลำธาร ลักษณะบ้านเรือนไม้ชั้นเดียว ปลูกคร่อมลงกับพื้นดิน

2.4 การจัดระเบียบทางสังคม

องค์กรพื้นฐานที่สำคัญ คือ ครอบครัว และ “แซ่” สกุล มีระบบการนับถือผู้อาวุโสอย่างเคร่งครัด โครงสร้างของครอบครัวเป็นแบบครอบครัวขยาย จำนวนสมาชิกใน 1 ครัวเรือน อาจมีตั้งแต่ 2 – 30 คน ในครอบครัวชายเป็นใหญ่กว่าหญิง หัวหน้าครัวเรือนชายเป็นใหญ่ในบ้าน ผู้อาวุโสฝ่ายชายเป็นบุคคลสำคัญภายในวงศ์ “แซ่” สกุลในหมู่บ้านส่วนใหญ่ มักจะมีวงศ์ตระกูลหนึ่งที่มีจำนวนสมาชิกข้างมาก ผู้อาวุโสของวงศ์ตระกูลเหล่านี้มักจะได้รับเลือกเป็นหัวหน้าหมู่บ้าน

การแต่งงานนิยมแต่งงานกันภายในเผ่า แต่ห้ามแต่งงานในแซ่สกุลเดียวกัน หญิงและชายอาจมีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนแต่งงานได้ เมื่อแต่งงานแล้วฝ่ายหญิงจะต้องไป

อาศัยอยู่บ้านฝ่ายชาย และนับเป็นการออกจากแซ่สกุลเดิมของตนไปสืบเชื้อสกุลของฝ่ายชายแทน แต่ยังคงมีการให้ความนับถือญาติทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง โดยทั่วไปมักนิยมแต่งงานกันแบบผัวเดียวเมียเดียว แต่ยังคงมีลักษณะที่ฝ่ายชายมีเมียหลายคนปรากฏให้เห็นอันอาจเป็นเครื่องแสดงถึงฐานะทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ผู้ชายแม้ถือว่าการสมรสคือการหาแรงงานมาเพิ่มเติมหรือช่วยแบ่งเบาภาระการทำงาน

2.5 อาชีพ

เป็นสังคมเกษตรกรรมเพื่อการค้าแบบทำไร่เลื่อนลอย โดยการโค่นถางป่าและเผาป่าเพื่อปลูกพืชจนเมื่อดินหมดความสมบูรณ์จะย้ายที่ทำกินโค่นถางที่ทำกินแห่งใหม่ต่อไป พืชที่นิยมปลูกได้แก่ ฝิ่น ข้าว ข้าวโพด และพืชผักเพื่อการค้า

2.6 ความเชื่อ

ชาวเขาเผ่าม้งมีความเชื่อและบูชาผีต่าง ๆ เช่น ผีฟ้า เป็นผีที่สิงสถิตย์อยู่บนฟ้า มีอิทธิพลเหนือมนุษย์ ผีเรือนเป็นผีที่อยู่ภายในบ้านเรือนและผีทั่ว ๆ ไป เช่น ผีป่า ผีดอย ผีลำห้วย ผีไร่ ผีนา ซึ่งเชื่อกันว่าถ้ามีการกระทำล่วงเกินหรือละเว้นไม่บูชาตามกำหนดเวลาอันควรก็อาจให้โทษต่อมนุษย์ได้ ในทำนองเดียวกัน หากมีการเซ่นบวงสรวงที่ดีก็อาจช่วยทำให้ร่มเย็นเป็นสุข ได้ผลผลิตดีขึ้นได้

3. เผ่ามูเซอ

3.1 ประวัติความเป็นมา

มูเซอเป็นมองโกลอยด์พวกหนึ่งในสายธิเบต - พม่า อาศัยอยู่ทางตอนใต้ของมณฑลยูนนานเป็นส่วนใหญ่บางส่วนอาศัยอยู่ในพม่า ลาว และทางตอนเหนือของไทย ภาษาพูดจัดอยู่ในตระกูลธิเบต - พม่า และภาษาโลโล ซึ่งมีลักษณะเป็นภาษาคำโดด ไม่มีภาษาเขียนของตนเอง ถิ่นเดิมอยู่ในธิเบต ต่อมาอพยพสู่ตอนใต้เรื่อย ๆ จนกระทั่งเข้ามาประเทศไทย ประมาณว่าเริ่มขึ้นราวสงครามโลกครั้งที่ 2 และกระจายตัวอยู่ตามที่ต่าง ๆ โดยอยู่กันอย่างหนาแน่นบริเวณเทือกเขาต้นน้ำปิง จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

3.2 เชื้อชาติ

มูเซอเรียกตนเองว่า “ล่าหู่” แบ่งเป็นกลุ่มย่อยได้ 4 กลุ่ม กลุ่มใหญ่ 2 กลุ่มแรกคือ มูเซอดำ และมูเซอแดงอีก 2 กลุ่มคือ มูเซอกุย และมูเซอเซเล ซึ่งการแบ่งเป็น 4 กลุ่มย่อยนี้เป็นเพียงการแบ่งคร่าว ๆ โดยอาศัยความแตกต่างเพียงผิวเผินในเรื่องพิธีการทางศาสนาและการแต่งกาย แต่ในทางภาษาศาสตร์แล้ว ภาษามูเซอแดงและมูเซอเซเลใช้พูดติดต่อกันได้ ยกเว้นภาษามูเซอกุยเท่านั้น

3.3 สภาพหมู่บ้าน

มุเซอจะตั้งหมู่บ้านอยู่บนพื้นที่สูงในหุบเขาระดับความสูง 2,500 – 5,000 ฟุต จากระดับน้ำทะเลในบริเวณที่มีดินอุดมสมบูรณ์ มีแหล่งน้ำ และอยู่ใกล้ป่า บริเวณที่จะใช้เพาะปลูกมักจะถางป่าให้ห่างหมู่บ้านออกไป จำนวนครัวเรือนในหมู่บ้านหนึ่งโดยเฉลี่ยประมาณ 15 – 20 หลังคาเรือน ลักษณะบ้านแต่ละหลังใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น โดยปลูกแบบยกพื้นสูง ส่วนประกอบที่สำคัญในหมู่บ้าน คือ

เขมือ หรือศาลผีเจ้า สร้างไว้เหนือหมู่บ้านประมาณ 20 – 30 เมตร เป็นสถานที่ซึ่งห้ามผู้ไม่เกี่ยวข้องจะต้องโดยเด็ดขาด ถือว่าเป็นที่อยู่ของผีคุ้มครองหมู่บ้าน ผู้จะต้องได้มีเพียงผู้นำทางศาสนาและหมอผีเท่านั้น

ลานเต็นรำ (จะคิกือ) เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมเต้นรำบวงสรวงเทพเจ้าของชาวเขาในหมู่บ้าน ห้ามสมาชิกเข้าไปเต้นรำเมื่อยังไม่มีประกอบพิธีกรรมโดยเด็ดขาด มุเซอเซเลใช้บริเวณลานดินเหนือหมู่บ้านและล้อมรั้วไว้อย่างแข็งแรง ส่วนของมุเซอแดงมีลักษณะเป็นโบสถ์ หรือบ้านซึ่งเป็นที่อยู่ของปู่จอง (ตุโบ) ผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา โดยมีธงติดไว้เป็นสัญลักษณ์

บ้านผู้นำทางศาสนา มุเซอเซเลมีปู่จาร์ (แก่ลู) เป็นผู้ทำพิธี ส่วนมุเซอแดงมีปู่จอง (ตุโบ) ในการสร้างหมู่บ้านเริ่มแรกจะต้องสร้างบ้านผู้นำทางศาสนาที่บ้านอื่น ๆ บ้านของผู้นำศาสนามีข้อห้ามมากมายไม่เหมือนกันในแต่ละหมู่บ้าน เช่น บางหมู่บ้านห้ามนำเครื่องดื่มเข้าไป หรือห้ามกล่าวคำหยาบภายในบ้าน เป็นต้น

3.4 การจัดระเบียบทางสังคม

โครงสร้างทางสังคมประกอบด้วยหน่วยเบื้องต้น 2 หน่วย คือ ครอบครัว และหมู่บ้าน ครอบครัวนั้นยึดถือระบบผัวเดียวเมียเดียว ส่วนหมู่บ้านมีลักษณะทางสังคมที่ผูกพันอย่างหลวม ๆ ครัวเรือนมีอิสระในการแยกตัวจากหมู่บ้านได้ตลอดเวลา ยกเว้นกรณียังมีพันธะในเรื่องการแต่งงานหรือหนี้สินที่มีต่อเพื่อนบ้าน

ระบบเครือญาตินั้นมุเซอมีคติซึ่งกล่าวไว้ว่า “ทุกคนต้องช่วยเหลือผู้อื่น ที่ต้องการความช่วยเหลือเพราะเราเป็นญาติพี่น้องกัน ไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่” ซึ่งจากความเชื่อนี้เองทำให้ดูเหมือนว่าทุกคนในหมู่บ้านเป็นญาติพี่น้องกันหมด แม้ว่าตามหลักการสืบสกุลที่แท้จริงแล้วเป็นสังคมที่สืบสกุลฝ่ายมารดาก็ตาม

ด้านการปกครอง มุเซอมีรูปแบบการปกครองเป็นอิสระเฉพาะตัวหัวหน้าหมู่บ้าน (คะแซผ่า) มีเสียงชี้ขาดในการปกครองหมู่บ้าน ในหมู่บ้านมุเซอมักจะมีผู้นำด้วยกัน 3 ฝ่าย คือ

หัวหน้าหมู่บ้าน – คะแซผ่า มีอำนาจในการปกครองดูแลลูกบ้านในด้านความสงบสุข ความปลอดภัย

ผู้นำทางศาสนา แบ่งเป็นผู้นำทางศาสนา (ปู่จาร์) ซึ่งเป็นผู้ที่มี

ความรู้ในเรื่องพิธีกรรม การติดต่อกับเทพเจ้าควบคุมสถานที่ประกอบพิธีเต็นรำ ตำแหน่งปุजार ได้มาจากการคัดเลือกจากสมาชิกในหมู่บ้านที่เป็นคนดี และหมอผีเป็นผู้ซึ่งติดต่อกับภูตผี วิญญาณต่าง ๆ มีความสามารถในด้านอาคมขับไล่ผี

ผู้อาวุโสที่มีอิทธิพล – เป็นกลุ่มผู้มีฐานะดีในหมู่บ้าน หรือเป็นญาติผู้ใหญ่ ทั้งหัวหน้าบ้านและผู้นำทางศาสนา ได้รับความเคารพยำเกรงจากสมาชิกในหมู่บ้าน

3.5 อาชีพ

อาชีพหลักของมุเซอขึ้นอยู่กับการเกษตรแบบไร่เลื่อนลอย พืชหลักที่ปลูก ได้แก่ ข้าว ข้าวโพด งาม ถั่ว ละหุ่ง พืชรอง ได้แก่ แดงไทย ผักหอม ข้าวฟ่าง มันเทศ มันฝรั่ง แดงกวา ฯลฯ ส่วนผืนนั้นเป็นเพียงพืชเสริม การเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ หมู ไก่ เพื่อการประกอบพิธีกรรมและบริโภค เลี้ยงม้า วัว เพื่อค้าขาย

3.6 ความเชื่อ

ความเชื่อของมุเซอเป็นทั้งแบบนับถือเทพเจ้าองค์เดียวและในเวลาเดียวกัน ก็มีความเชื่อในเรื่องผีบางเทวดาด้วย พระเจ้าผู้สร้างโลกของมุเซอมีชื่อว่า “หง้อซา” ถือเป็นผู้สร้างความดีทั้งมวล และยังมีพิธีกรรมตามความเชื่อที่สำคัญ ได้แก่

พิธีกรรมฉลองปีใหม่ (เขาะจาเลอ) ในราวเดือนมกราคม รวม 14 วัน โดยชาวมุเซอจะพากันตำข้าวปุกนำไปแลกเปลี่ยนกัน ผู้หญิงผู้ชายจะแต่งกายอย่างสวยงามไปเต้นรำที่ลานเต้นรำทุกคน กินอาหารร่วมกัน รดน้ำดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ และในช่วงนี้ถือเป็นช่วงแห่งวันบุญ วันแห่งความดี จึงห้ามไม่ให้สมาชิกในหมู่บ้านทำสิ่งไม่ดีงามโดยเด็ดขาด เพราะถือเป็นการลบหลู่เทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์

พิธีกินข้าวใหม่ (จะลือ จาเลอ) เป็นพิธีที่มีความสำคัญเช่นเดียวกันกับวันขึ้นปีใหม่ โดยเป็นเรื่องซึ่งเกี่ยวข้องกับการนำผลผลิตข้าวและผลผลิตอื่น ๆ ในไร่ข้าวมาบริโภค ชาวมุเซอเชื่อว่าผลผลิตข้าวได้มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับเทพเจ้า ดังนั้นจึงต้องมีพิธีกินข้าวใหม่เพื่อบวงสรวงต่อเทพเจ้าโดยตรง เป็นการขออนุญาตเกี่ยวข้าวมาบริโภคพิธีนี้จะมีขึ้นราวเดือนกันยายน ช่วงเวลาประกอบพิธีมี 4 วัน คือ ประกอบพิธี 1 วัน รดน้ำดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ 1 วัน พักผ่อน 2 วัน

พิธีทำบุญเรียกขวัญ (บูตีเว จูจือเลอ) เป็นพิธีทำบุญโดยการสร้างสะพานเล็กบริเวณทางเดินเข้าออกหมู่บ้าน โดยมีหมอผีเป็นผู้ทำพิธี ในงานนี้ต้องฆ่าหมูเช่นต่อผีเรือน สวดอวยพรและเต้นรำบวงสรวงเทพเจ้า เพื่อเป็นการขอให้สมาชิกในหมู่บ้านอยู่ดีกินดี ปราศจากโรคภัย

ข้อห้ามบางประการที่ควรรู้

1. ในขณะที่มีพิธีกรรม วันปีใหม่ และพิธีข้าวใหม่ ห้ามสมาชิกนำสิ่งต่างดังต่อไปนี้เข้าหมู่บ้านคือ ใบไม้ที่มีสีเขียว ทุกส่วนของต้นไม้ ทุกส่วนของต้นกล้วย และห้ามวิวาทฟ้องร้องเรื่องต่าง ๆ และห้ามพูดในสิ่งที่ไม่ดีงาม ห้ามประพฤติดิฉินประเพณี

ส่วนในระหว่างการประชุมพิธีกรรมทำบุญเรียกขวัญ ควรพูดแต่สิ่งที่ดี ห้ามแสดงกิริยาที่ลบหลู่หมิ่น

2. ในเรื่องเกี่ยวกับเพศ ชาวมูเซอยึดถือเรื่องผัวเดียวเมียเดียวอย่างเคร่งครัดแต่มีอิสระในการหาคู่ครองจึงควรระมัดระวังอย่างยิ่ง ไม่ควรอยู่กันสองต่อสองในที่ลับกับหญิงที่มีสามีแล้ว เพราะหากมีผู้พบเห็นและนำไปพูดอาจทำให้เกิดการขัดแย้งระหว่างสามีภรรยา จนอาจถึงขั้นหย่าร้าง

- การประพาศติดลูกติดเมียคนอื่น ถ้าถูกจับได้ต้องถูกปรับตามประเพณี ถึงแม้ยอมเสียค่าปรับแล้วแต่ก็คงเป็นผู้ที่ดูถูกและขาดความเชื่อถือในตัวบุคคลด้วย

- การพูดยุหย่ ดูถูก ดูแคลน หรือพูดเล่นในข้อเท็จจริงที่ผิด ๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องคู่ครอง เป็นเรื่องที่ต้องละเว้น

4. เผ่าเย้า

4.1 ประวัติความเป็นมา

ถิ่นฐานเดิมของเย้าอยู่ทางตะวันออกของมณฑลไกวเจา มณฑลยูนนาน มณฑลสูนหน่าและมณฑลกว๋างสีในประเทศจีน ต่อมาเนื่องจากการทำมาหากินฝืดเคือง ประกอบกับถูกรบกวนจากชนเจ้าของประเทศจึงได้พากันอพยพลงมาทางใต้เรื่อย ๆ เข้าสู่เวียดนามเหนือตอนเหนือของลาว ทางตะวันออกของพม่าบริเวณรัฐเชียงตุง และภาคเหนือของประเทศไทยสำหรับพวกเย้าที่อพยพสู่ประเทศไทยนั้นมิได้อพยพมาจากประเทศจีนโดยตรงแต่อพยพมาจากลาวและพม่าในระยะเวลาประมาณ 50 – 60 ปีที่ผ่านมา

4.2 เชื้อชาติ

เย้า เรียกตนเองว่า “เมี่ยน” ซึ่งมีความหมายว่ามนุษย์ ชาวจีนเรียกชนกลุ่มนี้ว่า “เย้า” อันมีความหมายว่าสุนัขป่าเถื่อน หรือผู้สืบสายจากสุนัข ตามนิยายปรัมปราที่เล่าลือต่อกันมาว่าบรรพบุรุษของเย้าเป็นสุนัขมังกรสีเหลืองที่ชื่อ ฟันหู สำหรับในเวียดนามและลาวเรียกชาวเย้าว่า “หม่าน”

4.3 สภาพหมู่บ้าน

พวกเย้านิยมตั้งหมู่บ้านไหล่เขา บริเวณต้นน้ำลำธาร สูงประมาณ 3,000 – 3,500 ฟุต ซึ่งอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าหมู่บ้านของพวกม้งและลีซอ หมู่บ้านเย้ามักมีขนาดเล็กโดยเฉลี่ยแล้วมีประมาณ 15 หลังคาเรือน ลักษณะบ้านเย้าปลูกคร่อมลงบนพื้นดิน ใช้พื้นดินเป็นพื้นบ้าน ปัจจุบันเย้าที่มีฐานะทางการเงินดีอาจสร้างบ้านแบบยกพื้นใต้ถุนสูง มุงกระเบื้องไม้หรือสังกะสี

4.4 การจัดระเบียบทางสังคม

ในอดีตกาลเย้ามีรูปแบบการปกครองที่มีหัวหน้าสูงสุดเป็นกษัตริย์ แต่ในปัจจุบันรูปแบบการปกครองของเย้ายังให้ความสำคัญในระดับของหมู่บ้านเท่านั้น

โดยจารีตประเพณีกิจกรรมใดของหมู่บ้านที่ต้องการตัดสินใจหัวหน้าหมู่บ้านมักจะปรึกษาหารือผู้เฒ่าผู้แก่ ซึ่งเป็นหัวหน้าครัวเรือนคล้าย ๆ กับการมีสภาพที่ปรึกษาของผู้อาวุโส

เย้าเป็นพวกที่มีระบบการแต่งงานกับคนภายในชาติพันธุ์เดียวกัน และการปฏิบัติในสมัยปัจจุบันได้คลายความเคร่งครัดลงมากแล้ว มีการแต่งงานกับคนนอกเผ่ามากขึ้น ครอบครัวขยายเป็นลักษณะของครอบครัวเย้า ซึ่งนิยมให้ลูกชายนำภรรยาเข้ามาอยู่ร่วมกับครอบครัวของบิดาเป็นเวลาหลาย ๆ ปี จนกว่าจะแยกไปตั้งบ้านเรือนเป็นของตนเอง มีบิดามารดาเป็นหัวหน้าครัวเรือน มีอำนาจเด็ดขาดเหนือบุตรทั้งหลายครอบครัวของบุตรจะทำอะไรของตนเอง ยกเว้นบุตรที่ยังไม่ได้แต่งงานจะทำได้กับบิดามารดา ผลผลิตจากไร่จะนำมาบริโภคร่วมกันในครัวเรือน ยกเว้นรายได้จากการปลูกฝิ่น ซึ่งถือว่าเป็นทรัพย์สินของแต่ละครอบครัว

4.5 อาชีพ

เย้าเป็นชาวไร่ที่ขยันขันแข็ง มีความสามารถในการหาเลี้ยงชีพสูง รายได้ของพวกเขาส่งกว่าชาวเขาเผ่าอื่น ๆ ยกเว้นพวกจีนฮ่อซึ่งมีรายได้จากการค้าขาย แต่เดิมได้ชื่อว่าเป็นเผ่าที่มีความชำนาญในการปลูกฝิ่นมาก ทำให้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ร่ำรวย เย้าทำการเกษตรแบบไร่เลื่อนลอยเป็นผลให้ป่าไม้ถูกทำลายลงปีหนึ่ง ๆ เป็นจำนวนมาก พืชหลักที่ปลูกกันมากได้แก่ ฝิ่น ข้าว ข้าวโพด มันฝรั่ง

4.6 ความเชื่อ

เย้าเป็นพวกนับถือผี บูชาบรรพบุรุษ ได้รับอิทธิพลจากจีนมาก มีรูปเคารพซึ่งเชื่อว่าเป็นผีใหญ่ผู้คุ้มครองโลกมนุษย์และโลกของผี ในแต่ละบ้านจะมีหิ้งผีสำหรับเชิญผีบรรพบุรุษมาสังสถิตย์เมื่อขจัดทำพิธีกรรมต่าง ๆ เย้ามีวันขึ้นปีใหม่และวันแข่งแข่งซึ่งตรงกับของจีน คนเย้าทุกคนเกิดมาแล้วถือว่าเป็นคนติดตายไปต้องฝัง แต่ถ้าเป็นคนสุขแล้วด้วยการผ่านพิธีบวชตามพิธีทางดั่งและโตโซ เมื่อตายต้องเผา การเจ็บไข้ได้ป่วยถือว่าเป็นการกระทำของผีร้ายต่าง ๆ และขวัญจะออกจากร่างกาย การเยียวยารักษาจะมีผลสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อได้ทำพิธีเรียกขวัญให้กลับเข้าสู่ร่างกายแล้วเท่านั้น การทำพิธีร้องขวัญจึงมีบ่อย ๆ ก่อนการใช้จ่ายสมัยใหม่ หมอผีซึ่งเชื่อกันว่าเป็นผู้มีความสามารถพิเศษในการเป็นสื่อกลางระหว่างคนกับผีเป็นผู้ทำพิธีกรรม หมอผีเป็นกันได้ด้วยการเรียนและการฝึกหัด ในหมู่บ้านหนึ่ง ๆ จึงมีหมอผีหลายคนที่มีความสามารถลดหลั่นกันไป ในปัจจุบันเย้าเริ่มหันไปนับถือศาสนาพุทธมีการส่งบุตรหลานไปบวชเป็นพระและสามเณรในบวรพุทธศาสนามากขึ้น เย้าที่เป็นคริสเตียนมีบ้าง แต่มีจำนวนน้อยมาก

เย้าอาจจัดได้ว่าเป็นชนกลุ่มน้อยที่มีความสามารถในการปรับตัว มีการติดต่อกับสังคมพื้นราบอย่างกว้างขวางและรับเอาวัฒนธรรมของคนพื้นราบไปใช้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องเครื่องแต่งกายมีความสนใจที่จะให้บุตรหลานได้รับการศึกษาเล่าเรียนและความสนใจในเรื่องการค้าขายด้วย

5. เผ่าอีเก้อ

5.1 ประวัติความเป็นมา

อีเก้อในประเทศไทยอพยพมาจากแคว้นเชียงตุงของพม่าและลาว เพราะถูกจีนฮ่อรุกราน ประกอบกับเหตุการณ์ทางการเมืองในประเทศทั้งสอง จากคำบอกเล่าของผู้สูงอายุชาวอีเก้อหลายคน และจากการคำนวณอายุของหมู่บ้านอีเก้อจะสันนิษฐานได้ว่า อีเก้ออพยพเข้ามาอยู่ในประเทศประมาณ 60 – 80 ปีมาแล้วอย่างน้อย โดยอพยพมาตั้งถิ่นฐานครั้งแรกบริเวณดอยตุง จังหวัดเชียงราย แล้วกระจัดกระจายออกไป

อีเก้อบางกลุ่มอพยพมาจากแคว้นสิบสองปันนาของจีน เข้ามายังประเทศลาว จนเมื่อลาวเปลี่ยนแปลงการปกครองจึงอพยพเข้ามาในประเทศไทย เช่นที่ดอยเขาหมี่ เขตอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

5.2 เชื้อชาติ

อีเก้อเรียกตนเองว่า “อาซา” คนไทยและพม่าเรียกว่า อีเก้อ ก้อ หรือช่อก้อ ส่วนลาวและชนชาติอินโดจีนทางตอนเหนือเรียกอีเก้อว่า “โก๊ะ คนจีนเรียกว่า “โวนี” หรือ “ฮานี”

อีเก้อในประเทศไทยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ อีเก้อใจโกวย อีเก้อหม่อโป๊ะ อีเก้อโลมีซา หรืออีเก้อเยอตุง

5.3 สภาพหมู่บ้าน

อีเก้อชอบตั้งหมู่บ้านตามภูเขาที่มีระดับความสูงโดยเฉลี่ยประมาณ 3,000 – 4,000 ฟุต จากระดับน้ำทะเล ภูเขาที่เป็นที่ตั้งหมู่บ้านต้องมีพื้นที่กว้างเพียงพอสำหรับเด็ก ๆ วิ่งเล่นและใช้เป็นที่พักผ่อนของชาวบ้านในพิธีกรรมหรืองานฉลองต่าง ๆ หมู่บ้านต้องไม่ห่างไกลจากแหล่งน้ำมากนัก อีเก้อไม่นิยมต่อรางน้ำเข้าหมู่บ้าน เพราะอีเก้อเชื่อว่าผีน้ำอาจนำอันตรายต่าง ๆ มาสู่ชาวบ้านได้

อีเก้อถือว่าภูเขาที่จะตั้งหมู่บ้านควรเป็นภูเขาที่อยู่ตรงกลางล้อมรอบด้วยภูเขาสูง ลักษณะเช่นนี้เชื่อว่าจะทำให้ชาวบ้านอยู่กันอย่างร่มเย็นเป็นสุข โครงสร้างหมู่บ้านของอีเก้อจะประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้เป็นหลัก คือ

ประตูหมู่บ้าน (ลกซ่อ) ประตูนี้เป็นประตูทางเข้าหมู่บ้านทั้งด้านหน้าและด้านหลังเป็นประตูศักดิ์สิทธิ์ของอีเก้อ ใครจะแตะต้องไม่ได้ นอกจากวันทำพิธีสร้างประตูหมู่บ้านใหม่ซึ่งจะต้องทำขึ้นใหม่ทุก ๆ ปี ประมาณเดือนเมษายน ข้อห้ามเรื่องการแตะต้องประตูนี้จะห้ามทั้งคนนอกเผ่าและคนในเผ่า

ศาลผี (หมีซา ลอเอ๊ะ) ศาลผีนั้นตั้งอยู่ในป่าใกล้หมู่บ้าน แต่อยู่นอกเขตประตูหมู่บ้าน ศาลผีสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่พำนักของผีป่าที่ผ่านไปมาเพื่อไม่ให้ผีเข้าไปในหมู่บ้าน ศาลผีนั้นจะต้องมีการบวงสรวงทุกปีในเดือนเมษายน ก่อนฤดูปลูกข้าว

ชิงช้า (หละซาหรือโละซ่า) สร้างขึ้นภายในหมู่บ้านและเป็นสัญลักษณ์อันศักดิ์สิทธิ์อย่างหนึ่งของหมู่บ้านอีก่อ มีอยู่ 2 แบบ คือ แบบระหัดวิดน้ำและกระโจม 4 เสา ชิงช้านี้สร้างขึ้นเพื่อเป็นการเฉลิมฉลองในพิธีรำลึกถึงเทพธิดาผู้ประทานความอุดมสมบูรณ์ให้แก่พืชผลใน ไร่ เมื่อถึงเทศกาลโล้ชิงช้าประจำปี ซึ่งจะจัดให้มีขึ้นประมาณเดือนสิงหาคม – กันยายน จะมีการสร้างขึ้นใหม่แทนอันเก่าทุก ๆ ปี ชิงช้านี้นอกจากวันทำพิธีกรรมแล้วจะแตะต้องไม่ได้เช่นเดียวกัน

แหล่งน้ำประจำหมู่บ้าน (หละซุ) หมู่บ้านอีก่อทุกหมู่บ้านจะมีบ่อน้ำประจำหมู่บ้าน 1 – 2 บ่อ อยู่ในบริเวณหุบเขาเพื่อใช้บริโภค และทำพิธีกรรมเลี้ยงผีน้ำและผีพันธุ์ข้าว เพื่อขอพรผีน้ำให้ประทานความอุดมสมบูรณ์ให้แก่พืชไร่ บ่อน้ำนี้จะมีการทำพิธีกรรมบวงสรวงทุก ๆ ปี

ลานสาวกอด (แต่ะซ่อ) ลานสาวกอดเป็นสถานที่พบปะและเกี่ยวพาราสีระหว่างหนุ่มสาวเพราะตามประเพณีอีก่อหนุ่มสาวจะเกี่ยวพาราสีกันบนบ้านไม่ได้ ลานสาวกอดเป็นสัญลักษณ์เฉพาะเผ่าอีก่อทุกรุ่นจะต้องดำรงรักษาไว้เพื่อไม่ให้ผีบรรพบุรุษ ผีเรือน และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายซึ่งโกรธ และไม่พอใจต่อการกระทำของหนุ่มสาวในสถานที่อื่น ไม่สมควร

เขตป่าสงวนประจำหมู่บ้าน ใกล้หมู่บ้านอีก่อทุกแห่งจะมีป่าไม้และต้นไม้ใหญ่ ซึ่งอีก่อสงวนไว้เป็นที่พักอาศัยของผีป่า และเป็นแหล่งต้นน้ำประจำหมู่บ้าน ในเขตป่าสงวนนี้ห้ามตัดไม้หรือแผ้วถางป่าเป็นอันขาดผู้ใดละเมิดจะถูกปรับด้วยหมู หรือไก่ 1 ตัว เหล่า 1 ขวด เพื่อนำไปขอขมาต่อผีประจำป่าสงวน

ป่าช้า (หลอบยัม) อยู่ใกล้กับหมู่บ้าน แต่อยู่คนละดอยกับดอยที่ตั้งหมู่บ้าน และต้องอยู่ทางตะวันออกของหมู่บ้านเสมอ ในบริเวณป่าช้าหรือแม้แต่เป็นป่าช้าที่ร้างไปแล้วก็ตาม ก็ห้ามตัดไม้ แผ้วถางป่า เก็บฟืน และใช้พื้นที่ทำการเพาะปลูก ผู้ใดฝ่าฝืนต้องถูกปรับด้วยหมู 1 ตัว

ลักษณะการสร้างบ้านของอีก่อโดยทั่วไปมีลักษณะยกพื้นสูงจากดินประมาณ 1 เมตร ภายในบ้านมี 2 ห้องนอน คือ ห้องนอนฝ่ายชาย และห้องนอนฝ่ายหญิง ซึ่งห้องนอนฝ่ายหญิงห้ามบุคคลภายนอกเข้าไปก่อนได้รับอนุญาต ที่เสาเอกของบ้านจะเป็นหิ้งบูชาผีบรรพบุรุษ

5.4 การจัดระเบียบทางสังคม

ครอบครัวอีก่อเป็นแบบครอบครัวขยาย คือ ครอบครัวพ่อแม่และครอบครัวของบุตรชายที่แต่งงานแล้วจะนำภรรยามาอยู่กับพ่อแม่ ครัวเรือนเป็นศูนย์กลางการประกอบพิธีกรรม เศรษฐกิจสังคม เมื่อหัวหน้าครอบครัวตายลง ก็จะให้บุตรชายคนโตที่อยู่ในครอบครัวนั้นรับผิดชอบเป็นหัวหน้าครัวเรือนสืบแทน และรับช่วงหิ้งผีบรรพบุรุษสืบแทน อีก่อเป็นพวกที่สืบสกุลทางฝ่ายบิดา ด้วยเหตุนี้อีก่อจึงเน้นถึงความสำคัญของผู้ชายมาก รวมตลอด

ถึงการที่มีบุตรชายไว้สืบสกุลด้วย สกุลของอีก็มีความสำคัญหลายประการ เช่น เป็นเครื่องกำหนดข้อห้ามในการแต่งงานเพราะประเพณีอีก็ห้ามคนสกุลเดียวกันแต่งงานกัน ชายที่แต่งงานแล้วไม่มีบุตรชายไว้สืบสกุลสามารถแต่งงานใหม่ได้อีก เพื่อให้ได้บุตรชายไว้สืบสกุล นอกจากนี้สกุลยังมีความสำคัญในการจัดพิธีศพอีกด้วย

หนุ่มสาวอีก็มีอิสระในการเกี่ยวพาราสีและการเลือกคู่ครองมาก การได้เสียก่อนแต่งงานไม่ได้เป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ การถูกเนื้อตัวถือเป็นเรื่องธรรมดา หญิงสาวอีก็เริ่มเลือกคู่ครองเมื่ออายุประมาณ 16 – 17 ปี ลานสาวกอดเป็นสถานที่เริ่มต้นของความรัก อีก็ห้ามเกี่ยวพาราสีกันบนบ้าน เพราะถือว่าเป็นการไม่เคารพต่อบรรพบุรุษ การแต่งงานเกิดจากความสมัครใจรักใคร่ของหนุ่มสาว

5.5 อาชีพ

การเกษตรถือเป็นหัวใจสำคัญของอีก็ อีก็ทำการเกษตรเพื่อการยังชีพ เท่านั้น จะขายก็ต่อเมื่อเหลือจากการบริโภคแล้ว อีก็ทำการเกษตรแบบไร่เลื่อนลอย แต่ในปัจจุบันเปลี่ยนมาทำไร่แบบหมุนเวียนมากขึ้น เนื่องจากพื้นที่การเกษตรมีน้อย มีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น

5.6 ความเชื่อ

เนื่องจากอีก็มีความเชื่ออย่างมั่งคั่งในเรื่องภูตผีและสิ่งลี้ลับ ไม่ว่าจะทำอะไรใด ๆ จะต้องคอยระมัดระวังไม่ให้เกิดการกระทบกระเทือนต่อสิ่งลี้ลับเหล่านี้ ก่อนทำอะไรจะตรวจดูโชคกลางเสียก่อน บางครั้งถือเอาปรากฏการณ์ต่าง ๆ เป็นลางดีลางร้าย ผีที่ดีที่สุดของอีก็คือบรรพบุรุษ ทุกครัวเรือนจะมีหิ้งบูชาผีบรรพบุรุษไว้เช่นไหว้ปีละ 9 ครั้ง รองลงมาเป็นผีใหญ่ ซึ่งถือว่าเป็นหัวหน้าผีทั้งปวง มีหน้าที่ดูแลทุกข์สุขของชาวอีก็

ผลจากการที่ชาวอีก็มีความเชื่อเรื่องภูตผีปีศาจอย่างมาก จึงมีพิธีกรรม เช่นบวงสรวงปีละหลาย ๆ ครั้ง พิธีที่จัดว่ามีความสำคัญและเป็นพิธีกรรมของชุมชน มีอยู่ด้วยกัน 9 พิธี คือ

1. พิธีขึ้นปีใหม่ จึงขึ้นระหว่างเดือนธันวาคม ใช้เวลา 4 วัน
2. ห่มมี เป็นพิธีเกี่ยวกับการเกษตร ทำพิธีประมาณปลายเดือนเมษายนก่อนลงมือทำไร่
3. พิธีทำประตูบ้าน เป็นพิธีทำประตูบ้านใหม่เพื่อระลึกถึง “สุมิโอ” บรรพบุรุษของชาวอีก็มีขึ้นประมาณกลางเดือนเมษายน ใช้เวลา 2 วัน
4. พิธียะอุผี เป็นพิธีบวงสรวงผีใหญ่ จัดขึ้นราว ๆ ปลายเดือนเมษายน ใช้เวลา 3 วัน
5. พิธีเลี้ยงผีบ่อน้ำ เป็นพิธีเช่นบวงสรวงบ่อน้ำประจำหมู่บ้านเพื่อความอุดมสมบูรณ์ของพืชไร่จัดให้มีขึ้นประมาณเมษายนก่อนลงมือทำไร่
6. พิธีไล่ชิงช้า พิธีนี้จัดขึ้นเพื่อระลึกถึงเทพธิดาผู้ประทาน

ความอุดมสมบูรณ์ให้แก่พืชผลที่กำลังงอกงามในไร่ จัดให้มีขึ้นประมาณเดือนสิงหาคม

7. พิธีข้าวใหม่ จัดขึ้นเพื่อฉลองรวงข้าวสุกและขอบคุณต่อผีไร่
จัดขึ้นประมาณเดือนกันยายน

8. พิธีส่งผี เมื่อสิ้นสุดฤดูฝนของทุก ๆ ปี ราว ๆ ปลายเดือนตุลาคม
เมื่อว่างจากงานในไร่ อีก็้อจะทำพิธีไล่ผีออกจากหมู่บ้าน ผีเหล่านี้อาจจะมากับน้ำฝน
เมื่อสิ้นสุดฤดูฝนแล้วผีเหล่านี้จะถูกขับไล่ออกไปจากหมู่บ้านพร้อม ๆ กับฤดูฝนที่กำลังจากไป

9. พิธีเลี้ยงผีบรรพบุรุษ เนื่องจากผีบรรพบุรุษเป็นผีที่ชาวอีก็้อนับถือ
มาก แม้ว่าจะมีการเลี้ยงผีบรรพบุรุษทุกครั้งที่มีการเลี้ยงผีอย่างอื่นแล้วก็ตาม แต่อีก็้อยังมี
พิธีกรรมเลี้ยงผีบรรพบุรุษพิเศษอีกครั้งหนึ่งหลังจากปีใหม่อีก็้อแล้ว การเลี้ยงผีบรรพบุรุษนี้จะมี
ขึ้นราว ๆ ต้นเดือนมกราคมของทุก ๆ ปี

6. เผ่าลีซอ

6.1 ประวัติความเป็นมา

ลีซอเรียกตนเองว่า “ลีซอ” เป็นชาวเขาเผ่าหนึ่งที่มีภูมิลำเนาอยู่ที่ต้น
น้ำสาละวิน และแม่น้ำโขงทางตอนเหนือของประเทศธิเบต และทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ
ของมณฑลยูนนานในประเทศจีน ต่อมาได้อพยพมาทางใต้เนื่องจากเกิดการสู้รบกับชนเผ่าอื่น
ลีซอได้ถอยร่นเรื่อยลงมา จนในที่สุดลีซอก็แตกกระจายกันอยู่ในพม่า จีน อินเดีย และไทย
สำหรับการอพยพเข้ามาในประเทศไทย ครั้งแรกอยู่ในระหว่าง พ.ศ. 2462 – 2464 โดยอพยพ
จากหมู่บ้านแห่งหนึ่งทางตอนใต้ของเมืองเชียงตุง ประเทศพม่า เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านลีซอ
ดอยช้าง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

6.2 เชื้อชาติ

การแบ่งกลุ่ม ลีซอแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ลีซอลาย และลีซอดำ
ส่วนใหญ่ลีซอที่อาศัยอยู่ในประเทศเป็นกลุ่มลีซอลาย หรือบางที่ก็เรียกว่าลีซอลูกผสม
(ลีซุฝั้ว ซึ่ง ฝั้ว แปลว่า ลูกผสม) สำหรับลีซอดำส่วนใหญ่อยู่ในประเทศพม่าและจีน
ในประเทศไทยมีลีซอดำอยู่จำนวนน้อยและส่วนมากอาศัยอยู่ในเมือง ลักษณะที่แตกต่าง
ระหว่าง 2 กลุ่มนี้ คือ การแต่งกาย และภาษาพูดไม่เหมือนกัน ซึ่งภาษาพูดแตกต่าง
เป็นบางคำ แต่พอจะฟังกันเข้าใจ

6.3 สภาพหมู่บ้าน

ทำเลที่ตั้งหมู่บ้านของชาวลีซอมักอยู่ในระดับสูงกว่าน้ำทะเลระหว่าง 4,000 –
5,000 ฟุต ซึ่งเป็นระดับที่สูงกว่าหมู่บ้านของพวกอีก็้อและมูเซอ ชาวลีซอส่วนมากปลูกบ้าน
เรือนอยู่ติดคร่อมบนพื้นดินในหมู่บ้านจะมีรั้วของหมู่บ้านตั้งชิดกับตัวหมู่บ้าน

6.4 การจัดระเบียบทางสังคม

ครอบครัวลีซอโดยทั่วไปมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว ประกอบด้วย พ่อ แม่
ลูก บางครอบครัวมีลักษณะเป็นครอบครัวขยาย ลีซอนิยมตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้ ๆ กันในหมู่บ้าน

ญาติพี่น้องหรือที่มีแซ่สกุลเดียวกัน แซ่สกุลของลี้ซอมีประมาณ 20 แซ่สกุล มีทั้งที่สืบเชื้อสายมาจากจีนและที่เป็นลี้ซอแท้ ๆ ส่วนใหญ่เป็นแซ่สกุลที่สืบเชื้อสายมาจากจีน

ลี้ซอต้องการมีบุตรชายมากกว่าบุตรสาว เนื่องจากเชื่อว่าบุตรชายเมื่อเติบโตขึ้นสามารถเลี้ยงดูบิดามารดาได้ แต่บุตรสาวเมื่อแต่งงานแล้วจะต้องไปอยู่กับฝ่ายชาย

การแต่งงานจะมีขึ้นหลังจากที่ชายหนุ่มได้ให้ของมัดจำหญิงสาวไว้ โดยมากจะใช้วิธีลักพาตัวหญิงสาวไปแล้วพ่อแม่ฝ่ายชายจะส่งคนกลางมาสู่ขอหญิงสาวจากพ่อแม่ฝ่ายหญิง การแต่งงานของลี้ซอถือว่าเป็นการซื้อหญิงสาว ถ้าฝ่ายชายไม่มีเงินเพียงพอจะต้องไปอยู่บ้านพ่อแม่ของฝ่ายหญิงเพื่อทำงานชดใช้ค่าสินสอดตามระยะเวลาที่ตกลงกัน

6.5 อาชีพ

เช่นเดียวกับชาวเขาเผ่าอื่น ๆ เศรษฐกิจของชาวเขาเผ่าลี้ซอขึ้นอยู่กับอาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก มีการปลูกข้าว ข้าวโพด ฝิ่น พืชผัก และการเลี้ยงสัตว์ นอกจากนี้ก็ยังมีอุตสาหกรรมในครัวเรือน เช่น การทอผ้า การเย็บปักถักร้อย การทำเครื่องประดับด้วยโลหะเงิน การทำการเกษตรของเผ่าลี้ซอยังมีลักษณะเป็นแบบไร่เลื่อนลอย มีผลกระทบต่อการทำลายป่าไม้ ดันน้ำลำธาร

6.6 ความเชื่อ

ลี้ซอยังคงมีการนับถือผีอยู่เป็นส่วนใหญ่ ในหมู่บ้านจะมีหมอเมืองเปรียบเสมือนผู้นำทางศาสนาเป็นผู้ทำพิธีบูชาผีประจำหมู่บ้าน จะมีวันศีลทุก ๆ 15 วัน โดยจะหยุดทำงานทั้งหมู่บ้านห้ามใช้มีดหรือของมีคมทุกชนิด

นอกจากนี้ยังมีหมอผีเป็นผู้กระทำตนเป็นสื่อกลางระหว่างผีกับคน โดยเฉพาะเมื่อเกิดความเจ็บป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุ จะเชื่อกันว่าถูกผีกระทำ ซึ่งทั้งหมอผีและหมอเมืองเป็นได้เฉพาะผู้ชายเท่านั้น

นโยบายและการดำเนินงานของรัฐเกี่ยวกับชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง

รัฐบาลได้ให้ความสนใจปัญหาชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงมาโดยตลอด เพราะรัฐบาลเห็นความสำคัญต่อชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงในฐานะเป็นคนไทยกลุ่มหนึ่ง พอลจะสรุปนโยบายและการดำเนินงานของรัฐบาลเกี่ยวกับชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงได้ดังนี้

พ.ศ. 2499 แต่งตั้งคณะกรรมการสงเคราะห์ประชาชนไกลคมนาคมโดยรัฐบาล
สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม

พ.ศ. 2501 รัฐบาลสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยกเลิกการเสพผืนและจำหน่ายผืน
ทั่วราชอาณาจักร

พ.ศ. 2502 รัฐบาลชุดเดียวกันแต่งตั้งคณะกรรมการสงเคราะห์ชาวเขาโดยมี
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นประธาน

พ.ศ. 2506 ตั้งกองสงเคราะห์ชาวเขา ขึ้นกับกรมประชาสงเคราะห์และ

เดือนพฤษภาคมตั้งศูนย์วิจัยชาวเขาขึ้นในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

พ.ศ. 2508 ส่งพระธรรมจาริกเผยแพร่พุทธศาสนาและให้นักศึกษาและครูที่อาสาสมัครไปช่วยสอนหนังสือชาวเขาที่จังหวัดตาก และเปลี่ยนจากคณะกรรมการสงเคราะห์ชาวเขาเป็นคณะกรรมการชาวเขา

พ.ศ. 2512 คณะกรรมการชาวเขากำหนดนโยบาย เป็น 2 แบบ คือ นโยบายระยะสั้นเน้นความมั่นคงของประเทศชาติ และนโยบายระยะยาวเน้นการจัดและรวมกลุ่มชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง

พ.ศ. 2519 กระทรวงมหาดไทยได้เสนอนโยบายและวิธีดำเนินงานพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาปี พ.ศ. 2519 มีสาระสำคัญดังนี้

การใช้นโยบายรวมพวก ซึ่งเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงสามารถปรับตัวและผสมผสานกับคนไทยได้ การเร่งรัดทำทะเบียนชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการพิจารณาสัญชาติในทะเบียนแก่ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง พ.ศ. 2517 และลดอัตราการเพิ่มประชากรชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง เร่งวางแผนครอบครัวให้ได้ผลแพร่หลาย

พ.ศ. 2525 ตั้งคณะกรรมการอำนวยการแก้ปัญหาความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงและการปลูกฝิ่น

พ.ศ. 2525-2529 บรรจุการพัฒนาชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พินิจสุรย์ ลดาวัลย์. 2529 : 270 - 276)

7 กุมภาพันธ์ 2532 มติคณะรัฐมนตรีได้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงแบ่งเป็นด้าน ๆ ดังนี้ คือด้านการเมืองการปกครอง ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ด้านการอนุรักษ์การใช้และการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ

จะเห็นได้ว่ารัฐบาลได้ให้ความสนใจและพัฒนาความเป็นอยู่ของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงอย่างต่อเนื่อง เปรียบเสมือนชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงเป็นส่วนหนึ่งของประเทศชาติเหมือนกับคนไทยอื่น ๆ ทั่วไป (สำนักงานประสานงานชาวเขาจังหวัดพิษณุโลก. 2533 : 4 - 6)

นโยบายการศึกษาเกี่ยวกับชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง

การจัดการศึกษาสำหรับชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการจัดการศึกษาให้แก่ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงมานานแล้ว คือ ตั้งแต่ พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา

ปัจจุบันมีหน่วยงานระดับกรมหลายหน่วยงานเข้าไปจัดการศึกษาแก่ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงในลักษณะที่แตกต่างกันไปตามบทบาทและหน้าที่ เช่น สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กรมการศึกษานอกโรงเรียน กรมสามัญศึกษาดูกรมการศาสนา เป็นต้น

นอกจากหน่วยงานของกระทรวงศึกษาธิการแล้ว ยังมีหน่วยงาน กระทรวง กรม และ องค์การพัฒนาเอกชนอื่น ๆ ไปดำเนินการจัดการศึกษาแก่ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง ในลักษณะเฉพาะกิจด้วย เช่น กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน กรมประชาสัมพันธ์ กรมป่าไม้ และหมอสอนศาสนา เป็นต้น

แม้จะมีหน่วยงานต่าง ๆ เข้าไปจัดการศึกษาแก่ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง หรือชุมชนบนพื้นที่สูงหลายหน่วยงานแล้วก็ตาม การจัดการศึกษาให้แก่ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงในระยะที่ผ่านมายังประสบปัญหาต่าง ๆ มากมาย เช่น การขาดการประสานงาน ปัญหาความเป็นเอกภาพในการดำเนินงาน ปัญหาเรื่องสัญญาหรือทะเบียนบ้าน ปัญหาความปลอดภัยในชีวิตของผู้ปฏิบัติงาน ความทุรกันดาร ปัญหาเรื่องหลักสูตรในการจัดการเรียนการสอน ปัญหาความลำบากในเรื่องพื้นที่ การคมนาคมติดต่อสื่อสาร ปัญหางบประมาณ สวัสดิการ และบุคลากร เป็นต้น ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นสาเหตุทำให้การจัดการศึกษาให้แก่ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ

1. ปัญหาเชิงปริมาณ

จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติปี พ.ศ. 2528 - 2531 พบว่า การจัดการศึกษาบนพื้นที่สูงสามารถดำเนินการได้ ร้อยละ 23.80 ของประชากรวัยเรียนชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงเท่านั้น แม้ว่าหน่วยงานต่าง ๆ ที่รับผิดชอบจะได้ดำเนินงานไปตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบแล้วก็ตามแต่ก็ยังมีประชากรวัยเรียนอีกร้อยละ 76.20 ที่ไม่ได้รับการศึกษา

2. ปัญหาเชิงคุณภาพ

แม้ว่าประชากรวัยเรียนบนพื้นที่สูงร้อยละ 23.80 จะได้รับการศึกษาทั้งในและนอกระบบโรงเรียนก็ตาม แต่พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง ต่ำกว่าผลสัมฤทธิ์ของอำเภอและจังหวัด ทั้งนี้เพราะ ความแตกต่างทางวัฒนธรรม และการจัดประสบการณ์การเรียนการสอนบนพื้นที่สูงมีความแตกต่างกันจากพื้นที่ราบมาก (ศูนย์ประสานงานพัฒนาการศึกษาบนพื้นที่สูงระดับภาค. 2534 : 2 - 55)

ปัจจุบันการดำเนินการจัดการศึกษาบนพื้นที่สูงของแต่ละกรมในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการมีอยู่ด้วยกันหลายรูปแบบ โดยที่แต่ละกรมได้กำหนดหลักสูตร สื่อ และกิจกรรมที่เหมาะสมกับสภาพชุมชน ซึ่งรูปแบบต่าง ๆ ที่ศูนย์ประสานงานพัฒนาการศึกษาบนพื้นที่สูงระดับภาค (2534 : 48 - 49) ได้เสนอไว้ดังนี้

รูปแบบการจัดการศึกษาบนพื้นที่สูง มี 2 รูปแบบ คือ

1. รูปแบบการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนได้แก่ โรงเรียนปกติ โรงเรียนสาขา โรงเรียนเคลื่อนที่ โรงเรียนปกติ (จัดหอพักสำหรับนักเรียนห่างไกล) โรงเรียนประถมศึกษาแบบพึ่งตนเอง โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ โรงเรียนครูหลังม้า

2. รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนได้แก่ ศูนย์การศึกษา เพื่อชุมชนในเขตภูเขา การศึกษาเบ็ดเสร็จชาวเขา (250 ชั่วโมง) การศึกษาทางไกล (มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย) การศึกษาวิชาชีพ (ระยะสั้น) โครงการรณรงค์ เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง รูปแบบ ผสมผสาน (หลายรูปแบบร่วมกัน อาสาสมัครชาวบ้าน)

แผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) มุ่งให้บริการ ทางการศึกษานอกโรงเรียนแก่ประชาชนทุกคนในสังคมอย่างเท่าเทียมกัน จึงได้กำหนดเป้าหมายที่จะได้รับบริการทางศึกษามา 17 กลุ่มได้แก่ กลุ่มเด็ก กลุ่มสตรี กลุ่มผู้ต้องขัง กลุ่มผู้ใช้แรงงาน กลุ่มคนพิการ กลุ่มทหารกองประจำการ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มชาวไทยภูเขา กลุ่มผู้นำท้องถิ่น กลุ่มชุมชนแออัด กลุ่มชาวไทยมุสลิม กลุ่มผู้ปฏิบัติงาน กลุ่มผู้ที่ไม่จบการศึกษาภาคบังคับ กลุ่มชาวไทยในต่างประเทศ กลุ่มนักเรียนในระบบโรงเรียน กลุ่มพิเศษอื่น ๆ

ข้อมูลจังหวัดตาก

สภาพข้อมูลทั่วไป

จังหวัดตากตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของภาคเหนือ เป็นจังหวัดชายแดน ด้านทิศตะวันตกของประเทศไทย อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 423 กิโลเมตร มีเนื้อที่ทั้งสิ้น 16,406.65 ตารางกิโลเมตร

ทิศเหนือ ติดจังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน และจังหวัดลำปาง ทิศตะวันออก ติดจังหวัดสุโขทัย จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดนครสวรรค์ และ จังหวัดอุทัยธานี

ทิศใต้ ติดจังหวัดกาญจนบุรี

ทิศตะวันตก ติดประเทศเมียนมา (สาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า)

คำขวัญประจำจังหวัด

เมืองตากน่ายล ภูมิพลเชื่อนใหญ่ พระเจ้าตากเกรียงไกร เมืองไม้ และปางาม

ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปของจังหวัดตาก ประกอบด้วยป่าไม้และเทือกเขาสูง มีพื้นที่ราบ สำหรับการเกษตรน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิงเป็นทิวเขาดนธงชัย สูงสลับซับซ้อน แบ่งจังหวัดตากออกเป็น 2 ส่วน คือ

ด้านตะวันตก ประกอบด้วย 5 อำเภอ ได้แก่ แม่สอด แม่ระมาด ท่าสองยาง อัมพาง และพบพระ มีพื้นที่ทั้งสิ้น 10,713.97 ตารางกิโลเมตร หรือ 6,696,231.25 ไร่

คิดเป็น 63.30 % ของพื้นที่ทั้งจังหวัดตากลักษณะภูมิศาสตร์ด้านนี้ประกอบด้วย ภูเขาสูงประมาณ 80 % ของพื้นที่ ปกคลุมไปด้วยป่าโปร่ง ป่าดงดิบ และป่าสน

ด้านตะวันออก ประกอบด้วย 3 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ ได้แก่ เมืองตาก บ้านตาก สามเงา และกิ่งวังเจ้า มีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 5,692,368 ตารางกิโลเมตร หรือ 3,557,925 ไร่ คิดเป็น 34.70 % ของพื้นที่ทั้งจังหวัดตาก ลักษณะภูมิภาคนี้นี้ประกอบด้วยภูเขาสูงประมาณ 65 % ของพื้นที่ ซึ่งปกคลุมไปด้วยป่าโปร่ง และป่าเบญจพรรณ

ลักษณะภูมิอากาศ

สภาพอากาศของจังหวัดตากโดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 3 ฤดู เช่นเดียวกับสภาพอากาศทั่ว ๆ ไปในภาคเหนือ คือ ฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว แต่เป็นจังหวัดที่มีอุณหภูมิสูงมาก ในฤดูร้อน 43.80 องศาเซลเซียส และในฤดูหนาวอุณหภูมิเคยต่ำสุด 4.30 องศาเซลเซียส ในฤดูฝนปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 900 – 1,400 มิลลิเมตร ต่อปี

การปกครองและประชากร

การปกครอง จังหวัดตากมีการบริหารราชการแผ่นดิน 2 รูปแบบ คือ

1. การบริหารราชการส่วนภูมิภาค แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ระดับจังหวัด ประกอบด้วย ราชการสังกัดส่วนภูมิภาคตั้งอยู่ในจังหวัด ระดับอำเภอ ประกอบด้วย 8 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ 63 ตำบล 480 หมู่บ้าน
2. การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลมี 2 เทศบาล คือ เทศบาลเมืองตาก และเทศบาลตำบลแม่สอด สุขาภิบาลมี 11 สุขาภิบาล

ประชากร

ประชากรจังหวัดตากมีจำนวน 443,069 คน แยกเป็นชาย 214,970 คน หญิง 218,099 คน (สถิติเมื่อเดือนมิถุนายน 2539)

ทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรธรรมชาติของจังหวัดตาก ที่สำคัญได้แก่ ป่าไม้ มีแม่น้ำสำคัญหลายสาย ที่ไหลผ่าน มีเขื่อนใหญ่ มีแร่ธาตุสำคัญ คือ สังกะสี แร่เฟลตีสปาร์ แร่หินประดับ ชนิด หินแกรนิต แร่หินปูน และแร่ลิกไนท์ ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาจังหวัด

สภาพเศรษฐกิจ

สภาพเศรษฐกิจและสภาพการค้าโดยทั่วไปของจังหวัดตาก จะแบ่งเป็นสองฝั่ง คือ ฝั่งตะวันออก 3 อำเภอ กับอีก 1 กิ่งอำเภอ มีอำเภอเมืองตากเป็นศูนย์กลางทางการค้าและ ฝั่งตะวันตก 5 อำเภอ อำเภอแม่สอดเป็นศูนย์กลางด้านเศรษฐกิจ

ปัจจัยสำคัญต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจของจังหวัดตากที่สำคัญ อีกประการหนึ่งคือ การค้าขายในเขตชายแดนระหว่างไทย – พม่า ซึ่งอัตราการขยายตัวขึ้นลงอย่างรวดเร็ว

หลังจากที่เหตุการณ์ทางการเมืองของพม่าคลี่คลายดีขึ้น และมีการพบปะเพื่อร่วมแก้ไข ปัญหาทางการเมืองการคาระหว่างทั้งสองฝ่ายอย่างต่อเนื่อง

แหล่งท่องเที่ยวสำคัญ

อำเภอเมืองตาก มีสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญคือ วัดเขาถ้ำ หนองหลวง ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช อุทยานแห่งชาติลานสาง อุทยานแห่งชาติตากสินมหาราช

อำเภอแม่สอด มีสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญคือ วัดมณีไพรสณฑ์ ร่มฝั่งแม่น้ำเมย น้ำตกแม่กาษา เนินพิศวง ศาลเจ้าพ่อพระวอ

อำเภอพบพระ มีสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญคือ น้ำตกพาเจริญ

อำเภอแม่ระมาด มีสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญคือ วัดดอนแก้ว

อำเภอท่าสองยาง มีสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญคือ ถ้ำแม่อุสุ ทะเลหมอกแม่ระเมิง

อำเภอบ้านตาก มีสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญคือ วัดพระบรมธาตุ เจดีย์ยุทธหัตถี

อำเภอสามเงา มีสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญคือ ผาสามเงา เขื่อนภูมิพล

อำเภออุ้มผาง มีสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญคือ ถ้ำตะเคียนมิ น้ำตกทีลอซู ดอยหัวมด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชาวเขามีผู้ศึกษาค้นคว้าไว้น้อยมาก ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาค้นคว้า งานวิจัยที่ใกล้เคียงกันและนำเสนอโดยแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ งานวิจัยเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อย งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการศึกษาออกโรงเรียนทั้ง 3 ด้าน และงานวิจัยเกี่ยวกับ โครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา

งานวิจัยเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อย

ศุภชัย สติรศิลป์ (2527 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องปัญหาการศึกษาของชาวเขาเผ่ามูเซอ บริเวณดอยจังหวัดตาก ผลการวิจัยพบว่า

ในด้านทัศนคติของชาวมูเซอหมู่บ้านอุมยอที่มีต่อการศึกษานั้น กล่าวได้ว่า พวกนี้ยังให้ความสนใจและมองเห็นประโยชน์ของการศึกษาอยู่บ้าง แต่ในขณะเดียวกันอ้างสาเหตุว่าที่ไม่ยอมส่งบุตรหลานไปเรียนหนังสือในโรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกหมู่บ้านเพราะ

1. โรงเรียนตั้งอยู่ห่างไกลจากหมู่บ้านเกินไป
2. การเดินทางไม่สะดวกเฉพาะในช่วงฤดูฝน
3. ผู้ปกครองเป็นห่วงในความปลอดภัยของบุตรหลาน โดยอ้างว่าเคยเป็น

เส้นทางที่อยู่ในเขตอันตราย

4. บางรายก็อ้างว่าเด็กมูเซอที่ส่งไปเรียนหนังสือมักจะถูกเพื่อนนักเรียนต่างเผ่ารังแกและล้อเลียน ทำให้เด็กเกิดความเกรงกลัวและอับอาย

5. ถ้าส่งบุตรหลานไปเรียนหนังสือในโรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกหมู่บ้าน จะทำให้ขาดผู้ดูแลบ้านในระหว่างผู้ปกครองออกไปทำงานในไร่

จินตนา สังวรณ (2531 : 82 – 85) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการด้านการศึกษานอกโรงเรียนของชาวไทยภูเขาเผ่ากะเหรี่ยงในจังหวัดกาญจนบุรี ผลการวิจัยพบว่า

การพัฒนาด้านความรู้พื้นฐาน ชุมชนกะเหรี่ยงมีความต้องการในการเรียนหนังสือในชั้นอ่านออกเขียนได้ และการพูดภาษาไทยอยู่มาก การพิจารณารูปแบบการจัดการศึกษาแบบครูอาสาสมัครเดินสอน เช่นเดียวกันในโครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศช.)

การพัฒนาด้านข่าวสารข้อมูล โอกาสในการได้รับข่าวสารข้อมูลของชุมชนกะเหรี่ยงมีน้อย เนื่องจากความจำกัดในด้านการอ่าน การอยู่ห่างไกลคมนาคมเป็นต้น จึงควรเพิ่มโอกาสในการสื่อสารโดยจัดทำสิ่งพิมพ์ประเภทข่าวสารต่าง ๆ ข่าวสารบ้านเมือง การให้ความรู้ด้านอนามัยส่วนบุคคลและในครัวเรือน

การพัฒนาด้านอาชีพ อาชีพหลักของชุมชนกะเหรี่ยง คือ การทำไร่ข้าว ซึ่งเป็นการทำไร่หมุนเวียน อาชีพที่ควรจัดฝึกอบรมเพิ่มขึ้นในหมู่บ้าน คือ ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า ช่างเสริมสวย ช่างตัดผมชาย ช่างเชื่อมเครื่องยนต์ โดยเปิดสอนแบบครบวงจร มีการสนับสนุนและช่วยเหลือในด้านวัสดุอุปกรณ์การจัดการและเงินทุน

จรัส ทองจีน (2536 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ชาวเลในจังหวัดภูเก็ต :การศึกษาสภาพชุมชนเพื่อหาแนวทางจัดการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับชนกลุ่มน้อย ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพของชุมชน ชุมชนชาวเลทั้ง 4 หมู่บ้าน มี 397 ครัวเรือน มีประชากร 1,979 คน อาศัยปลูกบ้านเรือนง่าย ๆ ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง อาชีพหลักของชุมชนคือจับสัตว์น้ำหรือหาของทะเล

2. ด้านการศึกษา กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 70 ไม่รู้หนังสือ ร้อยละ 63 เห็นว่าการอ่านและเขียนมีความจำเป็นและสนใจอยากอ่านเขียนได้ ร้อยละ 62 ยินดีสนับสนุนให้บุตรเรียนหนังสือ

3. ด้านสุขภาพอนามัย กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 87 เห็นว่าเด็กในหมู่บ้านแข็งแรงดี

4. ปัญหาในหมู่บ้านและในครอบครัว ปัญหาในครอบครัวตามความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ถูกจำกัดบริเวณจับปลา ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง มีรายได้น้อย และขาดน้ำดื่มมาใช้

5. ความต้องการความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐ เรื่องที่ต้องการให้บ้านเมืองช่วยเหลือ คือ จัดบ้านที่อยู่อาศัยให้เป็นของตนเอง จัดแบ่งที่ดินทำกินให้ จัดหาน้ำดื่มมาใช้ และอนุญาตให้จับปลาได้อิสระ

6. ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ ข้อเสนอแนะของเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับแนวทางการ

จัดการศึกษานอกโรงเรียน คือ เจ้าหน้าที่ต้องคลุกคลีและสร้างความคุ้นเคยกับชาวบ้านมากขึ้น ควรจัดวิชาชีพที่นำไปใช้ได้ทันที ควรให้การศึกษาแก่ประชาชนทุกด้านที่จำเป็น ควรจัดตั้งกลุ่มอาชีพการประมง และต้องสร้างศรัทธาและความเชื่อถือต่อชาวบ้าน

งานวิจัยเกี่ยวกับกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน 3 ด้าน

บวร พุทธวณะ (2536 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาความต้องการทางการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพของสตรี ในจังหวัดสมุทรสาคร พบว่า

1. สตรีมีความต้องการทางการศึกษานอกโรงเรียน โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง คือด้านความรู้พื้นฐาน ด้านข่าวสารข้อมูล และด้านการเพิ่มพูนความรู้และทักษะอาชีพ

2. สตรีที่มีอายุต่างกันมีความต้องการทางการศึกษานอกโรงเรียนโดยรวมทุกด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่สตรีที่มีอายุ 14 – 25 ปี มีความต้องการทางการเพิ่มพูนความรู้และทักษะวิชาชีพ หมวดคหกรรม มากกว่าสตรีที่มีอายุ 26 – 35 ปี และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าสตรีที่มีอายุ 26 – 35 ปี มีความต้องการด้านข่าวสารข้อมูล เนื้อหาทางเศรษฐกิจข่าวสารเกี่ยวกับตลาดหุ้นมากกว่าสตรีที่มีอายุ 14 – 25 ปี

3. สตรีที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความต้องการทางการศึกษานอกโรงเรียน โดยรวมทุกด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่สตรีที่มีระดับการศึกษาสูงกว่า ป.6 มีความต้องการทางการศึกษานอกโรงเรียนด้านการเพิ่มพูนความรู้และทักษะวิชาชีพ เนื้อหาทางการเมืองข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองและการเมืองท้องถิ่นมากกว่าสตรีที่มีระดับการศึกษา ป.6 หรือเทียบเท่าและสตรีที่มีระดับการศึกษต่ำกว่า ป.6

4. สตรีที่มีภูมิลำเนาแตกต่างกันมีความต้องการทางการศึกษานอกโรงเรียน โดยรวมทุกด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่สตรีที่มีภูมิลำเนาในชนบทมีความต้องการทางการศึกษานอกโรงเรียนด้านข่าวสารข้อมูลข่าวสารความรู้ด้านกฎหมายและสิทธิสตรีมากกว่าสตรีที่มีภูมิลำเนาในตัวเมือง

5. สตรีที่เป็นโสดและสตรีที่สมรสมีความต้องการทางการศึกษานอกโรงเรียนด้านความรู้พื้นฐาน เกี่ยวกับวิธีการเรียน แตกต่างกันแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ โดยที่สตรีที่เป็นโสดต้องการเรียนโดยวิธีเรียนด้วยตนเองมากกว่าสตรีที่สมรส แต่สตรีที่สมรสมีความต้องการด้านการเพิ่มพูนความรู้และทักษะวิชาชีพหมวดอุตสาหกรรมเขียนลายเบญจรงค์มากกว่าสตรีที่เป็นโสด

6. สตรีที่ประกอบอาชีพต่างกันมีความต้องการทางการศึกษานอกโรงเรียน โดยรวมทุกด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่สตรีที่ประกอบอาชีพในภาคอุตสาหกรรมมีความต้องการด้านการเพิ่มพูนความรู้และทักษะวิชาชีพ ในภาคอุตสาหกรรมหมวดอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผาเขียนลายเบญจรงค์และเย็บจักรอุตสาหกรรมมากกว่าสตรี

ที่ประกอบอาชีพในภาคประมงและสตรีที่ประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรม

7. สตรีที่มีรายได้แตกต่างกันมีความต้องการทางการศึกษานอกโรงเรียนโดยรวมทุกด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่สตรีที่มีรายได้ต่ำกว่า 3000 บาท มีความต้องการด้านความรู้พื้นฐานความรู้สามัญระดับที่ต้องการเรียนประถมศึกษามากกว่าสตรีที่มีรายได้ 3000 บาทขึ้นไป

8. สตรีที่มีระยะเวลาในการทำงานแตกต่างกันมีความต้องการทางการศึกษานอกโรงเรียนโดยรวมทุกด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติแต่สตรีที่ทำงาน 8 ชั่วโมงขึ้นไปมีความต้องการด้านความรู้พื้นฐานความรู้สามัญระดับที่ต้องการเรียนประถมศึกษามากกว่าสตรีที่ทำงานต่ำกว่า 8 ชั่วโมง

อมร จันทรตา (2537 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาทักษะของเยาวชนสตรีภาคแรงงานอุตสาหกรรมที่มีต่อการจัดบริการการศึกษานอกโรงเรียน ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสมุทรสาคร พบว่า

1. เยาวชนสตรีภาคแรงงานอุตสาหกรรม มีทักษะต่อการจัดบริการทางการศึกษานอกโรงเรียน ด้านการให้ความรู้พื้นฐาน ด้านการให้ทักษะอาชีพ และด้านการให้ข่าวสารข้อมูล โดยรวมและแยกเป็นรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง

2. เยาวชนสตรีภาคแรงงานอุตสาหกรรม จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา สถานที่ทำงาน และรายได้จากการทำงาน มีทักษะต่อการจัดบริการทางการศึกษานอกโรงเรียนโดยรวม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. เยาวชนสตรีภาคแรงงานอุตสาหกรรม มีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะด้านการให้ความรู้พื้นฐาน คือ สนใจการเรียนแบบทางไกลจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ด้านการให้ทักษะอาชีพ มีความสนใจเรียนวิชาชีพ เพื่อเสริมรายได้ในระยะสั้นโดยเฉพาะวิชาชีพฝีมือดี ด้านการให้ข่าวสารข้อมูล ต้องการให้จัดศูนย์การเรียนในโรงงานเพื่อศึกษาข่าวสารช่วงเวลาว่างจากงาน

ปิยะ คำต่าย (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อการพัฒนาในเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า

1. บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อการพัฒนา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อการพัฒนา เมื่อพิจารณาโดยรวมทุกด้านพบว่ามีความเฉลี่ยในระดับมากคือ ด้านการให้การศึกษาระดับพื้นฐาน ($\bar{X} = 3.48$) การให้การศึกษาด้านทักษะอาชีพ ($\bar{X} = 3.46$) การให้การศึกษาด้านข่าวสารข้อมูล ($\bar{X} = 3.47$)

2. เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกโรงเรียน จำแนกตาม ระดับการศึกษา อายุ ประสบการณ์การทำงาน ตำแหน่งในการปฏิบัติงาน ปรากฏผลดังนี้

2.1 บุคลากรที่เกี่ยวข้องซึ่งมีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีและตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไป มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อการพัฒนาทั้งสามด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2.2 บุคลากรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีอายุแตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อการพัฒนา ทั้งสามด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2.3 บุคลากรที่เกี่ยวข้องซึ่งมีประสบการณ์การทำงานต่ำกว่า 5 ปี และตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อการพัฒนาทั้งสามด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2.4 บุคลากรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีตำแหน่งผู้บริหารหน่วยงานทางราชการ ศึกษาและตำแหน่งหัวหน้าหน่วยงานอื่นที่มีใช้หน่วยงานทางการศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อการพัฒนา ทั้งสามด้านพบว่า ด้านการให้การศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน และการให้การศึกษาด้านข่าวสารข้อมูล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการให้การศึกษาด้านทักษะอาชีพแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ข้อเสนอแนะของบุคลากรที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อการพัฒนา มีข้อเสนอแนะว่า ควรดำเนินการให้ทุกคนทุกระดับได้เรียนสามัญถึงระดับมัธยมศึกษาให้ทั่วถึง ควรจัดฝึกอาชีพหลักสูตรระยะสั้นที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ให้แพร่กระจายทั่วทุกชุมชน ทุกหน่วยงาน ช่วยกันเผยแพร่ข่าวสาร สิ่งพิมพ์ ให้ถึงชุมชน แหล่งการศึกษาอย่างต่อเนื่อง และทุกฝ่ายต้องช่วยกันกระตุ้น เร่งเร้าให้ประชาชนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนให้สนใจใฝ่รู้มากกว่าที่เป็นอยู่

วรรณพ ทองบรรจบ (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความต้องการรับบริการของการศึกษานอกโรงเรียนของนักศึกษาผู้ใหญ่ที่ทำงานในโรงเรียนอุตสาหกรรม จังหวัดปทุมธานี พบว่า

1. ความต้องการรับบริการทางการศึกษานอกโรงเรียน นักศึกษาผู้ใหญ่มีความต้องการรับบริการทางการศึกษานอกโรงเรียน โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก

2. การเปรียบเทียบความต้องการรับบริการทางการศึกษานอกโรงเรียนของนักศึกษาผู้ใหญ่ โดยจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษาและรายได้ ปรากฏผลดังนี้

2.1 นักศึกษาผู้ใหญ่ที่มีเพศต่างกัน มีความต้องการรับบริการทางการศึกษานอกโรงเรียน โดยรวมและรายด้านทุกด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2.2 นักศึกษาผู้ใหญ่ที่มีอายุต่างกัน มีความต้องการรับบริการทางการศึกษานอกโรงเรียน โดยรวมทุกด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่า ด้านการศึกษาสายสามัญ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่น ๆ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2.3 นักศึกษาผู้ใหญ่ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความต้องการรับบริการทางการศึกษานอกโรงเรียน โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

2.4 นักศึกษาผู้ใหญ่ที่มีรายได้ต่างกัน มีความต้องการรับบริการทางการศึกษานอกโรงเรียน โดยรวมทุกด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ด้านการศึกษาสายสามัญ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่น ๆ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ปัญหาและข้อเสนอแนะของนักศึกษาผู้ใหญ่ ในการรับบริการทางการศึกษานอกโรงเรียนพบว่านักศึกษาผู้ใหญ่ มีปัญหามากที่สุดในเรื่อง ไม่มีเวลามาเรียน ต้องทำงานล่วงเวลา ส่วนข้อเสนอแนะคือ ส่งเสริมการสอนวิชาชีพให้มากขึ้น

งานวิจัยเกี่ยวกับโครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา

มะลิ ภูสันติสัมพันธ์ (2533 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ขวัญในการทำงาน ของครูโครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศช.) ในภาคเหนือ ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับขวัญในการทำงานของครู ศศช. โดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับต่ำเพียงด้านเดียวคือ รายได้และสวัสดิการ ส่วนอีก 7 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง

2. เปรียบเทียบระดับขวัญในการทำงานของครู ศศช. ตามตัวแปรต่าง ๆ สรุปได้ดังนี้

2.1 พื้นฐานการศึกษา สถานภาพการสมรส พื้นเพเดิมของครู และลักษณะในโครงการที่ทำ ไม่ส่งผลให้ระดับขวัญในการทำงานของครู ศศช. แตกต่างกัน

2.2 เพศ เป็นตัวแปรที่ทำให้ระดับขวัญในการทำงานของครู ศศช. แตกต่างกันเมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ย สามารถสรุปได้ว่าครูชายมีระดับขวัญในการทำงานโดยส่วนรวมสูงกว่าครูหญิง

2.3 ครู ศศช. ที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีระดับในการทำงานโดยรวมไม่ต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่ำกว่า 6 ปี มีระดับขวัญในการทำงานสูงกว่าครูที่มีประสบการณ์ 6 ปีขึ้นไปเพียงด้านเดียวคือ ด้านรายได้และสวัสดิการ

3. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของครู ศศช. แบ่งเป็น 2 ประเด็นคือ

3.1 สิ่งที่ครูพึงพอใจ ได้แก่ พอใจที่ได้ทำงานนี้ รู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของศูนย์ศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดตาก มีความเชื่อมั่นและนับถือในตัวผู้บริหาร และรู้สึกว่าจะได้รับการยอมรับ

3.2 สิ่งที่ครูต้องการ ได้แก่ ความมั่นคงในอาชีพ สภาพการทำงานที่ดี

การสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ การปรับปรุงตัวผู้บริหารให้เป็นแบบอย่างที่ดี

ทวีศักดิ์ คูอาริยะกุล (2534 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทในการปฏิบัติงานของครูนิเทศก์โครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศช.) ในภาคเหนือผลการวิจัยพบว่า

ด้านบทบาทที่เป็นจริง ที่กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าครูนิเทศก์ปฏิบัติอยู่ในระดับมาก มี 5 ข้อ การประชุมครูเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เยี่ยมเยียนพบปะพูดคุยกับชาวบ้าน ประชาสัมพันธ์งานของครูให้ชาวบ้านเข้าใจ ประสานงานกับหน่วยงานอื่น และเสนอแผนงานและโครงการของกลุ่มต่อผู้บริหาร

ทัศนะของบุคลากรแต่ละกลุ่ม ครูนิเทศก์เห็นว่าตนเองปฏิบัติบทบาทต่าง ๆ โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับที่สูงกว่าอีก 2 กลุ่มมองเห็น

เปรียบเทียบทัศนะระหว่างกลุ่มตามตัวแปรอิสระ ทัศนะของกลุ่มตัวอย่างเพศชายสูงเพศหญิง

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ในข้อที่มีความถี่สูง ได้แก่ บทบาทที่มีอยู่มากพอแล้วแต่ขอให้ทำจริงจัง ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ให้จริงจัง ช่วยเหลือครูในการแก้ปัญหาต่าง ๆ แนะนำความรู้และเทคโนโลยีใหม่ ๆ แก่ครู

สมมุติฐานในการวิจัย

จากการวิจัยผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับชนกลุ่มน้อย งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน 3 ด้าน และงานวิจัยเกี่ยวกับโครงการ ศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา ใช้เป็นส่วนประกอบในการทำวิจัยเพื่อแสดงถึงแนวทาง และผลการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งสมมุติฐานของการศึกษาค้นคว้าไว้ดังนี้

1. ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกิจกรรม การศึกษานอกโรงเรียนต่างกัน
2. ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกิจกรรม การศึกษานอกโรงเรียนต่างกัน
3. ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกิจกรรม การศึกษานอกโรงเรียนต่างกัน
4. ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกิจกรรม การศึกษานอกโรงเรียนต่างกัน
5. ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกิจกรรม การศึกษานอกโรงเรียนต่างกัน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดตากซึ่งอยู่ในหมู่บ้านโครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศช.) จาก 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอแม่สอด อำเภอแม่ระมาด อำเภอท่าสองยาง อำเภอพบพระ และอำเภออุ้มผาง รวมทั้งสิ้นจำนวน 2,776 หลังคาเรือน จำนวน 15,158 คน

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดตากซึ่งอยู่ในหมู่บ้านโครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศช.) จาก 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอแม่สอด อำเภอแม่ระมาด อำเภอท่าสองยาง อำเภอพบพระ และอำเภออุ้มผาง โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sampling Size) ตามตารางของเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan. 1970 : 608) ด้วยระดับความเชื่อมั่น 95% ได้กลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้นจำนวน 338 หลังคาเรือน แต่ปรับให้เป็นจำนวนเต็มได้ 340 หลังคาเรือน ตามขั้นตอนดังนี้

1. สุ่มจำนวนหลังคาเรือนจากอำเภอทั้ง 5 อำเภอ โดยคิดเป็นสัดส่วนตามอัตรา 1 : 8 ได้จำนวน 340 หลังคาเรือน
2. จากจำนวนหลังคาเรือนที่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่าง ใช้คนในหลังคาเรือนนั้นเป็นกลุ่มตัวอย่าง หลังคาเรือนละ 1 คน โดยเลือกหัวหน้าครอบครัวเป็นลำดับแรก ถ้าไม่พบก็เลือกภรรยาของหัวหน้าครอบครัวและสุดท้ายคือ ลูกของครอบครัวนั้น
3. การเก็บข้อมูลเริ่มจากบ้านเลขที่ที่เป็นเลขคี่ 1,3,5..... เป็นต้นไปจนครบตามที่ต้องการ

ตาราง1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างในแต่ละอำเภอในจังหวัดตาก

อำเภอ	จำนวนประชากร (หลังคาเรือน)	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (หลังคาเรือน / คน)
แม่สอด	249	31
แม่ระมาด	785	96
ท่าสองยาง	813	99
พบพระ	258	32
อุ้มผาง	671	82
รวม	2,776	340

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก

1. ลักษณะของเครื่องมือ

แบบสอบถามที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบ

แบบสอบถาม แบ่งเป็น เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อปี

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก ทั้ง 3 ด้าน คือ ความรู้พื้นฐาน ข่าวสารข้อมูล และทักษะอาชีพ แบบสอบถามเป็นลักษณะการประเมินค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ และกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ดังต่อไปนี้

เหมาะสมมากที่สุด	5	คะแนน
เหมาะสมมาก	4	คะแนน
เหมาะสมปานกลาง	3	คะแนน
เหมาะสมน้อย	2	คะแนน
เหมาะสมน้อยที่สุด	1	คะแนน

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง ต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิดเป็นแบบสอบถามด้านความรู้พื้นฐาน ด้านข่าวสารข้อ และด้านทักษะอาชีพ

2. วิธีสร้างเครื่องมือ

2.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็นในการจัดกิจกรรม การศึกษานอกโรงเรียน และการดำเนินงานของหน่วยต่าง ๆ ที่จัดการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลสร้างแบบสอบถาม

2.2 นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วให้ประธานและกรรมการ ควบคุมปริญญาโทตรวจสอบ แก้ไขสำนวนภาษา และความถูกต้องของเนื้อหา

2.3 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญ ทางการศึกษา นอกโรงเรียน 3 ท่าน (รายชื่อปรากฏในภาคผนวก ก.) ตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (Content Validity) และความสมบูรณ์ของเครื่องมือเพื่อพิจารณาและปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น

2.4 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขไปทดลองใช้ (Try – Out) กับชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงในจังหวัดตาก ที่ไม่ได้เลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น โดยวิธีหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach. 1970 : 126) ได้ค่าความเชื่อมั่นที่ระดับ 0.95

2.5 นำแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองใช้แล้ว ไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง ในการศึกษาครั้งนี้ต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ติดต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒเพื่อออกหนังสือถึง ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดตาก เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการทำหนังสือถึงหัวหน้าศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ในการสำรวจและเก็บข้อมูล

2. ผู้วิจัยทำการฝึกผู้ช่วยเก็บข้อมูล 3 คน และซักซ้อมทำความเข้าใจเกี่ยวกับ วิธีการเก็บข้อมูลก่อนออกเก็บข้อมูลจริง

3. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลเอง พร้อมผู้ช่วย 3 คน โดยเก็บข้อมูล เริ่มจากบ้านเลขที่ที่เป็นเลขคี่ 1,3,5..... เป็นต้นไปจนครบจำนวนตามที่ต้องการทั้ง 5 อำเภอ โดยเลือกหัวหน้าครอบครัวเป็นลำดับแรก ถ้าไม่พบก็เลือกภรรยาของหัวหน้าครอบครัวและท้ายสุดคือลูกของครอบครัวนั้น โดยใช้ระยะเวลาดำเนินการ 20 วัน ตั้งแต่วันที่ 17 เมษายน ถึงวันที่ 6 พฤษภาคม 2543 ได้ข้อมูลครบทั้ง 340 ฉบับ

4. นำแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์ พบว่าแบบสอบถามมี ความสมบูรณ์ครบทั้ง 340 ฉบับ แล้วจึงนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS / PC (Statistical Package for the Social Sciences Personal Computer) โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวข้องกับลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ทำการวิเคราะห์โดยใช้สถิติแจกแจงความถี่ และค่าร้อยละ
2. ความคิดเห็นของชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ในจังหวัดตาก ซึ่งอยู่ในหมู่บ้าน โครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศช.) ต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก 3 ด้าน ทำการวิเคราะห์โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D.$) แล้วประเมินความคิดเห็น โดยใช้เกณฑ์ประเมิน ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	1-00 - 1.50	หมายถึง	เหมาะสมน้อยที่สุด
คะแนนเฉลี่ย	1.51 - 2.50	หมายถึง	เหมาะสมน้อย
คะแนนเฉลี่ย	2.51 - 3.50	หมายถึง	เหมาะสมปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	3.51 - 4.50	หมายถึง	เหมาะสมมาก
คะแนนเฉลี่ย	4.51 - 5.00	หมายถึง	เหมาะสมมากที่สุด

3. การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยจำนวนกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มใช้ t -test จำนวนกลุ่มตัวอย่างมากกว่าสองกลุ่มขึ้นไปใช้ F -test หากพบว่ามี ความแตกต่างระหว่างกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยใช้ วิธี Studentized q - Statistic แบบ Newman Keuls' และการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติดังกล่าว ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS / PC

4. แบบสอบถามตอนที่ 3 ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิดทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธี การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอในรูปความถี่

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติดังต่อไปนี้ คือ

1. สถิติตค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach. 1970 : 126)
2. ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่
 - 2.1 ค่าร้อยละ
 - 2.2 ค่าคะแนนเฉลี่ย
 - 2.3 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐาน

3.1 ทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่ม ที่เป็นอิสระต่อกันใช้การทดสอบค่าที (t-test)

3.2 ทดสอบความแตกต่างระหว่างกลุ่มตัวอย่างมากกว่าสองกลุ่มขึ้นไป และวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way Analysis of Variance) ใช้การทดสอบค่าเอฟ (F- test)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลและแปลความหมายของการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยจึงได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

N	แทน ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน ค่าคะแนนเฉลี่ย
$S.D.$	แทน ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
t	แทน ค่าที่ใช้พิจารณาใน (t - distribution)
F	แทน ค่าที่ใช้พิจารณาใน (F - distribution)
SS	แทน ผลบวกกำลังสองของคะแนน (Sum Square)
MS	แทน ค่าเฉลี่ยของผลบวกกำลังสองของคะแนน (Mean Square)
df	แทน ชั้นของความเป็นอิสระ (Degree of Freedom)
*	แทน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนตัวเกี่ยวกับลักษณะของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรม
การศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก

ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรม
การศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษา
นอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนตัวเกี่ยวกับลักษณะของผู้ตอบแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามใช้วิธีหาจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อปี ผลปรากฏในตาราง 2

ตาราง 2 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
1.1 หญิง	182	53.53
1.2 ชาย	158	46.47
รวม	340	100.00
2. อายุ		
2.1 ต่ำกว่า 20 ปี	125	36.76
2.2 อายุ 20 - 30 ปี	108	31.76
2.3 สูงกว่า 30 ปี	107	31.48
รวม	340	100.00
3. ระดับการศึกษา		
3.1 ต่ำกว่าประถมศึกษา	257	75.59
3.2 ประถมศึกษา	58	17.06
3.3 มัธยมศึกษา	25	7.35
รวม	340	100.00
4. อาชีพ		
4.1 เกษตรกร (ทำนา, ทำไร่, ทำสวน)	298	87.65
4.2 ค้าขาย	21	6.18
4.3 รับจ้าง	13	3.82
4.4 นักศึกษา	8	2.35
รวม	340	100.00

ตาราง 2 (ต่อ)

ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน	ร้อยละ
5. รายได้ต่อปี		
5.1 ต่ำกว่า 5,000 บาท	219	64.41
5.2 5,000 - 10,000 บาท	92	27.06
5.3 สูงกว่า 10,000 บาท	29	8.53
รวม	340	100.00

จากตาราง 2 แสดงว่า ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ เป็นหญิงจำนวน 182 คน เป็นชายจำนวน 158 คน คิดเป็นร้อยละ 53.53 และร้อยละ 46.47 เมื่อจำแนกตามอายุพบว่า มีอายุต่ำกว่า 20 ปีจำนวน 125 คน อายุ 20 – 30 ปีมีจำนวน 108 คน และอายุสูงกว่า 30 ปีมีจำนวน 107 คน คิดเป็นร้อยละ 36.76, 31.76 และ 31.48 ตามลำดับ จำแนกตามระดับการศึกษาพบว่า มีระดับการศึกษาต่ำกว่าประถมศึกษาจำนวน 257 คน ระดับประถมศึกษาจำนวน 58 คน และระดับมัธยมศึกษาจำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 75.59, 17.06 และ 7.35 ตามลำดับ จำแนกตามอาชีพพบว่า มีอาชีพเกษตรกร (ทำนา, ทำไร่, ทำสวน) จำนวน 298 คน ค้าขายจำนวน 21 คน รับจ้างจำนวน 13 คน และอาชีพนักศึกษา จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 87.65, 6.18, 3.82 และ 2.35 ตามลำดับ และจำแนกตามรายได้ต่อปี พบว่ารายได้ต่อปีต่ำกว่า 5,000 บาท จำนวน 219 คน 5,000 – 10,000 บาท จำนวน 92 คน และสูงกว่า 10,000 บาท จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 64.41, 27.06 และ 8.53 ตามลำดับ

**ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรม
การศึกษาออกโรงเรียน ในจังหวัดตาก**

ความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษาออกโรงเรียน
ในจังหวัดตาก แยกเป็นโดยรวมและรายด้านผลปรากฏในตาราง 3 – 6

ตาราง 3 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นของชาวไทยภูเขา
บนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษาออกโรงเรียน ในจังหวัดตาก โดยรวมและรายด้าน

ความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านความรู้พื้นฐาน	3.88	0.69	มาก
2. ด้านข่าวสารข้อมูล	3.04	0.85	ปานกลาง
3. ด้านทักษะอาชีพ	3.22	0.89	ปานกลาง
รวม	3.36	0.71	ปานกลาง

จากตาราง 3 แสดงว่า ความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรม
การศึกษาออกโรงเรียน ในจังหวัดตาก โดยรวมเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง
($\bar{X} = 3.36$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความรู้พื้นฐานมีความเหมาะสมอยู่ในระดับ
มาก ($\bar{X} = 3.88$) ส่วนด้านทักษะอาชีพมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.22$)
และด้านข่าวสารข้อมูลมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.04$)

ตาราง 4 ค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง
ต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก ด้านความรู้พื้นฐาน

ด้านความรู้พื้นฐาน	$\bar{X}$	<i>S.D.</i>	ระดับความคิดเห็น
1. การศึกษาที่ศูนย์จัดทำให้ผู้เรียนอ่านออกเขียนได้	4.33	0.79	มาก
2. การศึกษาที่ศูนย์จัดทำให้ผู้เรียนคิดวิธีการทำปุ๋ยหมักโดยใช้วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นได้	3.36	1.15	ปานกลาง
3. การศึกษาที่ศูนย์จัดทำให้ผู้เรียนสามารถนำไปประกอบอาชีพได้	3.74	1.03	มาก
4. การศึกษาที่ศูนย์จัดทำให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น การอ่านหนังสือพิมพ์ การอ่านป้ายประชาสัมพันธ์ การอ่านฉลากยา ฯลฯ	3.88	1.02	มาก
5. การศึกษาที่ศูนย์จัดทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น เช่น รู้จักการดูแลรักษาความสะอาดของบ้านเรือน การใช้ห้องน้ำให้ถูกสุขลักษณะ	4.12	0.92	มาก
6. การศึกษาที่ศูนย์จัดครูอาสาสมัครเป็นผู้สอนมีความรู้ความสามารถ (จบอย่างต่ำปริญญาตรี)	4.19	0.98	มาก
7. ศูนย์จัดให้มีสอนเด็กเล็กตอนกลางวันสอนผู้ใหญ่ในตอนกลางคืน	3.81	1.02	มาก
8. การศึกษาที่ศูนย์จัดทำให้ผู้เรียนสามารถพึ่งพาตนเองได้	3.80	1.03	มาก
9. ศูนย์จัดให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้ตามความสามารถและความเหมาะสมของผู้เรียน	3.81	1.00	มาก

ตาราง 4 (ต่อ)

ด้านความรู้พื้นฐาน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
10. การศึกษาที่ศูนย์จัด ครูผู้สอนให้สิทธิผู้เรียนในการแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่สอน	3.83	0.91	มาก
11. การศึกษาที่ศูนย์จัด ใช้ชุมชนเป็นห้องเรียน เช่น มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในบ้านผู้รู้	3.72	1.03	มาก
12. การศึกษาที่ศูนย์จัด ครูผู้สอนได้พบปะกับชาวบ้านเป็นรายหลังคาเรือนเพื่อเป็นการสร้างสัมพันธ	4.02	0.95	มาก
รวม	3.88	0.69	มาก

จากตาราง 4 แสดงว่า ความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก ด้านความรู้พื้นฐาน โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.88$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีความคิดเห็นเหมาะสมระดับมากมี 11 ข้อ ($\bar{X} = 3.72 - 4.33$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อ 1 การศึกษาที่ศูนย์ จัดทำให้ผู้เรียนอ่านออกเขียนได้ ($\bar{X} = 4.33$) ข้อที่มีความเห็นเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลางมี 1 ข้อ คือข้อ 2 การศึกษาที่ศูนย์ จัดทำให้ผู้เรียนคิดวิธีการทำปุ๋ยหมักโดยใช้วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นได้ ($\bar{X} = 3.36$)

ตาราง 5 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง
ต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก ด้านข่าวสารข้อมูล

ด้านข่าวสารข้อมูล	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
13. ศูนย์จัดห้องสมุดเคลื่อนที่มาบริการในหมู่บ้านทุกเดือนโดยออกร่วมกับอำเภอเคลื่อนที่	2.55	1.26	ปานกลาง
14. ศูนย์จัดรายการเสียงตามสายที่ให้ความรู้ในช่วงเช้า	2.42	1.37	น้อย
15. ศูนย์จัดฉายภาพยนตร์หรือวีดิทัศน์ให้ความบันเทิงและมีสาระในวันสำคัญต่าง ๆ โดยเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯ	2.73	1.42	ปานกลาง
16. ศูนย์จัดหนังสือแผ่นหนัง โปสเตอร์ แผ่นพับ ที่ให้ความรู้ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต	3.19	1.32	ปานกลาง
17. ศูนย์จัดที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน	2.76	1.30	ปานกลาง
18. ศูนย์จัดหนังสือพิมพ์สำหรับที่อ่านวันละ 2 ฉบับ	2.59	1.32	ปานกลาง
19. ศูนย์จัดบอร์ดสำหรับการประชาสัมพันธ์ในวันสำคัญต่าง ๆ การให้ข่าวสารที่ทันสมัยเป็นปัจจุบัน	3.39	1.21	ปานกลาง
20. ศูนย์จัดวิทยากรให้ความรู้เรื่องการวางแผนครอบครัว	3.01	1.19	ปานกลาง
21. ศูนย์จัดหาตัวแทนเพื่อเข้าฝึกอบรมในหลักสูตรต่าง ๆ	2.93	1.24	ปานกลาง
22. ศูนย์ให้ครูอาสาสมัครเปิดโทรทัศน์เพื่อให้ประชาชนได้รับข่าวสารข้อมูลจากทางโทรทัศน์เป็นประจำตามความเหมาะสม	2.82	1.48	ปานกลาง

ตาราง 5 (ต่อ)

ด้านข่าวสารข้อมูล	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
23. ศูนย์ฯให้ครูอาสาสมัครเป็นผู้ให้คำแนะนำ เป็นที่ปรึกษาของชาวบ้านในเรื่องต่าง ๆ	4.05	0.94	มาก
24. ศูนย์ฯให้ครูอาสาสมัครเชิญชวนชาวบ้าน เรื่องต่าง ๆ เช่น การใช้สิทธิ์เลือกตั้ง การปลูกป่า การไม่ตัดไม้ทำลายป่า	4.01	0.99	มาก
รวม	3.04	0.85	ปานกลาง

จากตาราง 5 แสดงว่า ความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรม
การศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก ด้านข่าวสารข้อมูลโดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ใน
ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.04$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นเหมาะสมอยู่ใน
ระดับมากมี 2 ข้อ ($\bar{X} = 4.01 - 4.05$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือข้อ 23 ศูนย์ฯ ให้ครูอาสา
สมัครเป็นผู้ให้คำแนะนำเป็นที่ปรึกษาของชาวบ้านในเรื่องต่าง ๆ ($\bar{X} = 4.05$) ข้อที่มี
ความคิดเห็นเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลางมี 9 ข้อ ($\bar{X} = 2.55 - 3.39$) และข้อที่มี
ความเห็นว่าเป็นเหมาะสมอยู่ในระดับน้อยมี 1 ข้อ คือข้อ 14 ศูนย์ฯ จัดรายการเสียงตามสายที่ให้ความ
รู้ในช่วงเช้า ($\bar{X} = 2.42$)

ตาราง 6 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง
ต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก ด้านทักษะอาชีพ

ด้านทักษะอาชีพ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
25. ศูนย์จัดหาวิทยากรที่มีความชำนาญ ในการฝึกอาชีพในหลักสูตรต่าง ๆ ที่มี คุณสมบัติที่เหมาะสม	3.44	1.10	ปานกลาง
26. ศูนย์จัดฝึกอาชีพตามความต้องการและ ความสนใจของผู้เรียนโดยถามความต้องการ ของผู้เรียนก่อน	3.50	1.12	ปานกลาง
27. ศูนย์จัดประเมินผลในการฝึกอาชีพทุก ครั้งโดยวิทยากรผู้สอน	3.37	1.09	ปานกลาง
28. ศูนย์จัดติดต่อตลาดรับซื้อสินค้าที่ ผู้เรียนผลิตได้ในราคาที่เหมาะสมยุติธรรม	2.96	1.26	ปานกลาง
29. ศูนย์จัดฝึกอาชีพในวันเสาร์ และวัน อาทิตย์มีความเหมาะสม	2.91	1.20	ปานกลาง
30. ศูนย์จัดฝึกอาชีพให้กลุ่มแม่บ้านที่ว่าง จากงานตามความต้องการและความ เหมาะสม	2.91	1.24	ปานกลาง
31. ศูนย์จัดฝึกอาชีพหลักสูตรระยะสั้น 50 - 100 ชั่วโมง	3.09	1.28	ปานกลาง
32. ศูนย์จัดฝึกอาชีพในแต่ละครั้งวัสดุที่ใช้ ในการฝึกมีอยู่ในท้องถิ่น	3.71	1.13	มาก
33. ศูนย์สนับสนุนวัสดุฝึกในการจัดฝึก อาชีพในแต่ละหลักสูตรตามความ เหมาะสม	3.54	1.10	มาก
34. ศูนย์จัดฝึกอาชีพโดยการเน้นภูมิปัญญา ชาวบ้าน ให้ชาวบ้านที่มีความรู้ด้าน อาชีพต่าง ๆ เป็นวิทยากร	3.77	1.13	มาก
35. ศูนย์จัดฝึกอาชีพในหลักสูตรต่าง ๆ เน้น การนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ของชาวบ้าน	3.68	1.18	มาก

ตาราง 6 (ต่อ)

ด้านทักษะอาชีพ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
36. ศูนย์จัดหาตัวแทนของชาวบ้านเพื่อเข้ารับการฝึกอบรมนอกสถานที่ในหลักสูตรต่าง ๆ ที่เหมาะสม	3.12	1.24	ปานกลาง
37. ศูนย์ให้ชาวบ้านที่เป็นตัวแทนในการเข้ารับการฝึกอบรมนอกสถานที่เมื่อเรียนจบหลักสูตรต้องสอนเพื่อนบ้านโดยการจัดเป็นกลุ่ม เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มสตรี	2.79	1.25	ปานกลาง
38. ศูนย์จัดฝึกอาชีพในแต่ละหลักสูตรหลังฤดูการเก็บเกี่ยวเป็นส่วนใหญ่	3.05	1.29	ปานกลาง
39. ศูนย์แจกใบประกาศนียบัตรให้แก่ผู้ที่เรียนครบตามหลักสูตร	2.91	1.38	ปานกลาง
40. ศูนย์จัดฝึกอาชีพในหลักสูตรระยะสั้น 100 ชั่วโมง เช่น การเพาะเห็ดนางฟ้า การเย็บจักรอุตสาหกรรม	2.72	1.25	ปานกลาง
รวม	3.22	0.89	ปานกลาง

จากตาราง 6 แสดงว่า ความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรม การศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก ด้านทักษะอาชีพ โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.22$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีความเห็นว่าเหมาะสม อยู่ในระดับมากมี 4 ข้อ ($\bar{X} = 3.54 - 3.77$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือข้อ 34 ศูนย์จัดฝึกอาชีพโดยการเน้นภูมิปัญญาชาวบ้านให้ชาวบ้านที่มีความรู้ด้านอาชีพต่าง ๆ เป็นวิทยากร ($\bar{X} = 3.77$) ข้อที่มีความเห็นว่าเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลางมี 12 ข้อ ($\bar{X} = 2.72 - 3.50$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ข้อ 40 ศูนย์จัดฝึกอาชีพในหลักสูตรระยะสั้น 100 ชั่วโมง เช่น การเพาะเห็ดนางฟ้า การเย็บจักรอุตสาหกรรม ($\bar{X} = 2.72$)

ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรม
การศึกษาออกโรงเรียน ในจังหวัดตาก

3.1 เปรียบเทียบตามเพศ เป็นการทดสอบสมมติฐาน ข้อที่ 1 “ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการศึกษาออกโรงเรียนต่างกัน” โดยใช้การทดสอบค่า t ผลปรากฏผลในตาราง 7

ตาราง 7 เปรียบเทียบความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรม
การศึกษาออกโรงเรียน ในจังหวัดตาก จำแนกตามเพศ โดยรวมและรายด้าน

ความคิดเห็น	ชาย $n = 182$		หญิง $n = 158$		t
	$\bar{X}$	$S.D.$	$\bar{X}$	$S.D.$	
1. ด้านความรู้พื้นฐาน	3.80	0.71	3.98	0.66	2.48*
2. ด้านข่าวสารข้อมูล	3.02	0.86	3.06	0.83	0.46
3. ด้านทักษะอาชีพ	3.17	0.89	3.27	0.88	1.02
รวม	3.31	0.72	3.42	0.70	1.39

จากตาราง 7 แสดงว่า ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการศึกษาออกโรงเรียนในจังหวัดตาก โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงด้านความรู้พื้นฐานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

เพื่อให้เห็นชัดเจนว่าด้านความรู้พื้นฐานมีข้อใดแตกต่างกันบ้าง จึงนำเสนอใน
ตาราง 8

ตาราง 8 เปรียบเทียบความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง ที่มีเพศต่างกันต่อกิจกรรม การศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก จำแนกตามเพศ ด้านความรู้พื้นฐาน

กิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ด้านความรู้พื้นฐาน	ชาย		หญิง		t
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
1. การศึกษาที่ศูนย์จัดทำให้ผู้เรียนอ่านออกเขียนได้	4.27	0.84	4.39	0.74	1.31
2. การศึกษาที่ศูนย์จัดทำให้ผู้เรียนคิดวิธีการทำปุ๋ยหมักโดยใช้วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นได้	3.29	1.16	3.45	1.14	1.27
3. การศึกษาที่ศูนย์จัดทำให้ผู้เรียนสามารถนำไปประกอบอาชีพได้	3.61	1.04	3.89	1.00	2.55*
4. การศึกษาที่ศูนย์จัดทำให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น การอ่านหนังสือพิมพ์ การอ่านป้ายประชาสัมพันธ์ การอ่านฉลากยา ฯลฯ	3.77	1.06	4.01	0.96	2.11*
5. การศึกษาที่ศูนย์จัดทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น เช่น รู้จักการดูแลรักษาความสะอาดของบ้านเรือน การใช้ห้องน้ำให้ถูกสุขลักษณะ	4.07	0.90	4.18	0.94	1.17
6. การศึกษาที่ศูนย์จัดครูอาสาสมัครเป็นผู้สอนมีความรู้ความสามารถ (จบอย่างต่ำปริญญาตรี)	4.09	1.03	4.31	0.92	2.10*
7. ศูนย์จัดให้มีสอนเด็กเล็กตอนกลางวันสอนผู้ใหญ่ในตอนกลางคืน	3.71	1.07	3.92	0.95	1.92
8. การศึกษาที่ศูนย์จัดทำให้ผู้เรียนสามารถพึ่งพาตนเองได้	3.76	1.05	3.85	1.01	0.86
9. ศูนย์จัดให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้ตามความสามารถและความเหมาะสมของผู้เรียน	3.76	1.03	3.86	0.96	0.95

ตาราง 8 (ต่อ)

กิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ด้านความรู้พื้นฐาน	ชาย		หญิง		<i>t</i>
	$\bar{X}$	<i>S.D.</i>	$\bar{X}$	<i>S.D.</i>	
10. การศึกษาที่ศูนย์จัด ครูผู้สอนให้สิทธิผู้เรียน ในการแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่สอน	3.72	0.95	3.96	0.85	2.48*
11. การศึกษาที่ศูนย์จัด ใช้ชุมชนเป็นห้องเรียน เช่น มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนใน บ้านผู้รู้	3.59	1.02	3.87	1.03	2.51*
12. การศึกษาที่ศูนย์จัด ครูผู้สอนได้พบปะกับ ชาวบ้านเป็นรายหลังคาเรือนเพื่อเป็นการ สร้างสัมพันธ์	3.95	0.99	4.11	0.90	1.59
รวม	3.80	0.71	3.98	0.66	2.48*

จากตาราง 8 แสดงว่า ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก ในด้านความรู้พื้นฐาน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงเพศหญิง มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตากแตกต่างจากเพศชาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในข้อ 3 การศึกษาที่ศูนย์จัดทำให้ผู้เรียนสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ ข้อ 4 การศึกษาที่ศูนย์จัดทำให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น การอ่านหนังสือพิมพ์ การอ่านป้ายประชาสัมพันธ์ การอ่านฉลากยา ฯลฯ ข้อ 6 การศึกษาที่ศูนย์จัดครูอาสาสมัครเป็นผู้สอนมีความรู้ความสามารถ (จบอย่างต่ำปริญญาตรี) ข้อ 10 การศึกษาที่ศูนย์จัดครูผู้สอนให้สิทธิผู้เรียนในการแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่สอน และ ข้อ 11 การศึกษาที่ศูนย์จัดใช้ชุมชนเป็นห้องเรียน เช่น มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในบ้านผู้รู้ นอกนั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3.2 เปรียบเทียบตามอายุ เป็นการทดสอบสมมติฐานข้อที่ 2 “ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนต่างกัน” โดยใช้การทดสอบค่า F ผลปรากฏในตาราง 9

ตาราง 9 เปรียบเทียบความแปรปรวน ความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก จำแนกตามอายุ โดยรวมและรายด้าน

ข้อ	ความคิดเห็น	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
1.	ด้านความรู้พื้นฐาน	ระหว่างกลุ่ม	2	0.55	0.27	0.56
		ภายในกลุ่ม	337	162.57	0.48	
		รวม	339	163.12		
2.	ด้านข่าวสารข้อมูล	ระหว่างกลุ่ม	2	1.79	0.90	1.25
		ภายในกลุ่ม	337	240.92	0.71	
		รวม	339			
3.	ด้านทักษะอาชีพ	ระหว่างกลุ่ม	2	0.53	0.27	0.34
		ภายในกลุ่ม	337	265.43	0.79	
		รวม	339	265.96		
	รวม	ระหว่างกลุ่ม	2	0.27	0.14	0.26
		ภายในกลุ่ม	337	172.87	0.51	
		รวม	339	173.14		

จากตาราง 9 แสดงว่า ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตากทั้งโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อ 2 ที่ตั้งไว้

3.3 เปรียบเทียบตามระดับการศึกษา เป็นการทดสอบสมมติฐานข้อที่ 3 “ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนต่างกัน” โดยใช้การทดสอบค่า F ผลปรากฏในตาราง 10

ตาราง 10 เปรียบเทียบความแปรปรวน ความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก จำแนกตามระดับการศึกษา โดยรวมและรายด้าน

ข้อ	ความคิดเห็น	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
1.	ด้านความรู้พื้นฐาน	ระหว่างกลุ่ม	2	0.41	0.21	0.43
		ภายในกลุ่ม	337	162.70	0.48	
		รวม	339	163.11		
2.	ด้านข่าวสารข้อมูล	ระหว่างกลุ่ม	2	0.79	0.40	0.55
		ภายในกลุ่ม	337	241.92	0.72	
		รวม	339	242.71		
3.	ด้านทักษะอาชีพ	ระหว่างกลุ่ม	2	2.48	1.24	1.59
		ภายในกลุ่ม	337	263.48	0.78	
		รวม	339	265.96		
	รวม	ระหว่างกลุ่ม	2	1.02	0.51	1.00
		ภายในกลุ่ม	337	172.12	0.51	
		รวม	339	173.14		

จากตาราง 10 แสดงว่า ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตากทั้งโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อ 3 ที่ตั้งไว้

3.4 เปรียบเทียบตามอาชีพ เป็นการทดสอบสมมติฐานข้อที่ 4 “ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนต่างกัน” โดยใช้การทดสอบค่า F ผลปรากฏในตาราง 11

ตาราง 11 เปรียบเทียบความแปรปรวน ความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนในจังหวัดตาก จำแนกตามอาชีพ โดยรวมและรายด้าน

ข้อ	ความคิดเห็น	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
1.	ด้านความรู้พื้นฐาน	ระหว่างกลุ่ม	3	1.07	0.36	0.74
		ภายในกลุ่ม	336	162.04	0.48	
		รวม	339	163.11		
2.	ด้านข่าวสารข้อมูล	ระหว่างกลุ่ม	3	1.79	0.66	0.92
		ภายในกลุ่ม	336	240.74	0.72	
		รวม	339	242.71		
3.	ด้านทักษะอาชีพ	ระหว่างกลุ่ม	3	0.18	0.06	0.07
		ภายในกลุ่ม	336	265.78	0.79	
		รวม	339	265.96		
	รวม	ระหว่างกลุ่ม	3	0.24	0.08	0.15
		ภายในกลุ่ม	333	172.90	0.51	
		รวม	339	173.14		

จากตาราง 11 แสดงว่า ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตากโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อ 4 ที่ตั้งไว้

3.5 เปรียบเทียบตามรายได้ต่อปี เป็นการทดสอบสมมติฐานข้อที่ 4 “ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีรายได้ต่อปีต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนต่างกัน” โดยใช้การทดสอบค่า F ผลปรากฏในตาราง 12

ตาราง 12 เปรียบเทียบความแปรปรวน ความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก จำแนกตามรายได้ต่อปี โดยรวมและรายด้าน

ข้อ	ความคิดเห็น	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
1.	ด้านความรู้พื้นฐาน	ระหว่างกลุ่ม	2	0.72	0.36	0.74
		ภายในกลุ่ม	337	162.04	0.48	
		รวม	339	163.12		
2.	ด้านข่าวสารข้อมูล	ระหว่างกลุ่ม	2	0.08	0.04	0.05
		ภายในกลุ่ม	337	242.63	0.72	
		รวม	339	242.71		
3.	ด้านทักษะอาชีพ	ระหว่างกลุ่ม	2	0.05	0.03	0.03
		ภายในกลุ่ม	337	265.90	0.79	
		รวม	339	265.96		
	รวม	ระหว่างกลุ่ม	2	0.24	0.01	0.02
		ภายในกลุ่ม	337	173.11	0.51	
		รวม	339	173.13		

จากตาราง 12 แสดงว่า ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตากโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อ 5 ที่ตั้งไว้

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก

จากแบบสอบถามปลายเปิดที่ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตากในด้านความรู้พื้นฐาน ด้านข่าวสารข้อมูล และด้านทักษะอาชีพ กลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 340 คน มีผู้ตอบแบบสอบถาม 184 คน คิดเป็นร้อยละ 54.12 ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมดรายละเอียดปรากฏในตาราง 13 - 15

ตาราง 13 ข้อเสนอแนะของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก ด้านความรู้พื้นฐาน

ข้อเสนอแนะของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงด้านความรู้พื้นฐาน	จำนวน
1. ศูนย์ฯ ควรเพิ่มครูผู้สอนในแต่ละหมู่บ้านอย่างน้อย 2 คน	10
2. ศูนย์ฯ ควรสนับสนุนสื่อการเรียนการสอนให้เพียงพอ	7
3. ศูนย์ฯ ควรกำหนดระยะเวลาในการเรียนการสอนในแต่ละหลักสูตร	7
4. ในการจัดกิจกรรมบางอย่างศูนย์ฯ ควรมีการประสานงานกับหน่วยงานอื่น	4
5. ศูนย์ฯ ควรปรับปรุงในเรื่องหลักสูตรต่าง ๆ	3
6. เด็กที่เข้ามาเรียนใหม่ควรมีการเรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ ให้มาก	3
7. ศูนย์ฯ ควรสนับสนุนแสงสว่างในการเรียนการสอนตอนกลางคืน	3
8. การเรียนการสอนควรแยกกระหว่างเด็กเก่าและเด็กใหม่	1
รวม	38

จากตาราง 13 แสดงว่า ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงมีข้อเสนอแนะต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก ด้านความรู้พื้นฐาน ข้อที่มีความถี่สูงสุดคือข้อที่ว่า ศูนย์ฯ ควรเพิ่มครูผู้สอนในแต่ละหมู่บ้านอย่างน้อย 2 คน (10 คน) รองลงมาคือข้อที่ว่า ศูนย์ฯ ควรสนับสนุนสื่อการเรียนการสอนให้เพียงพอ (7 คน)

ตาราง 14 ข้อเสนอแนะของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน
ในจังหวัดตาก ด้านข่าวสารข้อมูล

ข้อเสนอแนะของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงด้านข่าวสารข้อมูล	จำนวน
1. ศูนย์ฯ ควรสนับสนุนให้ชาวบ้านได้รับข่าวสารข้อมูลจากครูผู้สอน หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ให้มากที่สุดเหมาะสมและเป็นประโยชน์แก่ชาวบ้านมากที่สุด	53
2. ศูนย์ฯ ควรหาวิธีการบริการข่าวสารข้อมูลให้แก่ชาวบ้านให้ทั่วถึงที่ชาวบ้านไม่ได้รับเพราะการคมนาคมไม่สะดวก	43
3. ศูนย์ฯ ควรสนับสนุนหอกระจายข่าวให้ครบทุกหมู่บ้าน	43
4. ศูนย์ฯ ควรสนับสนุนไทยคม โทรทัศน์ให้ครบทุกหมู่บ้านเพื่อที่ชาวบ้านจะได้รับข่าวสารข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน	21
5. ศูนย์ฯ ควรสนับสนุนที่อ่านหนังสือพิมพ์ให้ครบทุกหมู่บ้าน	11
6. ศูนย์ฯ ควรจัดส่งข่าวสารให้ชาวบ้านได้รับเหมือนคนพื้นราบโดยผ่านผู้นำหมู่บ้าน และจากป้ายนิเทศ	8
7. ศูนย์ฯ ควรจัดข่าวสารข้อมูลที่ทันสมัยเป็นภาษากะเหรี่ยงทุกเช้าวันอาทิตย์	5
รวม	184

จากตาราง 14 แสดงว่า ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงมีข้อเสนอแนะต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก ด้านข่าวสารข้อมูล ข้อที่มีความถี่สูงสุดคือข้อที่ว่า ศูนย์ฯ ควรสนับสนุนให้ชาวบ้านได้รับข่าวสารข้อมูลจากครูผู้สอน หนังสือพิมพ์และโทรทัศน์ให้มากที่สุดเหมาะสมและเป็นประโยชน์แก่ชาวบ้านมากที่สุด (53 คน) รองลงมาคือข้อที่ว่า ศูนย์ฯ ควรหาวิธีการบริการข่าวสารข้อมูลให้แก่ชาวบ้านให้ทั่วถึงที่ชาวบ้านไม่ได้รับเพราะการคมนาคมไม่สะดวกและศูนย์ฯ ศูนย์ฯ ควรสนับสนุนหอกระจายข่าวให้ครบทุกหมู่บ้าน (43 คน)

ตาราง 15 ข้อเสนอแนะของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน
ในจังหวัดตาก ด้านทักษะอาชีพ

ข้อเสนอแนะของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงด้านทักษะอาชีพ	จำนวน
1. ศูนย์ฯ ควรเน้นการฝึกอาชีพเกษตรแผนใหม่ ในหลักสูตรต่าง ๆ เช่น การเกษตร การทำขนม การทำดอกไม้ การจักสาน การทำยาสระผม การเลี้ยงไก่ การปลูกผักสวนครัวเพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน	60
2. ศูนย์ฯ ควรจัดฝึกอาชีพให้ครบทุกหมู่บ้านและให้สอดคล้องกับความเป็นอยู่ของชาวบ้าน วัสดุที่ใช้ควรมีอยู่ในท้องถิ่น	46
3. ศูนย์ฯ ควรสนับสนุนวิทยากรที่ชำนาญในแต่ละหลักสูตร ควรเป็นวิทยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น	17
4. ศูนย์ฯ ควรสนับสนุนงบประมาณและวัสดุฝึกให้เพียงพอ	10
5. ศูนย์ฯ ควรจัดให้มีการฝึกอบรมในหลักสูตรต่าง ๆ ในช่วงที่ว่างงาน	5
6. ศูนย์ฯ ควรให้ความรู้แก่ครูอาสาสมัครในเรื่องการเกษตร เพื่อแนะนำชาวบ้านในการปลูกผักสวนครัวใช้ในชีวิิตประจำวัน	4
8. ศูนย์ฯ ควรจัดฝึกอาชีพในหลักสูตรการซ่อมรถยนต์	4
รวม	146

จากตาราง 15 แสดงว่า ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงมีข้อเสนอแนะต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก ด้านทักษะอาชีพ ข้อที่มีความถี่สูงสุดคือข้อที่ว่า ศูนย์ฯ ควรเน้นการฝึกอาชีพเกษตรแผนใหม่ ในหลักสูตรต่าง ๆ เช่น การเกษตร การทำขนม การทำดอกไม้ การจักสาน การทำยาสระผม การเลี้ยงไก่ การปลูกผักสวนครัวเพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน (60 คน) รองลงมาคือข้อที่ว่า ศูนย์ฯ ควรจัดฝึกอาชีพให้ครบทุกหมู่บ้าน และให้สอดคล้องกับความเป็นอยู่ของชาวบ้าน วัสดุที่ใช้ควรมีอยู่ในท้องถิ่น (46 คน)

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาค้นคว้าความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษา
นอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก ผู้วิจัยได้สรุปผลของการวิจัย ดังนี้

①

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษา
นอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความรู้พื้นฐาน ด้านข่าวสารข้อมูล และ
ด้านทักษะอาชีพ
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษา
นอกโรงเรียนในจังหวัดตาก ทั้ง 3 ด้าน โดยจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ
และรายได้ต่อปี
3. เพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ทำให้ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดตาก ศูนย์บริการการศึกษา
นอกโรงเรียนอำเภอ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ใน
จังหวัดตาก ได้ทราบข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนของชาวไทย
ภูเขาบนพื้นที่สูงในจังหวัดตาก
2. ผลของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สามารถนำไปใช้ในการพิจารณากำหนดแนวทาง
การวางแผนการดำเนินงาน การจัดกิจกรรม บริการให้การศึกษาในระยะต่อไปของจังหวัดตาก
อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
3. ได้ข้อเสนอแนะเพื่อที่จะนำไปใช้เป็นข้อมูลในการจัดกิจกรรมการศึกษา
นอกโรงเรียนสำหรับชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สำหรับ
ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดตากศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ
ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า

1. ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการศึกษา นอกโรงเรียนต่างกัน
2. ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการศึกษา นอกโรงเรียนต่างกัน
3. ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการศึกษา นอกโรงเรียนต่างกัน
4. ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการศึกษา นอกโรงเรียนต่างกัน
5. ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีรายได้ต่อปีต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการศึกษา นอกโรงเรียนต่างกัน

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดตาก ซึ่งอยู่ในหมู่บ้านโครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศช.) จาก 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอแม่สอด อำเภอแม่ระมาด อำเภอท่าสองยาง อำเภอพบพระ และอำเภออุ้มผาง รวมทั้งสิ้นจำนวน 2,776 หลังคาเรือน จำนวน 15,158 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดตาก ซึ่งอยู่ในหมู่บ้านโครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศช.) จาก 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอแม่สอด อำเภอแม่ระมาด อำเภอท่าสองยาง อำเภอพบพระ และอำเภออุ้มผาง โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sampling size) ตามตารางของเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan. 1970 : 608) ด้วยระดับความเชื่อมั่น 95 % ได้กลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 338 หลังคาเรือน แต่ปรับให้เป็นจำนวนเต็มได้ 340 หลังคาเรือน ตามขั้นตอนดังนี้

1. สุ่มกลุ่มตัวอย่างจากอำเภอทั้ง 5 อำเภอ โดยคิดเป็นสัดส่วนตามอัตรา 1 : 8 ได้จำนวน 340 หลังคาเรือน
2. จากจำนวนหลังคาเรือนที่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่าง ใช้คนในหลังคาเรือนนั้นเป็นกลุ่มตัวอย่าง หลังคาเรือนละ 1 คน โดยเลือกหัวหน้าครอบครัวเป็นลำดับแรก ถ้าไม่พบก็เลือกภรรยาของหัวหน้าครอบครัวและสุดท้ายคือ ลูกของครอบครัวนั้น
3. การเก็บข้อมูลเริ่มจากบ้านเลขที่ที่เป็นเลขคู่ 1,3,5.....เป็นต้นไปจนครบตามที่ต้องการ

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง ต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง มีค่าความเชื่อมั่นที่ระดับ 0.95 เครื่องมือแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม แบ่งเป็น เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อปี

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก 3 ด้าน คือ ด้านความรู้พื้นฐาน ด้านข่าวสารข้อมูล และด้านทักษะอาชีพ โดยแบ่งความคิดเห็นออกเป็น 5 ระดับ คือ เหมาะสมน้อยที่สุด เหมาะสมน้อย เหมาะสมปานกลาง เหมาะสมมาก เหมาะสมมากที่สุด ซึ่งมีคะแนน 1 2 3 4 และ 5 ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิดเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเพิ่มเติม ด้านความรู้พื้นฐาน ด้านข่าวสารข้อมูล และด้านทักษะอาชีพ

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง และมีผู้ช่วย 3 คน ซึ่งผ่านการซักซ้อมความเข้าใจกันก่อนแล้ว ออกเก็บข้อมูลทั้ง 340 ฉบับ โดยใช้ระยะเวลาดำเนินการ 20 วัน ตั้งแต่วันที่ 17 เมษายน 2543 ถึงวันที่ 6 พฤษภาคม 2543 ได้ข้อมูลครบทั้ง 340 ฉบับ

②

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ทำการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ คำนวณค่าร้อยละ

2. ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง ต่อกิจกรรมการศึกษา นอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก ทำการวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D.$) แล้วประเมินความคิดเห็นโดยใช้เกณฑ์ประเมิน ดังนี้

1.00 – 1.50	หมายถึง	เหมาะสมน้อยที่สุด
1.51 – 2.50	หมายถึง	เหมาะสมน้อย
2.51 – 3.50	หมายถึง	เหมาะสมปานกลาง
3.51 – 4.50	หมายถึง	เหมาะสมมาก
4.51 – 5.00	หมายถึง	เหมาะสมมากที่สุด

3. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง ต่อกิจกรรมทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ด้านความรู้พื้นฐาน ด้านข่าวสารข้อมูล และด้านทักษะอาชีพ จำแนกตาม สถานภาพของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก ทั้ง 5 อำเภอ ทำการวิเคราะห์โดยใช้สถิติทดสอบ $t - test$ และวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) ใช้สถิติทดสอบ $F - test$ ถ้าพบความแตกต่างเป็นรายคู่ทำการวิเคราะห์โดยวิธี การทดสอบของนิวแมนคูลส์ ทั้งนี้ การวิเคราะห์ข้อมูลสถิติดังกล่าวทำโดยใช้โปรแกรมสำเร็จ รูป SPSS/PC (Statistical Package For the Social Science / Personal Computer)

4. วิเคราะห์ข้อเสนอแนะของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง ต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิดโดยจัดกลุ่มข้อเสนอแนะเป็นรายด้าน ทำการแจกแจงความถี่

④

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง ต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก สรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง

ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงจำนวน 340 คน เป็นเพศหญิงจำนวน 182 คน คิดเป็น ร้อยละ 53.53 เพศชายมีจำนวน 158 คน คิดเป็นร้อยละ 46.47 ส่วนใหญ่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 36.76 อายุ 20 – 30 ปี มีจำนวน 108 คน คิดเป็น

ร้อยละ 31.76 อายุสูงกว่า 30 ปี มีจำนวน 107 คน คิดเป็นร้อยละ 31.48 ระดับการศึกษาต่ำกว่าประถมศึกษา มีจำนวน 257 คิดเป็นร้อยละ 75.59 ประถมศึกษามีจำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 17.06 มัธยมศึกษา มีจำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 7.35 ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร (ทำนา,ทำไร่,ทำสวน) มีจำนวน 298 คน คิดเป็นร้อยละ 87.65 ค่าขายมีจำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 6.18 รับจ้างมีจำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 3.82 และอาชีพนักศึกษา มีจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 2.35 รายได้ต่อปีส่วนใหญ่มีรายได้ต่อปีต่ำกว่า 5,000 บาท มีจำนวน 219 คน คิดเป็นร้อยละ 64.41 มีรายได้ต่อปี 5,000 – 10,000 บาท มีจำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 27.06 และรายได้ต่อปีสูงกว่า 10,000 บาท มีจำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 8.53

2. ความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก

ความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก โดยรวมเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.36$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความรู้พื้นฐานมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.88$) ด้านข่าวสารข้อมูลมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.04$) และด้านทักษะอาชีพมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.22$)

3. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก โดยจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อปี

3.1 ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก โดยรวมและด้านข่าวสารข้อมูล ด้านทักษะอาชีพ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อ 1 ที่ตั้งไว้ ส่วนความคิดเห็นด้านความรู้พื้นฐานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.2 ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3.3 ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3.4 ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3.5 ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีรายได้ต่อปีต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ
กิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มี
นัยสำคัญทางสถิติ

4. ข้อเสนอแนะของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง ต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน
ในจังหวัดตาก

4.1 ด้านความรู้พื้นฐาน พบว่าข้อที่มีความถี่สูงสุด คือศูนย์ฯ ควรเพิ่ม
ครูผู้สอนในแต่ละหมู่บ้านอย่างน้อย 2 คน รองลงมาคือศูนย์ฯ ควรสนับสนุนสื่อ
การเรียนการสอนให้เพียงพอ และศูนย์ฯ ควรกำหนดระยะเวลาในการเรียนการสอนในแต่ละ
หลักสูตร

4.2 ด้านข่าวสารข้อมูล พบว่าข้อที่มีความถี่สูงสุด คือศูนย์ฯ ควรสนับสนุน
ให้ชาวบ้านได้รับข่าวสารข้อมูลจากครูผู้สอน หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ให้มากที่สุดเหมาะสมและ
เป็นประโยชน์แก่ชาวบ้านมากที่สุด รองลงมาคือศูนย์ฯ ควรหาวิธีการบริการข่าวสารข้อมูล
ให้แก่ชาวบ้านให้ทั่วถึง ชาวบ้านไม่ได้รับเพราะคมนาคมไม่สะดวก และศูนย์ฯ ควรสนับสนุน
หอกระจายข่าวให้ครบทุกหมู่บ้าน

4.3 ด้านทักษะอาชีพ พบว่าข้อที่มีความถี่สูงสุดคือ ศูนย์ฯควรดำเนิน
การฝึกอาชีพเกษตรแผนใหม่ ในหลักสูตรต่าง ๆ เช่น การเกษตร การทำขนม การทำดอกไม้
การจักสาน การทำยาสมุนไพร การเลี้ยงไก่ การปลูกพืชผักสวนครัวเพื่อใช้ในการดำเนินชีวิต
ประจำวัน รองลงมาคือศูนย์ฯ ควรจัดฝึกอาชีพให้ครบทุกหมู่บ้านและให้สอดคล้องกับ
ความเป็นอยู่ของชาวบ้าน วัสดุที่ใช้ควรมีอยู่ในท้องถิ่น

๕ อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง ต่อกิจกรรมการศึกษา
นอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก สามารถสรุปประเด็นสำคัญมาอภิปรายได้ดังนี้

1. ผลจากการศึกษาความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง ต่อกิจกรรมการ
ศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก ในกิจกรรม 3 ด้าน ได้แก่ด้านความรู้พื้นฐาน ด้านข่าวสาร
ข้อมูล และด้านทักษะอาชีพ โดยรวมเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.36$)
ทั้งนี้อาจเป็นเพราะรัฐบาลให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาและสนับสนุนผู้ด้อยโอกาสทาง
การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่กลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่มให้ดีขึ้น ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่
อาศัยอยู่ในจังหวัดตากก็เป็นหนึ่งในกลุ่มเป้าหมายนั้น ซึ่งได้รับการจัดกิจกรรมทั้ง 3 ด้าน ที่
ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดตากได้จัดให้ ซึ่งจะเห็นได้จากแนวนโยบายการศึกษา

นอกโรงเรียนจังหวัดตาก ประจำปีงบประมาณ 2542 คือ นโยบายเร่งด่วนด้านการศึกษาและอาชีพเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจและนโยบายต่อเนื่องคือ การขยายบริการด้านการศึกษานอกโรงเรียนอย่างกว้างขวางและทั่วถึงในทุกพื้นที่ โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนผู้ด้อยโอกาสในเขตภูเขาบนพื้นที่สูง โครงการนี้จัดเพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีและโครงการของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี ซึ่งเป็นโครงการที่จัดบริการด้านการศึกษานำให้กลุ่มเป้าหมายที่เป็นชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงได้อ่านออก เขียนได้ เพื่อนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงมีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก 3 ด้าน ดังนี้ ด้านความรู้พื้นฐาน ($\bar{X} = 3.88$) มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ด้านข่าวสารข้อมูล ($\bar{X} = 3.04$) มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง และด้านทักษะอาชีพ ($\bar{X} = 3.22$) มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1.1 ด้านความรู้พื้นฐาน ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงมีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก ด้านความรู้พื้นฐานมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.88$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดกิจกรรมด้านการศึกษานอกโรงเรียนในโครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศช.) ในจังหวัดตากได้ดำเนินการอยู่ได้จัดกิจกรรมให้กับกลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึงครอบคลุมทุกพื้นที่ โดยมีครูอาสาสมัครเป็นผู้จัดการเรียนการสอน กลุ่มเป้าหมายที่รับบริการสามารถอ่านออกเขียนได้ และสามารถนำความรู้มาพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองให้ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียนฉบับที่ 8 (2540 – 2544) ที่ได้กำหนดนโยบายการศึกษานอกโรงเรียนไว้คือ ขยายโอกาสทางการศึกษาสำหรับประชาชนที่อยู่นอกระบบโรงเรียนให้ได้รับการศึกษาระดับพื้นฐาน ที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตและการทำงานโดยมุ่งหมายให้กลุ่มเป้าหมายได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพและเสมอภาคเท่าเทียมกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จินตนา สังวรณ (2531 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาเรื่องสภาพปัญหาและความต้องการด้านการศึกษานอกโรงเรียนของชาวไทยภูเขาเผ่ากะเหรี่ยง ในจังหวัดกาญจนบุรี พบว่า การพัฒนาความรู้พื้นฐาน ชุมชนกะเหรี่ยงมีความต้องการในการเรียนการสอนในชั้นอ่านออกเขียนได้ และการพูดภาษาไทยอยู่มาก การพิจารณารูปแบบการจัดการศึกษาแบบครูอาสาสมัครฯ เดินสอน เช่นเดียวกับในโครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศช.)

1.2 ด้านข่าวสารข้อมูล ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงมีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก ด้านข่าวสารข้อมูลมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.04$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดกิจกรรมด้านบริการข่าวสารข้อมูลของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดตากที่จัดให้กับชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงส่วนใหญ่จัดกระจายเกือบทุกพื้นที่ โดยชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงได้รับบริการด้านข่าวสารข้อมูล จากครูอาสาสมัครฯ

ผู้นำหมู่บ้านที่อยู่ในท้องถิ่น วิทย์ หอกระจายข่าว และจากสื่อโทรทัศน์เป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตามมีบางพื้นที่ที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดตาก จัดบริการด้านข่าวสารข้อมูลให้กับชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงไม่ทั่วถึงเพราะมีข้อจำกัดในเรื่องของพื้นที่เพราะการคมนาคมไม่สะดวก ทำให้การให้บริการด้านนี้จัดอยู่ในระดับปานกลาง ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ อมร จันทรตา (2537 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาเรื่องทัศนะของเยาวชนสตรีภาคแรงงานอุตสาหกรรมที่มีต่อการจัดบริการทางการศึกษานอกโรงเรียน ของศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียนจังหวัดสมุทรสาคร พบว่าเยาวชนสตรีภาคแรงงานอุตสาหกรรมมีทัศนะต่อการจัดบริการทางการศึกษานอกโรงเรียนด้านการให้ข่าวสารข้อมูลอยู่ในระดับปานกลาง

1.3 ด้านทักษะอาชีพ ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงมีความคิดเห็นต่อกิจกรรม การศึกษาอกโรงเรียน ด้านทักษะอาชีพมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.22$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดกิจกรรมด้านทักษะอาชีพของศูนย์การศึกษาอกโรงเรียนจังหวัดตาก ได้พยายามจัดให้ไปทั่วถึง โดยมุ่งไปยังกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่ม การจัดกิจกรรมของศูนย์ การศึกษาอกโรงเรียนจังหวัดตากจัดตรงตามความต้องการของผู้เรียน การจัดเน้นเพื่อให้ ประชาชนมีวิชาชีพมีการพัฒนาความเป็นอยู่และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยการจัดฝึกด้านทักษะ อาชีพส่วนใหญ่เน้นวัสดุฝึกที่มีอยู่ในท้องถิ่น โดยศูนย์การศึกษาอกโรงเรียนจังหวัดตากได้ทำ โครงการพัฒนาสื่ออาชีพในชุมชน และโครงการปีต่อ ๆ ไปจะกระจายกิจกรรมด้านทักษะอาชีพ ให้ทั่วถึงทุกกลุ่มเป้าหมายไม่ว่าจะเป็นประชาชนที่อยู่บนพื้นราบและชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่ อาศัยอยู่บนพื้นที่สูง อย่างไรก็ตามในท้องที่ทั้ง 5 อำเภอ ยังมีหน่วยงานอื่นเข้ามาจัด การฝึกอาชีพให้แก่ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง เช่น พัฒนาชุมชน ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน จังหวัด ศูนย์ส่งเสริมชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงดอยมูเซอ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ฯลฯ ทำให้ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงมีโอกาสไปฝึกกับหลาย ๆ หน่วยงาน ความคิดเห็นเกี่ยว กับการจัดกิจกรรมการศึกษาอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก จึงเห็นว่าจัดได้เหมาะสมอยู่ในระดับ ปานกลาง ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ บวร พุททวงจะ (2536 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาความต้องการทางการศึกษาอกโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ของสตรี ในจังหวัดสมุทรสาคร พบว่าความต้องการของสตรีเกี่ยวกับกิจกรรมการศึกษา นอกโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านการเพิ่มพูนความรู้และทักษะอาชีพโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง ต่อกิจกรรม การศึกษาอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก โดยจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อปี มีผลปรากฏดังนี้

2.1 ความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง ต่อกิจกรรมการศึกษา นอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก ที่มีเพศต่างกัน โดยรวมทุกด้านและด้านข่าวสารข้อมูล

ด้านทักษะอาชีพแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อ 1 ที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในการจัดกิจกรรม ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนในจังหวัดตาก ที่จัดให้กับชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง จัดให้อย่างทั่วถึงครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย เป็นการจัดบริการให้กับผู้ที่พลาดโอกาสทางการศึกษาทุกเพศ ทุกวัย ให้ได้รับการบริการอย่างเท่าเทียมกัน ประกอบกับลักษณะสภาพแวดล้อมที่คล้ายคลึงกัน จึงทำให้ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่เป็นเพศชายและเพศหญิง มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนในจังหวัดตากแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรณนพ ทองบรรจบ (2539 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ความต้องการรับบริการทางการศึกษานอกโรงเรียนของนักศึกษาผู้ใหญ่ ที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม จังหวัดปทุมธานี พบว่า นักศึกษากลุ่มตัวอย่างที่มีเพศต่างกัน มีความต้องการรับบริการทางการศึกษานอกโรงเรียน โดยรวมทุกด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก ด้านความรู้พื้นฐานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เพศหญิงสูงกว่าเพศชาย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงเพศหญิงส่วนใหญ่ ไม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้านเหมือนเพศชาย เพศหญิงจะทำหน้าที่เป็นแม่บ้าน ทำให้เพศหญิงมีเวลามากกว่าเพศชาย โอกาสที่เพศหญิงจะเข้าร่วมกิจกรรมที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดตากจัดให้มีมากกว่าเพศชาย เหตุผลในการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถในการด้านต่าง ๆ เพื่อปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และอาชีพ ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังที่ จรูญ มะลาดวง (2532 : 2) กล่าวว่าสตรีเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญในการพัฒนาประเทศไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าบุรุษ จึงเป็นเป้าหมายที่ละเลยไม่ได้ จำเป็นจะต้องพัฒนาอย่างเร่งด่วนและต่อเนื่อง ทั้งด้านการศึกษา การประกอบอาชีพและความรู้ทั่วไป อันจะเป็นประโยชน์ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งในปัจจุบันโอกาสทางการศึกษาได้เปิดกว้างขึ้น จึงทำให้เพศหญิงที่มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนในจังหวัดตาก และมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่สูงกว่าเพศชาย

2.2 ความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง ที่มีอายุต่างกัน ต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อ 2 ที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในการจัดบริการทางการศึกษานอกโรงเรียน ที่จังหวัดตากจัดให้กับชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงนั้น เป็นการจัดบริการให้กับผู้พลาดโอกาสทางการศึกษาทุกเพศ ทุกวัย ทั้งผู้ที่อาศัยอยู่บนพื้นราบและผู้ที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูง ซึ่งเป็นชาวไทยภูเขา ในการจัดกิจกรรมศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดตากเน้นในเรื่องการให้บริการแก่คนทุกเพศทุกวัยอย่างเท่าเทียมกัน การจัดการเรียนการสอนหรือการให้บริการในด้านต่าง ๆ ก็สะดวกและง่าย เวลาจัดกิจกรรมก็เชิญชวนทุกคน

ทุกกลุ่มอายุเข้าร่วมกิจกรรม จึงทำให้ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตากแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งผลงานวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยะ คำต่าย (2539 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อการพัฒนาในเขตจังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่าบุคลากรที่เกี่ยวข้องซึ่งมีอายุแตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อพัฒนาทั้งสามด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2.3 ความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน ต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อ 3 ที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก ทั้ง 3 ด้าน จัดให้กลุ่มเป้าหมายทุกระดับการศึกษา ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงมีโอกาสได้รับกิจกรรมทั้ง 3 ด้าน ร่วมกัน ทั้งผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา ฉะนั้นการได้รับบริการทางการศึกษานอกโรงเรียนที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดตากจัดให้จะมีมากน้อย ไม่แตกต่างกัน เพราะโอกาสที่จะได้รับกิจกรรมต่าง ๆ มีช่วงเวลาเท่า ๆ กัน และเหมือน ๆ กัน การดำเนินชีวิตของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงกลุ่มนี้ใกล้เคียงกัน จึงทำให้ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ บวร พุทธวณะ (2536 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ความต้องการทางการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของสตรี ในจังหวัดสมุทรสาคร พบว่าสตรีที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความต้องการทางการศึกษานอกโรงเรียนโดยรวมทุกด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2.4 ความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง ที่มีอาชีพต่างกัน ต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อ 4 ที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตากทั้ง 3 ด้าน ที่จัดให้กับชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง ได้จัดเพื่อให้โอกาสแก่บุคคลที่พลาดโอกาสในการศึกษา ด้วยสาเหตุต่าง ๆ และให้การศึกษาเพิ่มเติมหรือเสริมสร้างความรู้และประสบการณ์แก่ประชาชนเพื่อสร้างคุณภาพชีวิตและสังคมให้ดีขึ้น ซึ่งไม่ได้จำกัดในเรื่องของอาชีพเพราะในการจัดกิจกรรมที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตากได้จัดบริการให้กับชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง กลุ่มเป้าหมายที่มีอาชีพต่างกันก็สามารถรับบริการอยู่ในกลุ่มเดียวกัน ในเวลาเดียวกัน จึงทำให้ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีอาชีพต่างกันมีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งหลักในการจัดกิจกรรมที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดตาก ที่ได้จัดให้กับ

ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงส่วนใหญ่สอดคล้องกับแนวนโยบายแผนการพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2537 ก : 4) การจัดการศึกษานอกโรงเรียนจะต้องกว้างขวางทั่วถึงเปิดโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายที่มีความแตกต่างทุกเพศ ทุกวัย ความพร้อมของร่างกาย และสติปัญญา ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ทั้งที่ภูมิลำเนาในเมือง และชนบทที่ห่างไกล ให้ได้รับบริการการศึกษานอกโรงเรียนอย่างทั่วถึง คุณภาพการจัดการศึกษานอกโรงเรียนจะต้องมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับและส่งผลต่อการพัฒนาความรู้ ความสามารถของกลุ่มเป้าหมาย และสอดคล้องงานการศึกษานอกโรงเรียน ต้องมีลักษณะยืดหยุ่น และหลากหลายในรูปแบบ เนื้อหาและวิธีการ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการและความเหมาะสม กับความถนัด ความสนใจ รวมทั้งสภาพที่แตกต่างกันของกลุ่มเป้าหมาย หลักการศึกษา นอกโรงเรียนได้ยึดแนวปฏิบัติในทุกกิจกรรมและทุกกลุ่มเป้าหมายที่รับผิดชอบก็คือ “มุ่งส่งเสริมให้ประชาชน คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถพัฒนาตนเอง ครอบครัว และประเทศชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ” โดยจะพยายาม ลดช่องว่างระหว่างคนในเมืองและคนในชนบท ในเรื่องความแตกต่างของโอกาสทางการศึกษา ให้ลดน้อยลง (ปฐม นิคมานนท์. 2528 : 24)

2.5 ความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง ที่มีรายได้ต่อบ้างกัน ต่อ กิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มี นัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อ 5 ที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชาวไทยภูเขา บนพื้นที่สูงที่อยู่ในจังหวัดตากมีรายได้ มีความเป็นอยู่และได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ใกล้เคียง กัน อีกทั้งกลุ่มตัวอย่างจากการวิจัยครั้งนี้ส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาทเป็นจำนวนมาก จึงทำให้ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่อาศัยอยู่ในจังหวัดตาก มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัด 3 ด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อมร จันทรตา (2537 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ทักษะของ เยาวชนสตรีภาคแรงงานอุตสาหกรรมที่มีต่อการจัดบริการทางการศึกษานอกโรงเรียน ของศูนย์ การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสมุทรสาคร พบว่าทักษะของเยาวชนสตรีภาคแรงงาน อุตสาหกรรมที่มีรายได้ต่างกัน มีทักษะต่อการจัดบริการทางการศึกษานอกโรงเรียนโดยรวม และรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ข้อเสนอแนะของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก

3.1 ด้านความรู้พื้นฐาน ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงมีข้อเสนอแนะว่า ศูนย์ฯ ควรเพิ่มครูผู้สอนในแต่ละหมู่บ้านอย่างน้อย 2 คน ในการจัดการเรียนการสอนเพื่ออ่านออก เขียนได้และให้ทั่วถึงทุกพื้นที่ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนใน ศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นจำนวนมากมีทั้งเด็กและผู้ใหญ่

ครูอาสาสมัครที่ทำหน้าที่ในการจัดกิจกรรมในศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขาในแต่ละหมู่บ้านมีเพียงคนเดียวดูแลไม่ทั่วถึง เพราะครูอาสาสมัครต้องทำหน้าที่หลายอย่าง เช่น ทำหน้าที่เป็นแม่บ้านหรือพ่อบ้าน ในเรื่องการจัดทำโครงการอาหารกลางวันให้สำหรับเด็กนักเรียนที่เรียนอยู่ในศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา ทำหน้าที่เป็นหมอชาวบ้าน อีกทั้งการให้คำปรึกษาแก่ชาวบ้านในเรื่องต่าง ๆ ครูอาสาสมัครที่อยู่ในศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขามิใช่มีหน้าที่เพียงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพียงอย่างเดียวแต่ต้องทำหน้าที่หลาย ๆ อย่างในเวลาเดียวกัน ด้วยเหตุนี้เองศูนย์ควรเพิ่มครูผู้สอนในแต่ละหมู่บ้านอย่างน้อย 2 คน เพื่อให้การจัดกิจกรรมในศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขาจัดได้อย่างทั่วถึง และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3.2 ด้านข่าวสารข้อมูล พบว่าชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงมีความเห็นว่า ศูนย์ฯ ควรสนับสนุนให้ชาวบ้านได้รับข่าวสารข้อมูลจากครูผู้สอน หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ให้มากที่สุด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะปัจจุบันได้รับการกล่าวนานให้เป็นยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) ความเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมืองเป็นไปอย่างรวดเร็ว กระแสของความเปลี่ยนแปลงนี้แพร่สะพัดไปทุกมุมโลก ซึ่งมีผลต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ที่อยู่ในเมืองหลวงและชนบท ประกอบกับกรมการศึกษานอกโรงเรียนมีการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ซึ่งครูในการเรียนการสอนเพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงในคุณภาพและมาตรฐานเดียวกัน ประชาชนมีโอกาสเลือกรับการศึกษที่เหมาะสมกับความสามารถในการเรียนของตนเองได้อย่างอิสระ พัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษาที่เหมาะสมและมีประโยชน์ต่อกลุ่มเป้าหมาย ทั้งประชาชนทั่วไป กลุ่มเป้าหมายในระบบโรงเรียน และกลุ่มเป้าหมายนอกระบบโรงเรียน และเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาทางไกลของประเทศให้เหมาะสมกับการพัฒนาการสื่อสารของประเทศในปัจจุบัน จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง มีความต้องการด้านข่าวสารข้อมูลมากขึ้น เพื่อให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของยุคโลกาภิวัตน์

3.3 ด้านทักษะอาชีพ พบว่าชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงมีความเห็นว่าศูนย์ฯ ควรเน้นการฝึกอาชีพเกษตรแผนใหม่ เช่น การปลูกพืชผักสวนครัว เพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะพื้นที่ที่ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงอาศัยอยู่มีความพร้อมในเรื่องต่าง ๆ เช่น เนื้อที่ ดิน น้ำ วัสดุที่ใช้ในการประกอบอาชีพ ความพร้อมและความถนัดของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง ประกอบกับอาชีพที่ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงเห็นว่าศูนย์ฯ ควรเน้นนั้นจะทำให้ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีรายได้เสริม เพราะผลผลิตที่ได้จากการทำนอกจากจะใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันแล้ว ยังสามารถจำหน่ายได้ในราคาที่ยุติธรรม โดยศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดตากจะเป็นผู้รับซื้อ และจัดให้กับศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศช.) เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมโครงการอาหารกลางวันสำหรับเด็กที่อยู่ในศูนย์การศึกษา

เพื่อชุมชนในเขตภูเขา จึงเป็นสาเหตุสำคัญ ที่ทำให้ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงมีความเห็นว่าคุณย๋ฯ ควรเน้นด้านทักษะอาชีพดังกล่าว

๑

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาปฏิบัติ

จากผลการวิจัยความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง ต่อกิจกรรมการศึกษา
นอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคเหนือ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน
จังหวัดตาก ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชน
ในเขตภูเขา (ศศช.) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดการประชาสัมพันธ์ในเรื่องการจัด
กิจกรรมสายสามัญ ให้กับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเพศชาย เพื่อให้เข้าร่วมกิจกรรมสายสามัญ
ให้มากขึ้น
2. ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดตาก ควรจัดกิจกรรมสายสามัญ
ให้ทั่วถึงทุกพื้นที่ เพื่อให้บริการกับกลุ่มเป้าหมาย โดยเปิดรับสมัครครูอาสาสมัครที่อยู่ใน
ท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นครูในการจัดกิจกรรมสายสามัญ
3. ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดตาก ควรจัดกิจกรรมด้านข่าวสารข้อมูล
ไปให้ถึงพื้นที่ที่อยู่ห่างไกลคมนาคม โดยจัดส่งทางไปรษณีย์ และจัดทำเป็นจดหมายข่าว
เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้รับข่าวสารข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน และจัดเสียงตามสายให้มากขึ้น
4. ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดตาก ควรร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ
ที่จัดกิจกรรมด้านทักษะอาชีพเพื่อใช้เป็นข้อมูลและพัฒนาการจัดกิจกรรมด้านทักษะอาชีพ
ให้ดีขึ้น และจัดให้ได้ทั่วถึงทุกพื้นที่ตามความสนใจของกลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบความคิดเห็นของชาวไทยภูเขา
บนพื้นที่สูงเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนที่มีเฝ้าต่างกัน
2. ควรมีการศึกษาแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษา
นอกโรงเรียนของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง
3. ควรศึกษาทัศนคติของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง ต่อการจัดกิจกรรม
การศึกษานอกโรงเรียน เพื่อหาแนวทางส่งเสริมการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน
ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
4. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการจัดกิจกรรมการศึกษา
นอกโรงเรียนของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- การศึกษาออกโรงเรียน. (2529). รูปแบบศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขาการจัดการ
ศึกษาเพื่อชุมชนตามแนวอาศรม. กรุงเทพฯ. กรมการศึกษานอกโรงเรียน.
- _____. (2533 ก). หลักการการศึกษานอกโรงเรียน ในชุดอบรมครูการศึกษา
นอกโรงเรียนสายสามัญ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา.
กรมการศึกษานอกโรงเรียน.
- _____. (2533 ข). วิวัฒนาการการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกโรงเรียน
พ.ศ. 2483 – 2533. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การจักษุสภา.
กรมการศึกษานอกโรงเรียน.
- _____. (2536). มิติใหม่ในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ในสรุปสาระสำคัญ
ในการปรับปรุงระบบบริหารและเครือข่ายงานการศึกษานอกโรงเรียน.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เลียงเชียง. กรมการศึกษานอกโรงเรียน.
- _____. (2537 ก). หลักการและภารกิจของงานการศึกษานอกโรงเรียน ในชุดอบรมครู
การศึกษาสายสามัญ. กรุงเทพฯ : ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกรุงเทพมหานคร.
กรมการศึกษานอกโรงเรียน.
- _____. (2537 ข). ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับสตรี. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์คุรุสภา. กรมการศึกษานอกโรงเรียน.
- _____. (2538 ก). คู่มือการดำเนินงานการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม.
กรุงเทพฯ : คุรุสภาลาดพร้าว. กรมการศึกษานอกโรงเรียน.
- _____. (2538 ข). คู่มือการดำเนินงานทางการจัดการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ
ระดับมัธยมศึกษา พ.ศ. 2537 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2538). กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว. กรมการศึกษานอกโรงเรียน.
- _____. (2539 ก). แผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544).
กรุงเทพฯ : คุรุสภาลาดพร้าว. กรมการศึกษานอกโรงเรียน.
- _____. (2539 ข). แผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544).
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บริษัทประชาชน จำกัด. กรมการศึกษานอกโรงเรียน.
- _____. (2542). แนวทางและแผนการดำเนินงานการพัฒนาหลักสูตรการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน. กระทรวงศึกษาธิการ. กรมการศึกษานอกโรงเรียน.

- การศึกษานอกโรงเรียน. (ม.ป.ป.ก). **แนวคิดการศึกษาลดชีวิต และปรัชญาการศึกษา
นอกโรงเรียนในโครงการอบรมผู้บริหารศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ.**
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มิตรการพิมพ์. กรมการศึกษานอกโรงเรียน.
- _____. (ม.ป.ป.ช). **หลักการศึกษานอกโรงเรียน ในชุดฝึกอบรมครูประจำกลุ่มการศึกษา
นอกโรงเรียนสายสามัญ วิธีเรียนแบบทางไกล ชุดที่ 1. สถาบันการศึกษาและ
พัฒนาต่อเนื่องสิรินธร. กรมการศึกษานอกโรงเรียน.**
- การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดตาก. (2542). **แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2542.**
ตาก : ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดตาก. ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดตาก.
- _____. (2542). **สรุปรายงานผลการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนบนพื้นที่สูง
ปี 2542. ตาก : ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดตาก.**
ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดตาก.
- กล้า สมตระกูล. (2541,มีนาคม). **“การจัดการศึกษานอกโรงเรียนตามรัฐธรรมนูญฉบับใหม่,”**
วารสารการศึกษานอกโรงเรียน. 1(5) : 62.
- ขจัดภัย บุรุษพัฒน์. (2519). **ชนกลุ่มน้อยในไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :**
สำนักพิมพ์แพรววิทยา.
- _____. (2525). **ชาวเขา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แพรววิทยา.**
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2524). **สถิติวิเคราะห์และแผนงาน. กรุงเทพฯ :**
โรงพิมพ์สุตวิทยา. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- _____. (2529). **สาระสำคัญแผนพัฒนาการประถมศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6
(พ.ศ. 2530 - 2534). กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.**
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- _____. (ม.ป.ป. ก). **นโยบายและการจัดการศึกษาสำหรับชาวเขาในประเทศไทย.**
กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- _____. (ม.ป.ป. ข) **รายงานเรื่องนโยบายและการจัดการศึกษาสำหรับชาวเขา
ในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.**
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- จรัส ทองจีน. (2536). **ชาวเลในจังหวัดภูเก็ต : การศึกษาสภาพชุมชนเพื่อหาแนวทาง
จัดการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับชนกลุ่มน้อย. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม.
(การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.**

- จินตนา สังวรณ. (2531). **การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการด้านการศึกษา
นอกโรงเรียนของชาวไทยภูเขาเผ่ากะเหรี่ยงในจังหวัดกาญจนบุรี.**
ปริญญาณิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- จัญญ มะลาจวง. (2532). **การศึกษานอกโรงเรียนเพื่อการพัฒนาอาชีพสตรีในชนบท :
กรณีศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด.** ปริญญาณิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาผู้ใหญ่).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ทวีศักดิ์ คูอารยะกุล. (2534). **บทบาทในการปฏิบัติงานของครูนิเทศก์โครงการ
ศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศช.) ในภาคเหนือ.** ปริญญาณิพนธ์
กศ.ม. (การศึกษาผู้ใหญ่) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ทองปลิว ชมชื่น. (2529). **ปรัชญาการศึกษานอกระบบโรงเรียน.** พิมพ์ครั้งที่ 2. นครปฐม :
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ทองจุล ชันขาว. (2535). **“แนวคิดและหลักการจัดการศึกษานอกโรงเรียน,”**
ในรวมบทความการการศึกษานอกโรงเรียน เล่ม 11. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์
กรมการศึกษานอกโรงเรียน.
- นโยบายการศึกษา. (ม.ป.ป.). **ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดตาก.** ตาก : สถาบันนโยบายการศึกษา.
สถาบันฯ.
- บวร พุทธวณะ. (2536). **ความต้องการทางการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพ
ของสตรีในจังหวัดสมุทรสาคร.** ปริญญาณิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาผู้ใหญ่).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ปฐม นิคมานนท์. (2528) **การศึกษานอกโรงเรียน.** พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์ทิพย์อักษร.
- ประชาสงเคราะห์. (2525 ก). **ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แพรววิทยา.
กรมประชาสงเคราะห์.
- ประชาสงเคราะห์. (2525 ข). **ชาวเขาเผ่ามูเซอ.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แพรววิทยา.
กรมประชาสงเคราะห์.
- ประชาสงเคราะห์. (2525 ค). **ชาวเขาเผ่าม้ง.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แพรววิทยา.
กรมประชาสงเคราะห์.
- ประชาสงเคราะห์. (2525 ง). **ชาวเขาเผ่าเย้า.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แพรววิทยา.
กรมประชาสงเคราะห์.

- ประชาสงเคราะห์. (2525 จ). **ชาวเขาเผ่าลีซอ**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แพรววิทยา.
กรมประชาสงเคราะห์.
- ประชาสงเคราะห์. (2525 ฉ). **ชาวเขาเผ่าอีเก้อ**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แพรววิทยา.
กรมประชาสงเคราะห์.
- ประสานงานชาวเขาจังหวัดพิษณุโลก. (2533). **สรุปงานพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา**.
พิษณุโลก : สำนักงานประสานงานชาวเขาจังหวัดพิษณุโลก. สำนักงาน.
- ประสานงานพัฒนาการศึกษาบนพื้นที่สูงระดับภาค. (2534). **ชาวเขาในประเทศไทยและ
แผนพัฒนาการศึกษาบนพื้นที่สูง พ.ศ. 2535 – 2539 กระทรวงศึกษาธิการ**.
สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 8 สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
ศูนย์ประสานงานพัฒนาการศึกษาบนพื้นที่สูงระดับภาค.
- ปิยะ คำด้าย. (2539). **การศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการจัด
การศึกษานอกโรงเรียนเพื่อการพัฒนาในเขตจังหวัดฉะเชิงเทรา**. ปรินุญานิพนธ์
กศ.ม. (การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.
- พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดตาก. (2542). **สรุปผลการดำเนินงานประจำปี 2542**.
ตาก : ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดตาก.
ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดตาก.
- พันธุ์สุรย์ ลดาวัลย์. (2529). **ปัญหาการเมืองส่วนภูมิภาคและชนกลุ่มน้อย**. กรุงเทพฯ :
พิสูจน์อักษร.
- มะลิ ภูสันติสัมพันธ์. (2533). **ขวัญในการทำงานของครูโครงการศูนย์การศึกษา
เพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศช.) ในภาคเหนือ**. ปรินุญานิพนธ์ กศ.ม.
(การศึกษาผู้ใหญ่) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.
- วรรณนพ ทองบรรจบ. (2539). **ความต้องการรับบริการการศึกษานอกโรงเรียน
ของนักศึกษาผู้ใหญ่ที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม จังหวัดปทุมธานี**.
ปรินุญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วิจัยการศึกษา. (2530). **สภาพความเป็นอยู่ของชาวเขาในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์ราชทัณฑ์.
- วิจัยชาวเขา. (ม.ป.ป.). **ชาวเขามบนพื้นที่สูง**. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยชาวเขา.
กรมประชาสงเคราะห์. กระทรวงมหาดไทย.

- วิชชุดา หุ่นวิไล. (ม.ป.ป.). *การศึกษานอกระบบ*. กรุงเทพฯ : บารมีการพิมพ์.
 ศึกษาธิการ. (2542). *เส้นทางสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษาไทย : แนวทางการ
 ดำเนินงานการปฏิรูปการศึกษา*. กระทรวงศึกษาธิการ. กระทรวงฯ.
- ศุภชัย สติรศิลป์. (2527). *ปัญหาการศึกษาของชาวเขาเผ่ามูเซอบริเวณดอยจังหวัดตาก*.
 เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยชาวเขาจังหวัดเชียงใหม่.
- สงเคราะห์ชาวเขา. (2530). *สภาพความเป็นอยู่ของชาวเขา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ราชทัณฑ์.
 กองสงเคราะห์ชาวเขา.
- สุนทร โคตรบรรเทา. (2524). *การศึกษานอกระบบโรงเรียน*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ :
 ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาพิเศษ ; มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 ประสานมิตร.
- สุนทร สุนันท์ชัย. (2523). *การศึกษานอกโรงเรียน*. โรงพิมพ์อมรินทร์การพิมพ์.
 _____. (2529). *การศึกษานอกโรงเรียน....เส้นทางที่ไม่สิ้นสุด*.
 กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์.
- _____. (2538). *การศึกษานอกโรงเรียน*. โรงพิมพ์พิทักษ์อักษร.
- สุนทรี ศิลพิพัฒน์. (2524). *ชาวเขาในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อมร จันทรตา. (2537). *ศึกษาทัศนะของเยาวชนสตรีภาคอุตสาหกรรมที่มีต่อการจัดบริการ
 การศึกษานอกโรงเรียนของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดสมุทรสาคร*.
 ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- Cronbach, Lee J. (1970). *Essention of Psychological Testing*. 3 rd ed. New York :
 Harper and Row.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

- รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

1. นายปรีชา มณีรัตน์ ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาภายนอกโรงเรียนจังหวัดตาก
ศูนย์การศึกษาภายนอกโรงเรียนจังหวัดตาก
2. นางสาวสุดใจ บุตรอากาศ อาจารย์ 3 ระดับ 8
ศูนย์การศึกษาภายนอกโรงเรียนภาคเหนือ
3. นางกนิฐา อินทรักษ์ หัวหน้าฝ่ายแผน
ศูนย์การศึกษาภายนอกโรงเรียนจังหวัดตาก

ภาคผนวก ข.

- หนังสือติดต่อขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญ

ที่ ทม 1012/ 01045

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๒4 มีนาคม 2543

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคเหนือ จังหวัดลำปาง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางสาวนันท์ มาตรโลกสูง นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนในจังหวัดตาก" โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เกลวีย์ และ รองศาสตราจารย์สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำวิทยานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ อาจารย์สุจิต บุตระอากาศ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถามความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนในจังหวัดตาก

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน ได้โปรดพิจารณาให้ข้าราชการในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นางสาวนันท์ มาตรโลกสูง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร. เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 258-4119, 664-1000 ต่อ 5664, 5644

โทรสาร. 258-4119

ที่ ทม 1012/ 21050

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๔๔ มีนาคม 2543

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดตาก

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางสาวนันท์ มาตรโลกสูง นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนในจังหวัดตาก" โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลีย์ และ รองศาสตราจารย์สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำวิทยานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญท่าน และ นางกนิษฐา อินทรักษ์ หัวหน้าฝ่ายแผน เป็นผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบแบบสอบถามความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนในจังหวัดตาก

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน ได้โปรดพิจารณาให้ข้าราชการในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นางสาวนันท์ มาตรโลกสูง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร. เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 258-4119, 664-1000 ต่อ 5664, 5644

โทรสาร. 258-4119

ภาคผนวก ค.

- หนังสือติดต่อขอความร่วมมือเพื่อการวิจัย

ที่ ทม 1012/ 0122

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

➤ เมษายน 2543

เรื่อง ขอความร่วมมือเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดตาก

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางสาวนันท์ มาตรโคกสูง นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “ความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก” โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลาวัลย์ และ รองศาสตราจารย์สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขออนุญาตให้ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่อาศัยอยู่ในจังหวัดตาก ซึ่งอยู่ในหมู่บ้านโครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศช.) ในอำเภอแม่สอด อำเภอแม่ระมาด อำเภอท่าสองยาง อำเภอพบพระ และ อำเภออุ้มผาง สังกัดศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดตาก ตอบแบบสอบถามความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก ในระหว่างเดือนเมษายน 2543

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวนันท์ มาตรโคกสูง ได้เก็บข้อมูลในการทำปริญญานิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 258-4119, 664-1000 ต่อ 5644, 5664

โทรสาร. 258-4119

ที่ ทม 1012/01073

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๙7 มีนาคม 2543

เรื่อง ขอความร่วมมือเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดลำพูน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางสาวนันท์ มาตรโคกสูง นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำปริญญานิพนธ์เรื่อง "ความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนในจังหวัดตาก" โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลีย์ และ รองศาสตราจารย์สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย โดยขออนุญาตให้ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง ซึ่งอยู่ในหมู่บ้านโครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศช.) จำนวน 30 คน เป็นกลุ่มตัวอย่าง ตอบแบบสอบถามความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนในจังหวัดตาก ในระหว่างเดือนมีนาคม - เมษายน 2543

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน ได้รับรศพิจารณาให้ นางสาวนันท์ มาตรโคกสูง ซึ่งเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 258-4119, 664-1000 ต่อ 5664, 5644

รพช. ๒๕๐ ๑๑๑๐

ภาคผนวก ง.

ข้อมูลเพิ่มเติมของตาราง F

3.2 เปรียบเทียบตามอายุ เป็นการทดสอบสมมติฐานข้อที่ 2 “ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนต่างกัน” โดยใช้การทดสอบค่า F ผลปรากฏในตาราง 16

ตาราง 16 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก จำแนกตามอายุ โดยรวมและรายด้าน

ความคิดเห็น	ต่ำกว่า 20 ปี		อายุ 20 - 30 ปี		สูงกว่า 30 ปี	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
1. ด้านความรู้พื้นฐาน	3.92	0.62	3.83	0.63	3.91	0.82
2. ด้านข่าวสารข้อมูล	3.02	0.84	3.14	0.88	2.96	0.81
3. ด้านทักษะอาชีพ	3.24	0.83	3.25	0.91	3.16	0.93
รวม	3.38	0.69	3.39	0.73	3.32	0.73

จากตาราง 16 แสดงว่า ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีอายุ 20 – 30 ปี มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตากโดยรวมทุกด้านมากกว่าชาวไทยภูเขาที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี และอายุสูงกว่า 30 ปี เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่าชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตากด้านความรู้พื้นฐานมากกว่าชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีอายุสูงกว่า 30 ปี และอายุ 20 – 30 ปี ส่วนชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีอายุ 20 – 30 ปี มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก ด้านข่าวสารข้อมูล มากกว่าชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี และอายุสูงกว่า 30 ปี

3.3 เปรียบเทียบตามระดับการศึกษา เป็นการทดสอบสมมติฐานข้อที่ 3

“ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการศึกษา นอกโรงเรียนต่างกัน” โดยใช้การทดสอบค่า F ผลปรากฏในตาราง 17

ตาราง 17 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อ กิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก จำแนกตามระดับการศึกษา โดยรวมและรายด้าน

ความคิดเห็น	ต่ำกว่าประถม ศึกษา		ประถมศึกษา		มัธยมศึกษา	
	$\bar{X}$	$S.D.$	$\bar{X}$	$S.D.$	$\bar{X}$	$S.D.$
1. ด้านความรู้พื้นฐาน	3.89	0.71	3.84	0.61	3.99	0.69
2. ด้านข่าวสารข้อมูล	3.01	0.88	3.09	0.68	3.17	0.84
3. ด้านทักษะอาชีพ	3.19	0.91	3.19	0.80	3.52	0.76
รวม	3.35	0.74	3.36	0.60	3.56	0.67

จากตาราง 17 แสดงว่า ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตากโดยรวมมากกว่า ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีระดับการศึกษาระดับประถมศึกษาและระดับต่ำกว่าประถมศึกษา เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง ที่มีระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตากด้านความรู้พื้นฐานมากกว่า ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าประถมศึกษาและระดับประถมศึกษา ส่วน ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีความคิดเห็นต่อกิจกรรม การศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตากด้านข่าวสารข้อมูล มากกว่าชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง ที่มีระดับการศึกษาระดับประถมศึกษาและระดับต่ำกว่าประถมศึกษา

3.4 เปรียบเทียบตามอาชีพ เป็นการทดสอบสมมติฐานข้อที่ 4 “ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนต่างกัน” โดยใช้การทดสอบค่า F ผลปรากฏผลในตาราง 18

ตาราง 18 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก จำแนกตามอาชีพ โดยรวมและรายด้าน

ความคิดเห็น	เกษตรกร		ค้าขาย		รับจ้าง		นักศึกษา	
	$\bar{X}$	$S.D.$	$\bar{X}$	$S.D.$	$\bar{X}$	$S.D.$	$\bar{X}$	$S.D.$
1. ด้านความรู้พื้นฐาน	3.87	0.70	4.08	0.48	3.99	0.82	3.90	0.68
2. ด้านข่าวสารข้อมูล	3.06	0.88	2.90	0.65	2.88	0.42	2.67	0.35
3. ด้านทักษะอาชีพ	3.22	0.91	3.27	0.82	3.19	0.84	3.10	0.15
รวม	3.37	0.74	3.40	0.56	3.34	0.63	3.21	0.20

จากตาราง 18 แสดงว่า ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีอาชีพค้าขายมีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก โดยรวมมากกว่าชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีอาชีพเกษตร อาชีพรับจ้างและอาชีพนักศึกษา เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีอาชีพค้าขายมีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก มากกว่าชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีอาชีพรับจ้างและอาชีพนักศึกษา ส่วนชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีอาชีพเกษตรกร มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก ด้านข่าวสารข้อมูลมากกว่าชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีอาชีพค้าขาย อาชีพรับจ้าง และอาชีพนักศึกษา

3.5 เปรียบเทียบตามรายได้ต่อปี เป็นการทดสอบสมมติฐานข้อที่ 5

“ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีรายได้ต่อปีต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการศึกษา
นอกโรงเรียนต่างกัน” โดยใช้การทดสอบค่า F ผลปรากฏในตาราง 19

ตาราง 19 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง
ต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก จำแนกตามรายได้ต่อปี
โดยรวมและรายด้าน

ความคิดเห็น	ต่ำกว่า 5,000 บาท		5,000 – 10,000 บาท		สูงกว่า 10,000 บาท	
	$\bar{X}$	$S.D.$	$\bar{X}$	$S.D.$	$\bar{X}$	$S.D.$
4. ด้านความรู้พื้นฐาน	3.90	0.69	3.82	0.70	3.97	0.68
5. ด้านข่าวสารข้อมูล	3.04	0.86	3.05	0.85	2.99	0.76
6. ด้านทักษะอาชีพ	3.22	0.86	3.22	0.93	3.18	0.93
รวม	3.37	0.72	3.35	0.73	3.36	0.69

จากตาราง 19 แสดงว่า ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท
มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตากโดยรวมมากกว่าชาวไทยภูเขา
บนพื้นที่สูงที่มีรายได้สูงกว่า 10,000 บาทและรายได้ 5,000 – 10,000 บาท เมื่อพิจารณา
เป็นรายด้านพบว่าชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีรายได้สูงกว่า 10,000 บาท มีความคิดเห็นต่อ
กิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก ด้านความรู้พื้นฐานมากกว่าชาวไทยภูเขา
บนพื้นที่สูงที่มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท และ 5,000 – 10,000 บาท ส่วนชาวไทยภูเขา
บนพื้นที่สูงที่มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท และ 5,000 – 10,000 บาท มีความคิดเห็นต่อ
กิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนด้านทักษะอาชีพมากกว่าชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีรายได้
สูงกว่า 10,000 บาท ส่วนชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีรายได้ 5,000 – 10,000 บาท
มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนในจังหวัดตาก ด้านข่าวสารข้อมูลมากกว่า
ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงที่มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท และรายได้สูงกว่า 10,000 บาท

ภาคผนวก จ.

แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย

ตัวอย่างแบบสอบถาม

เรื่อง

ความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรม
การศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก

คำชี้แจง

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง
ต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษา
นอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก

1. กรุณาตอบแบบสอบถามให้ครบทุกข้อ เพื่อให้เป็นแบบสอบถามสมบูรณ์ที่จะ
ไปใช้ประโยชน์ได้

2. การตอบแบบสอบถามนี้ จะไม่กระทบกระเทือนต่อตัวของท่าน แต่จะเป็น
ประโยชน์ในการปรับปรุงความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษา
นอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก

3. คำตอบของท่าน ผู้วิจัยจะเก็บรักษาไว้เป็นความลับ

นางสุนันท์ มาตรโคกสูง
นิสิตปริญญาโท วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน
ในจังหวัดตาก ซึ่งมีเกณฑ์ในการให้คะแนน ดังนี้

เหมาะสมมากที่สุด	ให้คะแนน	5 คะแนน
เหมาะสมมาก	ให้คะแนน	4 คะแนน
เหมาะสมปานกลาง	ให้คะแนน	3 คะแนน
เหมาะสมน้อย	ให้คะแนน	2 คะแนน
เหมาะสมน้อยที่สุด	ให้คะแนน	1 คะแนน

คำชี้แจง ขอให้ท่านอ่านข้อความแต่ละข้อแล้วโปรดใส่เครื่องหมาย / ลงในช่องว่างทางขวามือ
ช่องใดช่องหนึ่งที่ตรงตามความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

แบบสอบถามความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง
ต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
	ความคิดเห็นด้านความรู้พื้นฐาน					
1.	การศึกษาที่ศูนย์จัดทำให้ผู้เรียนอ่านออกเขียนได้....					
2.	การศึกษาที่ศูนย์จัดทำให้ผู้เรียนคิดวิธีการทำปุ๋ยหมักโดยใช้วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น.....					
3.	การศึกษาที่ศูนย์จัดทำให้ผู้เรียนสามารถนำไปประกอบอาชีพได้.....					
4.	การศึกษาที่ศูนย์จัดทำให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น การอ่านหนังสือพิมพ์ การอ่านป้ายประชาสัมพันธ์ การอ่านฉลากยา ฯลฯ....					
5.	การศึกษาที่ศูนย์จัดทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น เช่น รู้จักการดูแลรักษาความสะอาดของบ้านเรือน การใช้ห้องน้ำให้ถูกสุขลักษณะ..					
6.	การศึกษาที่ศูนย์จัดครูอาสาสมัครเป็นผู้สอนมีความรู้ความสามารถ (จบอย่างต่ำปริญญาตรี).....					
7.	ศูนย์จัดให้มีสอนเด็กเล็กตอนกลางวันและสอนผู้ใหญ่ในตอนกลางคืน.....					
8.	การศึกษาที่ศูนย์จัดทำให้ผู้เรียนสามารถพึ่งพาตนเองได้.....					
9.	ศูนย์จัดให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้ตามความสามารถและความเหมาะสมของผู้เรียน.....					
10.	การศึกษาที่ศูนย์จัด ครูผู้สอนให้สิทธิผู้เรียนในการแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่สอน.....					
11.	การศึกษาที่ศูนย์ จัดใช้ชุมชนเป็นห้องเรียน เช่น มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในบ้านผู้รู้.....					
12.	การศึกษาที่ศูนย์จัด ครูผู้สอนได้พบปะกับชาวบ้านเป็นรายคลั่งคาเรือนเพื่อเป็นการสร้างสัมพันธ์.....					

แบบสอบถามความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง
ต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
	ความคิดเห็นด้านข่าวสารข้อมูล					
13.	ศูนย์ฯจัดห้องสมุดเคลื่อนที่มาบริการในหมู่บ้าน ทุกเดือนโดยออกพร้อมกับอำเภอเคลื่อนที่.....					
14.	ศูนย์ฯจัดรายการเสียงตามสายที่ให้ความรู้ในช่วงเช้า...					
15.	ศูนย์ฯจัดฉายภาพยนตร์หรือวีดิทัศน์ให้ความบันเทิงและมีสาระในวันสำคัญต่างๆ โดยเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯ.....					
16.	ศูนย์ฯจัดหนังสือแผ่นหนัง โปสเตอร์ แผ่นพับ ที่ให้ความรู้ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต.....					
17.	ศูนย์ฯจัดที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน.....					
18.	ศูนย์ฯจัดหนังสือพิมพ์สำหรับที่อ่านวันละ 2 ฉบับ.....					
19.	ศูนย์ฯจัดบอร์ดสำหรับการประชาสัมพันธ์ในวันสำคัญต่าง ๆ การให้ข่าวสารที่ทันสมัยเป็นปัจจุบัน.....					
20.	ศูนย์ฯจัดวิทยากรให้ความรู้เรื่องการวางแผนครอบครัว					
21.	ศูนย์ฯจัดหาตัวแทนเพื่อเข้าฝึกอบรมในหลักสูตรต่าง ๆ					
22.	ศูนย์ฯให้ครูอาสาสมัครเปิดโทรทัศน์เพื่อให้ประชาชนได้รับข่าวสารข้อมูลจากทางโทรทัศน์เป็นประจำตามความเหมาะสม.....					
23.	ศูนย์ฯให้ครูอาสาสมัครเป็นผู้ให้คำแนะนำและเป็นที่ปรึกษาของชาวบ้านในเรื่องต่าง ๆ.....					
24.	ศูนย์ฯให้ครูอาสาสมัครเชิญชวนชาวบ้านในเรื่องต่าง ๆ เช่น การใช้สิทธิเลือกตั้ง การปลูกป่า การไม่ตัดไม้ทำลายป่า.....					

แบบสอบถามความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง
ต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
	ความคิดเห็นด้านทักษะอาชีพ					
25.	ศูนย์จัดหาวิทยากรที่มีความชำนาญในการฝึกอาชีพ ในหลักสูตรต่าง ๆ ที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสม.....					
26.	ศูนย์จัดฝึกอาชีพตามความต้องการและความสนใจ ของผู้เรียนโดยถามความต้องการของผู้เรียนก่อน.....					
27.	ศูนย์จัดประเมินผลในการฝึกอาชีพทุกครั้งโดย วิทยากรผู้สอน.....					
28.	ศูนย์จัดติดต่อตลาดรับซื้อสินค้าที่ผู้เรียนผลิตได้ใน ราคาที่เหมาะสมยุติธรรม.....					
29.	ศูนย์จัดฝึกอาชีพในวันเสาร์และวันอาทิตย์มีความ เหมาะสม.....					
30.	ศูนย์จัดฝึกอาชีพให้กลุ่มแม่บ้านที่ว่างจากงาน ตามความต้องการและความเหมาะสม.....					
31.	ศูนย์จัดฝึกอาชีพหลักสูตรระยะสั้น 50 – 100 ชั่วโมง.....					
32.	ศูนย์จัดฝึกอาชีพในแต่ละครั้งวัสดุที่ใช้ในการฝึกมีอยู่ ในท้องถิ่น.....					
33.	ศูนย์สนับสนุนวัสดุฝึกในการจัดฝึกอาชีพในแต่ละ หลักสูตรตามความเหมาะสม.....					
34.	ศูนย์จัดฝึกอาชีพโดยการเน้นภูมิปัญญาชาวบ้าน ให้ชาวบ้านที่มีความรู้ด้านอาชีพต่าง ๆ เป็นวิทยากร					
35.	ศูนย์จัดฝึกอาชีพในหลักสูตรต่าง ๆ เน้นการนำไปใช้ ประโยชน์ในชีวิตประจำวันของชาวบ้าน.....					

แบบสอบถามความคิดเห็นของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูง
ต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดตาก

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
	ความคิดเห็นด้านทักษะอาชีพ (ต่อ)					
36.	ศูนย์จัดหาตัวแทนของชาวบ้านเพื่อเข้ารับการฝึก อบรมนอกสถานที่ในหลักสูตรต่าง ๆ ที่เหมาะสม.....					
37.	ศูนย์ให้ชาวบ้านที่เป็นตัวแทนในการเข้ารับการฝึก อบรมนอกสถานที่เมื่อเรียนจบหลักสูตรต้องสอนเพื่อ บ้านโดยการจัดเป็นกลุ่ม เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มสตรี...					
38.	ศูนย์จัดฝึกอาชีพในแต่ละหลักสูตรหลังฤดูการเก็บ เกี่ยวเป็นส่วนใหญ่.....					
39.	ศูนย์แจกใบประกาศนียบัตรให้แก่ผู้ที่เรียนครบตาม หลักสูตร.....					
40.	ศูนย์จัดฝึกอาชีพในหลักสูตรระยะสั้น 100 ชั่วโมง เช่น การเพาะเห็ดนางฟ้า การเย็บจักรอุตสาหกรรม					

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงต่อกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน
ในจังหวัดตาก

คำชี้แจง โปรดเขียนข้อเสนอแนะของท่านเกี่ยวกับกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน
ในจังหวัดตากในช่องว่างข้างล่างต่อไปนี้

1. ด้านความรู้พื้นฐาน.....

[illegible]

2. ด้านข่าวสารข้อมูล.....

[illegible]

3. ด้านทักษะอาชีพ.....

[illegible]

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม
 สันนิต มาตรโคกสูง (ผู้วิจัย)

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสุนันท์ มาตรโคกสูง
วันเดือนปีเกิด	17 เดือน เมษายน พุทธศักราช 2511
สถานที่เกิด	อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 114/1 หมู่ 5 ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก 63140
ตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน	เจ้าหน้าที่ห้องสมุด 3
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดตาก อำเภอเมือง จังหวัดตาก 63000
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2539	การศึกษาศิลปศาสตรบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์)
พ.ศ. 2543	การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม. การศึกษาผู้ใหญ่) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร